

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Candido Eguren Zabarte Oka Txiki

*Eibar, Gipuzkoa
(1906-2002)*

Aurkibidea

Biografia

Aita, Benito Eguren; Angiozarren jaiotakoa, eta okina ogibidez. Ama, Modesta Zabarte; Elorrion jaiotakoa. Bergarako seminarioan merkataritza ikasketak egin zituen. Indalecio Prieto, Toribio Etxebarria eta beste hainbat intelektualen eragin handia izan zuen. Primo de Riveraren diktaduran kartzelara eraman zuten lehenengo komunista eibartarra izan zen. Errepublikaren aldarrikapenean eta ondoren 1934ko urriko iraultzan ere parte-hartze zuzena izan zuen. Gerra garaian, hainbat eginkizun izan zituen. Beste askoren antzera, Batallón de Trabajadores, kartzela eta exilioa ezagutu zituen. 2002ko otsailean zendu zen Eibarren.

Zintak

AB-088

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Irratia, Euskadi
- **Data:** 1998-01-01
- **Iraupena:** 90 min
- **Euskarria:** Audio Analog

AB-089

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Irratia, Euskadi
- **Data:** 1998-01-01
- **Iraupena:** 90 min
- **Euskarria:** Audio Analog

AB-090

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Irratia, Euskadi
- **Data:** 1998-01-01
- **Iraupena:** 12 min
- **Euskarria:** CD

AB-096

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** ...eta kitto!, Euskara elkarte - Irazola, Idoia
- **Data:** 1989-01-01

- **Iraupena:** -
- **Euskarria:** CD

AB-114

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Laspiur Zabala, Imanol
- **Data:** 1998-01-01
- **Iraupena:** -
- **Euskarria:** CD

AB-115

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Laspiur Zabala, Imanol
- **Data:** 1998-01-01
- **Iraupena:** -
- **Euskarria:** CD

AB-119

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-21
- **Iraupena:** 91 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Gisasola, Jaione

AB-120

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-21
- **Iraupena:** 200 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-134

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Izagirre, Enrike
- **Data:**
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Kodifikatzailea:** Gisasola, Jaione

AB-135

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Izagirre, Enrike
- **Data:**
- **Iraupena:** 32 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Kodifikatzailea:** Gisasola, Jaione

AB-180

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-02-15

- **Iraupena:** 30 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-206

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Chueca Intxusta, losu - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-04-13
- **Iraupena:** 67 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-224

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-26
- **Iraupena:** 46 min
- **Euskarria:** VHS C

AB-225

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-26
- **Iraupena:** 46 min
- **Euskarria:** VHS C

AB-226

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-28
- **Iraupena:** 122 min
- **Euskarria:** VHS C

AB-227

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-07-28
- **Iraupena:** 36 min
- **Euskarria:** VHS C

AB-228

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-08-17
- **Iraupena:** 122 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

AB-229

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-08-17
- **Iraupena:** 36 min

- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-230

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-08-25
- **Iraupena:** 91 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-231

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-08-25
- **Iraupena:** 86 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-232

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-02
- **Iraupena:** 92 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-233

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-02
- **Iraupena:** 40 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-234

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-07
- **Iraupena:** 91 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-235

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-07
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-236

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-20
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-237

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-20
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-238

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-09-20
- **Iraupena:** 46 min
- **Euskarria:** VHS C
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-239

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-10-18
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-240

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-10-18
- **Iraupena:** 95 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-241

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-12-02
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-242

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 1999-12-15
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-243

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-02-22
- **Iraupena:** 94 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-244

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-02-22
- **Iraupena:** 85 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-245

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-03-07
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-246

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-03-07
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-247

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-03-14
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Altzibar, Maider

AB-248

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-03-14
- **Iraupena:** 88 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-249

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-03-21
- **Iraupena:** 88 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-250

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-04-22
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-251

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2000-04-22
- **Iraupena:** 93 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-627

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Sangroniz, Mikel
- **Data:** 2000-02-22
- **Iraupena:** -
- **Euskarria:** Audio Analog

EIB-016

- **Proiektua:** Dialektologia-EHU
- **Elkarrizketatzailea(k):** Oteiza, Mª Asun
- **Data:** 1990-01-01
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Emalea:** Zuazo Zelaieta, Koldo

Pasarteak

1. Kontzientzia politikoaren sorrera

- **Erref:** AB-088/001
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:01:47
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

<p>18 urtera arte katolikoa; beti eramaten zuen arrosarioa poltsikoan. Irakurzaletasuna. Zalantza asko zituen, eta "marxismo reboluzionarixora" pasatu zen, baina ez zen Alderdi Komunistan egon. Gero, Sobietar Batasunean gertatutakoa ikusita, sozialismo demokratikoaren alde egin zuen.</p>

Transkripzioa

- Gizonak bere komentzimentuei eutsi egin behar die. Nekea da horrela eustea; beharrezko da, ordea. Gizontasuna irmotasun horren bidez neurtu ohi dugu. Gure gaurko gizona txikia da garaieraz, altueraz. Baina burua zut eraman du bititza osoan zehar: Candido Eguren, zure bititza guztian zu

sozialista izan zara.

- Ez! Ez naiz izan izan beti sozialistia. Lehelengo, hamazortzi bat urtera bittartian, katolikua izan nintzan. Eta egunero nere errosarixua, bai goiz eta bai illuntzian be, errezatzen neban. Eta nere boltsilluan egoten zan egun guztian errosarixua: hamazortzi bat urtera bittartian. Orduan [...] pixkat duda batzuek [...] eta irakurtzen eta ekin netsan gauza batzuek eta pasau nintzan "al marxismo revolucionario". Ezta? O sea ke, komunista, esate baterako, baiña ez nintzan egon partiduan, komunistan. O sea ke, "como marxismo revolucionario". Eta gero pasau ziranak Kruschev-egaz eta Rusian eruan ninduen sozialismo demokratikora. Eta gaur egunian ez dot uste marxista purua naizenik, ezta gitxiagorik be. Gaur egunian, pentsatzen dot indar ona eta indar txarra geure barruan dagola, egoismuan.

2. Giro politikoa; alderdi politikoen arteko liskarrak

- **Erref:** AB-088/004
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:08:16. **Bukatu:** 00:11:14
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

Alderdi politikoen arteko borroak. Gorrotorik ez zen egon Eibarren. Bide desberdinetatik joan arren ez ziren aurkakoak. Ideia guztietako lagunak izan ditu. Orfeoian bizi izandako anekdota kontatzen du.

Transkripzioa

- Candido, salto txiki bat egin behar dut, baiña uste dut segituan harrapatuko duzula: baina —diot nik—, baina Eibarren, sozialistak zirela, karlistak zirela, errepublikanoak zirela, nazionalistak zirela..., bazegoen guztien artean errespetu bat.

- Ni...

- Hau da —barkatu, hitz bat bota nahi nuen eta—, fanatismo gutxi zegoela: bakoitzak bereari eutsi bai, baina fanatismo, amorru hori gabe.

- Beste herri batzuetan ikusi dittugun bezelakorik ez da hamen egon!

- Bekaizkoa eta gorrotoa eta...

- Gorrotorik eta ez da hamen egon izan. Hasarriak, bai. Ikubilkada batzuek, bai. Baiña hori hasarriori nik neure onduan ez dot ikusi, ez nere famelixan, ez nere lagun artian. Eta, bertan Eibarren be, nik lagunak dittut alde guztietan. Idea guztikuak dira eta nere lagunak: bai anarkistak, bai elizatarak, bai republikanoak, bai komunistak. En fin, danerakuak laguntzat hartzen dittut nik. Nik ez dot pentsatzen nere kontrarixuak diranik. Nik pentsatzen dot beste bide baten doiazela, bide apartekuan goiazela, baiña bixok nahi dogula ontasuna geuretako eta bestiadako. Eta horregaittik Eibarren ez da ezagutu hori gorrotuori, beste herri batzuetan ezagutu dittugun moduan: "Zuek handik eta guk hamendik". Hamen izan da... Lagunok izan gara idea guztietakuak. Kuadrillak hamen egon diraz idea guztietakuak. Lehenengo egunian esan neutsun zelan behin, konkurso baten, Eibarko orfeoia hogeik konponitzen zebena, orfeoia Portugaletera juan zan. Eta han etara zebeñ 'El Missouri'. Candido Bustelos, sozialista bat, zan hango alkatia. Eta permisua eruaterakuan Timoteo Zubiate konserbadoria, Eibarkua, ha zan representantia Eibarko koruaren alde. Bueno, orfeoia. Eta esan zetsan Candidok: "Bai ba, zuek koruan eta

profesionalak zarie eta etarako ez dozue premixua?”. Eta esan zetsan: “Gu danok korukuak? Ez, mutil. Etorri hari”. Banaka-banaka erakutsi zetsen hogei personak: bat alde batekoa zan, bestia beste aldekoa, hurrengua beste aldekoa eta danak ziran diferentiak; danak desberdiñak pentsatzen zeбенak. Eta orduan, Candido Bustelosek eskuak jaso zittuan korura eta “Mekatzis, hori ez dok pasatzen! Eibarren bakarrik! Ez dok hori iñun pasatzen. Hori Eibarren bakarrik pasatzen dok”.

- Bai. Koruan hogei lagun, bakoitzak bere aldetik...

- Bakotxak bere aldetik idea diferentiak! Baiña danak lagunak.

3. Eibar liberala

- **Erref:** AB-088/007
- **Iraupena:** 0:06:29. **Hasi:** 00:13:48. **Bukatu:** 00:20:17
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Eibar liberala. O'Donell jenerala. Liberalismoa vs. Karlismoa. Ondoren etorri ziren errepublikanismoa eta sozialismoa. Eibar Karlistadetan. Inguruko herriak (Bergara, Durango) eta Eibar. Nondik datorren Eibarrek duen izen txarra. Candidoren bataioan, aita besoetakoak ume txikiari esan ziona: "ai, ume; ze leku txarretan lagatzen haut!". Eibar, Sodoma eta Gomorra.</p>

Transkripzioa

- Eibarko eta sozialista esan dugu. “Eibartxarra”...

- Ez. “Eibartxarra” zelan izango zan ba? “Eibartxarrak” fama hartu zeban, bai. Hori badakigu. Baiña hórrek datoz... Liberalismua agertu zanian Eibar liberala izan zan. Zergaittik izan zan? Batetik esango genduke hórrek "Caballeritos"...

- Azkoitikoak.

- ... Azkoitikuak, Oñatiko Unibersitatia, Bergarako seminarixua... Eta orduan, Zabala, bat, Rousseau-gaz laguna zan...

- Altuna.

- Altuna, Altuna, Altuna. Zabala esan dot. Altuna. Bai holan ekarri destazu nere burura. Hárek liberalismua ekarri zeben. Hárek geretxarrez juan ziran eta desaparezidu ziran Oñate eta Seminarixua Bergarakua eta desaparezidu ziran. Hórrek egon baziran eta laguntasuna eukin bazeben, Salamancak eta euki egin zeben moduan, ze modutan ikusiko genduan [...] Euskadi orduan? Alde haundi bat egon zan... Galanta egongo zan.

- Dударik ez.

- Hórrek ekarri zittuen haixiak Eibarren hartu ziran itxuria. Baiña beste gauza bat dago: Gobierno liberalak, eta O'Donell generalak, kale bat daka Eibarren. Eta zegaittik? Ba hárek emon zittuen laguntasunak eta legiak hamen Eibarko armerixia eta lanak laguntzekuak. Liberalismua burgesiak ekarrittakua da, ezta?

- Burgesia ilustratuak.

- Bai, ba, burgesia ilustratuak, baiña burgesiak ekarrittakua. Eske eze nobleziaren eta elixiaren kontra; libertadiak eskatzen zittuen eta hortitxik etorri zan liberalismuori. Eta hamen, guretako, Eibarrendako, liberalismuak esaten detsuten moduan, zelan O'Donellek kalia daukan euki zittuan

hórrek ontasunok. En cambio, lehengo jauntxuak eta karlistak pixkat gogorak ziran. Eurena bakarrik [...], eurak agindu. Lagundu bai bestieri, baiña eurak agindu, euren zerakin. Eta hori albo batera lagatzeko, eibartarrak, nik uste dot, hartu zebela liberalismua, komerziuan, lantasanian... En fin. Eta horregaittik izango zirala nik uste dot lehelengo sustraixak liberalismuanak Eibarren. Hórrek izango zirala. Eta gero etorri zan republikanismoa eta sozialismoa eta geroko zerak dira hórrek, gero etorri ziranak.

- Bai, horiek gero beste seme batzuk dira.

- Horregaittik. Liberalak ez ziranak, karlistak, Eibarri fama txarra emon zetsen. Eske eze Eibar zan punto bat Donostiagaz eta Bilbogaz eta, ez dakitt, Irunegaz, ziran ez ziranak karlistak; mordo bat zeguazen han liberalak. Lehelengo gerran asko resistidu zeben Eibartarrak, baiña gero Zumalakarregik irabazi zeban batailliori eta Eibar hartu zeben. Baiña borroka haundixa eginda. Eta bigarren Karlistadan zientuka gizonak iges egin zeben Donostiara Aiuntamientu guztiagaz. O sea ke, Eibarrek ez zetsan emon laguntasunik karlistuari. Eta hórrek ekin zetsen eibartarrak gaiztuak giñala, madarikatuak giñala.

- "Eibartxarrak".

- Eibartarrak. Hórrek ekin zetsen. Eta esango detsut: bat, nere aitta besuetakua, Elorrixoarra, ez dakitt kabua ala sargentua izan zan karlistegaz; eta harek, ni bautizau ninduanian, despedidia izaterakuan, "Ai, ume, ze leku txarretan lagatzen haut".

- Eibarregatik.

- Eibarregaittik. Hori amak eta tiak neri kontatzen... sarrixan esaten zesten hori: "Hire aitta besuetakuak haxe esan zeuan". Bai, bai, "eibartxarra". Eibarrek fama txarra euki zeban, madarikatua zan Eibar.

- Beltzak.

- Hori beste bat da. Fama txar bat euki genduan. Nik ezagutu dittut Bergaran dominikuak. Han egon nintzan urte bixan komerziua ikasten. Eta zelan zeuken Bergara bertan dago ba, dominikuak ez dira zer batzuek ez dakixenak irakurtzen-, hárek zeuken Eibarregaittik txarrak giñazela, jente txarra zeguala Eibarren. Eta gu ikusten ginduzen han, sei bat eibartar gebizen han kolegixuan. Eta ni egunero komulgatzen nintzan. Baiña eibartar danak txarrak euren dako. Eta behin etorri ziran, eskursiño baten etorri giñazen, eta hamengo jentia gaz egin zeben hitz eta etorri ziranian kolegixora esan zeben: "Bueno, eibartarrak bestien modukuak dittuk: onak eta txarrak".

- Gogoan hartu behar da, Candido, bada liburu bat, mende bukaerakoa. Titulua haxe dauka: 'Liberalismoa pekatu da'.

- Ez dot hori... hori ez daukat aittu biharrik! Esaten detsut herri madarikatua giñala. Nik euki dittut lagunak Bergaran eta Durangon, aittak esaten zetsezena eibarrera ez etortzeko! Hau Sodoma eta Gomorra zala!

- Jesus, Maria!

- Kriadak morduak etorri dira hamen, Azkoittitik eta Azpeittitik eta hor aldetik, eta ez zetsenak lagatzen, esate baterako, Eibarrera etortzen. Eta gero Eibar ikusi zebenian zer zan, "Ene, baiña ez dok hau Eibar, gure aittak eta gure senidiak esaten zeskuena! Hau beste Eibar bat dok!". Asi ke, hortitxik dator Eibar txarra izatia.

- Gizakiok beti izan dugu joera bera. Ezezaguna, ezagutzen ez duguna, hori kondenatu eta, gainera, ezagutu nahi ez.

- Bai, hori da. Hori umetatik ikusten da: lehelengo kalera urtetzen dozunian edo herri batera juaten zaranian, herri batera, neri pasau jatana, neri pasau jatzenak dira, lehelengo laguna ikubilkadaka, burruka bat egiñ eta gero.

- Egitten dala?
- Así ke, hor badakagu hori famiori.

4. Elkartasun handia Eibarren

- **Erref:** AB-088/008
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:20:17. **Bukatu:** 00:22:29
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Eibar, herri solidarioa, nahiz eta fama txarra izan. Laguntasuna; diru-batzeak ospitalerako, etab.</p>

Transkripzioa

- Baiña ez garazenak txarrak Eibarrek ejemplo asko euki dittu, asko eta asko. Bat, esango neuke, hamen egon danian Ospitalerako egin bihar dala edo zeozertarako egon bihar dala dirubatzia, musikiak urtetzen zeban, banda osuak, eta izara haundixegaz laurak hartuta iskiñetatik, kalerik kale juaten zan eta diru mordua batzen zan. Edozer espektakulo benefizientiarako, Ospitalerako zala, diru mordua batzen zan. Herri batzuek hamen... Bat akordatzen jata, bueno entzuna hobeto esanda: Ondarruan behiñ itto ziran hamazazpi gizon. Eta Eibarrek lagundu zetsen háleri herri baten eta bestian dirua batu eta bialtzen. Gero, eurak ondarruatarrak be guri asko lagundu zeskuen, iñoiz hamen krisiak egon ziranian geuri bialtzen euren arraiñak. Bilbon egon zanian huelga haundi bat, minetan, hamen berrogetak mutillak egon ziran Eibarko etxietan, denpora askuan, ez egun bat eta bi. Amaituta be oindiokan huelgia, hamen segidu zeben eta mordo bat geldittu ziran betiko. Eta Madriden be egon zan, 34 inguruan, huelga bat eta handik be berrogetak etorri ziran eta hamen famelixak Eibarkuak hartu zittuen hárek umiak eta hamen egon ziran. Eta han be, madrirtar batzuk hamen geldittu ziran. Eta hori egitten daben herri bat zelan izango da txarra!

- Nik esango dizut Valdepeñasen uholdeak izan ziren eta han dago jarrita letrero bat "Eibarri eskerrak emanez", eibartarrek lagundu zitelako.

- Ez nekixan nik hori. Baiña esaten detsut, gauza mordo bat esaten detsut, eibartarrak famia eukin dogula, baiña alde batetik etorritako famia, euron kontra egin gendualako, euronak ez giñalako.

5. Sozialismoaren sorrera Eibarren

- **Erref:** AB-088/010
- **Iraupena:** 0:10:44. **Hasi:** 00:23:50. **Bukatu:** 00:34:34
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

<p>Sozialismoa Eibarren. "Quintana Hermanos" (1897-1898); grebak. Eibarko

"Saløn Teatro"an Pablo Iglesias eta Facundo Perezagua egon ziren hitzaldi bat ematen. Sozialismo gogorra. Sozialismoa eta baserritarrak: ebangelio berria. `El Manifiesto Comunista´. Miseria, gosea, etab. PSOE, PCE. Langileria.</p>

Transkripzioa

- Lehen aipatu ditugu mugimenduak liberalak izan zirela sartu zutenak.

Nahiko goiz dago hemen, Eibarren, sozialismorako mugimendua.

- Nik ezagutzen dotena, bueno irakurrixaz ezagutzen dotena, esan genduan lehengo egunian be... Huelga bat egon zan hamen: "Quintana Hermanos", hórrek ziran komertzianta batzuek mejikanuak eta hórrek akrom asko saltzen zittuen Eibarren . Eta pentsau zebeu ipintzia fabrika bat. Eta ipiñi zebeu, baiña ha zan —Toribio Etxebarriak esaten daben moduan— "la primera manufactura industrial" Eibarren izan zana. Makiñak eta bihar dibisiñua eta en fin. Gaur pentsatzen da munduan lana zelan egin bihar dan, ez artesanaua, e! Baiña askoren artian zelan egin bihar dan. Eta huelgia egon zan. Eta harek huelgiak... batzuk bazeguazen itxuria sozialismua pentsatzen zebeuak... eta hórrek jua ziran Bilbora lagun billa, laguntasunaren billa, zelan huelgia sostenidu, ze modutan huelgiaren kontra ibilli edo laguntasunaren billa. "Asesoramiento" esango neuke nahi zebela eta Bilbora jua ziran. O sea, bazeguan gruporen bat, zeozer pentsatzen zebana hor aldian, bihar asuntuan. Eta, zelan pentsatzen dot asko irakurtzen zala, eske eze gero ezagutu izan dittugu artesano mordo bat, izan ziranak pixkat intelektualak, biblioteka onak eta zeukezenak; langilliak izan arren, irakurtzen bastante ondo zeguazanak: gero ezagutu nittuan hórrek. Ba hor bidian, esango neuke nik, en fin, sozialismua bazeguala, batzuek irakurritta... baiña grupo moduan, ez.

- Antolatuta ez.

- Antolatuta ez. Eta hortxe huelgan etorri zan Pablo Iglesias eta Perezagua.

- Perezagua.

- Perezagua. Bilbotik etorri ziran hórrek. Bueno, Madrittik eta bestia Bilbotik eta hárek hitz egin zebeu. Nik pentsatzen neban Teatro Kruzetan zala eta ez, Salon Teatruan, orduan Untzagan zeguan Salon Teatruan izan zan hori zerori. Eta handik ekin zetsen komitiak formau taillarrian eta grupuak, UGTia... Bueno, UGTia ez oindiokan, "confederación obrera" modoko zer bat ekin zetsen eta háretzek eruan zebeu huelgia [...]. Gero hortik grupotik, hori ekin zetsenetik, formau zan UGTia eta al mismo tiempo bertan egunian, jarri zan bai Partido Sozialistia. O sea ke, 1897-98, grupo moduan.

- Ehun urte oraintxe.

- Bai, ehun urte. Orduantxe ekin zetsen grupo moduan, sozialista moduan.

Baiña ordurako, nik uste dot, aurretik be baten batzuek bazekixela zeozer.

- Zeozer bazela. Orduko sozialismoa... Bueno izenak aipatu ditugu eta geroago aipatuko ditugu beste batzuk, baina bueno...

- Bai, Beaskoetxea eta holako zer batzuk, Bilbotik etorri ziranak. Meabe, Madinabeitia, eta en fin...

- Madinabeitia, Indalecio Prieto bera, Toribio Etxebarria hemen, gero Baskaran, Perezagua... horiek aipatuko ditugu. Baina orduko sozialismoa oso gogorra zen. Hori esan egin behar da, ezkerrekoa zela.

- Bai, ezkerrekua. Baiña esango detsut: Toribio Etxebarriak beraren liburu baten idatzitta dauka zelan orduango basarritarak, kalera etorri ziranak, eta sozialismuan sartu ziranak, hartu zebeu marxismua "como un nuevo evangelio", eta euren dako ez zala traumarik egon, ez eta bildurrik eta ezer be batetik bestera pasatzeko: o sea, bixak juntau egin ziralara. O sea ke, "del paraíso del cielo al paraíso terreno".

- Bai, bai, munduan bertan egin behar zela.
- Bertan, bertan egin bihar da eta ez zebela traumarik eukiñ, ez zala egon hori ateismuori eta holakorik ez, ez ez. Siñisten, baiña sozialistia.
- Baina, diot, orduan oraindik kasik zuk esan duzuna: ebanjelio bezala hartzen zen 1848ko proklama: komunismoaren proklama hori zen.
- Eske eze batek irakurtzen dabenian 'Manifiesto komunistia', haixe da marxismuan poesia apur bat dakana; bestela ez da poetikua bat be marxismua. Pixkat gogorra da. Nik behiñ esan neban, irakurri nebanian, 'El Capital' irakurri nebanian Franzian esan neban: "Hau irakurri banajuan 18-20 urtegaz, ez jakixat izango nintzan reboluzionarixua". Hain gogorra da, hain sikua da...
- Aspergarria.
- Marxismuan agertzen da 'Manifiesto Komunistia' "como bandera poética", en fin, proklama bat bihotza pixkat biztutzen dabena.
- Gero, gainera, kontutan hartu behar da, mugimendu hauek batez ere miseriaren kontra altxatzen direla.
- Bai, hori... Toribio Etxebarriak badaukaz beraren liburuetan... hori... zer bat, zelako gosiak pasatzen ziran eta zelako miserixia zeguan. Ez zirala, gaur askok pentsatzen daben moduan, jua zaneke denporak hobiak. Ez, txarraguak. Hárek eta ekarri zebeñ... Ez eukitziak daka kontra eukitzia nahixa. Eta eukitzia nahixak billatzen dittu... billa zoiaz, hobetasunaren billa . Salarixo gehixago irabazi eta tratu hobia. Eske eze hamen egitten zebeñ patrono batzuek "en especies", salarixua dirutan emon biharrian, jatekotan emon. Eta ikusten ziran urtian azkenian zorretan zeguazela patronuagaz, zorrak pagau bihar oindiñok patronuari: urte guztian eginda lana! Eta gaizki bizi zan jentia. Gaizki. Gaurko bihargiñak orduango moduan balitzakez, egongo litzake pelotera bat, egingo litzake reboluziño bat, ez giñakez geldittuko. Kaiñonazoka! Ez, orduan gaizki bizi zan jentia. Eta gaizki bizi zan jentia ekarri dau "la forma de"... Hárek sozialismora edo zeñek gehixago emoten zetsan, haraixe.
- Gero, gainera, gogoan hartu behar da Partidu Sozialista 1879an sortzen dela. Partidu Komunista eta biak bat dira.
- Partidu Komunistia geruago etorri zan.
- Geroago etorriko da. 1921ean etorriko da.
- Hogeta batian separaziñua.
- Biak batera doaz, bat da.
- Baiña hori naturala da . Nik esango neuke elixan be katolizismua eta protestantiak dirala beste kaldera. Eta alde guztietan, grupo bat egitten darian , gizonak segiduan dibiditzen dira: batzuk alde batera eta beste batzuetara. Ez dogu igual pentsatzen. Eta igual ez dogunetik pentsatzen, alkarri jardutzen dogu kontraka. "Ene, zer esan gura dok horregaz? Zer egin bihar dok horregaz? Hemen ikusi deigun". Eta jua barik holantxe estudixatzen gauzak: "Horrek A esaten dau; nik, B. Akabo". Eta batak alde batera eta bestiak bestera. Eta komunismua be halantxen agertu zan. Komunistak diktaduria... zera, indarragaz ekarri bihar zala eta gero diktaduria eukin bihar zala Gobiernuan. Eta, en kanbio, sozialista demokratak: ez, demokrazia barruan, botuegaz eta ekarri bihar dala, pixkaka-pixkaka; eboluziñuaren bittartez ekarri bihar dala hori reboluziñuori.
- Biak dira, gainera, urbanoak. Kalekoak dira. Ez dira baserritarren artekoak.
- Ez, ez, ez. Urbanuak dira. Hórrek basarritarrak eta gero etortzia gerokua da. Beraren sustraixa —bai sozialismuak esan gura dot, bai anarkismuak be— zerian eukin dabe beheko herrixan.
- Herri apalean.
- Herri bakokuan, gosia eta nezesidadia zeguan lekuan. Aberastasun

bittartian ez dau urtetzen holako idearik. Aberatsa ondo bizi da. Harek ez daka ixa [...rik]. Kanbixorik ez dau nahi beraren bizimoduan. Kanbixua nahi dabenak: ez daukanak nahi dau kanbixua. Eta ez daukana zein da?

- Behean dagoena.

- Eta gero esan dozuna: basarritarrak ez eta zera. Basarritarrak beraren bizimodu aparteko bat badau. Bera bakarrik bizi da: bera eta zerua eta lurra. Basarritarra. Baiña gizonak, bihargiñak, alkar ikusten ziran: bata fraka barik eta beste bat kaltzetin barik eta beste bat zapatarik barik edo txamarra barik. Danak falta zebeñ, zeozer nahi zebeñ gizonak ziran. Eta alkar... danak juntauta zeozer egiñ. Ezta? Hartzen dozu madal bat, hartzen dozu madal txiki bat, hartzen dozu eta ha bizkor apurtuko dozu. Baiña madal mordo bat juntatzen badittuzu egitten da forma bat ezin dozuna apurtu: danak juntauta gehixago gara bakarrik juanda baiño. Eta hori berezko bat da, zitudade baten, herri baten, jente asko juntatzen dan lekuan, izatia sozialismuak eta etortzia. Basarritarrak ez da eukiñ... gaizki bizi izan dira basarrixan eta mordo bat, e! Ez dira basarrixan danak ondo bizi... Baiña hárek bakarrik ziran, bakartadia zeuken. Eta, en kanbio, kalian, alkar ikusten gara: eta ez bakarrik bat eta bi, zientuak edo millaka.

- Eta gero, gainera, ordu gehiago ere bai eta liburuak manejatzeke modua ere eta keja ere: bai gosea eta dena.

- Gosia eta dana. Eske eze zuk ikusten badozuz basarritarrak, esaten dotena: zerua, lurra eta bera, beraren famelixia. Baiña kaletarrak aberatsak, pobriak, batzuk ondo bizi diranak, batzuk dirua gastatzen mara-mara esaten dana eta beste batzuek zentimo barik. Eta hórrek kontradiziñuok jente asko dagon lekuan, herri baten, agertzen dira, ez basarrixan.

6. Sozialista intelektualak

- **Erref:** AB-088/012
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:41:38. **Bukatu:** 00:43:05
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Meabe (poeta), Madinabeitia (medikua), etab. Sozialismo intelektualak, poetikoa.

Transkripzioa

- Lehen aipatu ditugu Meabe eta...

- Meabe eta Madinabeitia. Hórrek Eibarren.

- Madinabeitia hori da!

- Madinabeitia, Jose Madinabeitia. Horrek ekarri zeban Eibarrera beste haixe bat. Toribiori, Etxebarriari, sarrixan entzun detsat: kartzelan junto egon giñazen ordu mordo baten hizketan eta harek esaten zestan hórrek ekarri zebela beste sozialismo bat: "socialismo intelectual" esan deigun. Hárek ekarri zebela.

- Esan egin behar da: Madinabeitia medikua zen.

- Bai. Medikua zan, mediko gogorra zan. Oñatiarra. Hamen haren entierua... pasau zan hamen trena beraren gorputzagaz eta hamen banda musikalak urtenda; jo zebeñ jo Chopin-en martxiori. Hori akordatzen jata [...]. Ha mediku haundi bat zan eta Meabe zan poeta bat, poeta bat, mistiko bat zan. Eta hárek bixak ekarri zebeñ beste modu bat

sozialismuana. Eta haixe sartu zan Eibarren lehengo zaharretan: Toribio Etxebarria eta Baskaran eta Erkiaga eta Bueno eta hor mordo bat, ezta? Háleri irakutsi zetsen ze sozialismo izan bihar dan. Sozialismo intelektual bat, sozialismo poetiko bat.

7. Toribio Etxebarria eta sozialismoa

- **Erref:** AB-088/013
- **Iraupena:** 0:03:39. **Hasi:** 00:43:05. **Bukatu:** 00:46:44
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Toribio Etxebarria eta sozialismoa. Toribio, idazlea. Alfa.</p>

Transkripzioa

- Bai, lehen zuk esaten zenuena eta badu horrelako kutsu hori: zerua lurrean, ezta? Paradisua hemen. Baina bertako izenak aipatzerakoan, ez dut uste huts egin daitekeenik Toribio Etxebarria. Bertako sozialismoa aipatzean, uste dut Toribio Etxebarria norbait dela, pisu propioa daukan gizona da, eibartarra, kezkatua, asko irakurria, gero idazlea izango zena... Baina pisu espezifiko propioa daukan gizona.

- Ba esango detsut: ez larregirik. Ointxe hartu dau, esaterako, beste Eibar baten... neretako ez, e? Nik neuk gaztetatik ezagutzen neban eta gero kartzelan egon nintzan beragaz hille batzuetan beraren laguna. Eze beraren laguna zan Gorrotxa eta, harek libre zelan urten zeban, bakarrik geldittu zan eta neu arrimau nintzan. Eta han euki ginduzen: ordu mordo bat hizketan Toribio gaz. Toribio Etxebarria, esan dozun moduan, gizon ona eta jakintsua; memorixa enormia, "memoria de elefante". Halan zan.

- Bai, bai, bai. Pentsa, gauza bat. Datu bat emango dizut: Eibarko euskarari buruzko hiztegia egin zuen Venezuelen. Eta buruz egin zuen hori.

- Hori buruz egin zeban ! Baiña berak guregaz be beste euskera... Bueno, hobia! Guk baiña hobeto egitten zebana.

- Bai, baina diot memoria. Zelako memoria zeukan!

- Memorixa? Esan detsut: "memoria de elefante".

- Horregatik, datu bezala ematen dut Eibarko euskararen hiztegia buruz egin zuela.

- Buruz egin zebala. Eta harek zeukan sozialismuaren asuntuan fama bat. Baiña Alfa egin zanian, orduantxe, mordo bat kontra euki zittuan. Alfa burruka haundixak euki zittuan Toribiok: bihargin batzuk ez ziran kooperatibistak; ziran "obreros, lucha de clase"; eta lutxa haundixak euki zittuan. Eske eze Toribiok irakusten zetsen zer diru gitxi zeguan Alfa, zer modutan repartidu bihar zan, zer modutan egin bihar zan biharra eta en fin. Beraren zerak agertzen zittuan "desde el punto de vista administrativo". Ez "como burgués, sino desde el punto de vista administrativo". Eta kontrarixuak mordua zeukazen Toribio Etxebarriak, bertan Alfa barruan be. Laguntzaillik be bai; horregaittik egon zan aurrian, bestela kendu egingo zeben. Baiña kontrarixuak be euki zittuan. Eta hamen esan arren eibartar guztiak gizon jakintsua zala, politikamente mordo bat ez zeguazen beraren alde. Orduan. Baiña gero agertu da euskerako hiztegi hori agertu da eta orduantxe ikusi da zenbateraiño aillegau zeikian ha gizona. Hori lehelengotik agertu bazeban lan moduan,

euskeriari beraren zerak emotia eta, biharbada gehixago emongo zebala, gehixago ikasiko zebala eta gehixago emongo zebala. Badakizu, lan mordo batzuek badittu hor zerian.

- 'Ibiltarixanak' eta...

- Toribiok euki dittu lagunak asko eta gehixago, uste dot. Baiña beraren kontrakuak be mordo batzuek izan dira.

8. Baskarandarrak eta sozialismoa

- **Erref:** AB-088/014
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:46:44. **Bukatu:** 00:49:43
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Beste batzuk

Laburpena:

Marcelino eta Benigno Bascaran. Abade "laikua". Hileta zibila. Anekdotak (mojak eta abadeak hileta zibil batean).

Transkripzioa

- Gero beste izen bat, hemen ahotan erabili duguna, Benigno Baskaran. Hau gazteagoa da.

- Bueno hori... Aurretik egon zan beraren aitta, lehelengo "cura laico" esaten zetsena, lehelengo entierruetan eta hitz batzuek egitten zittuana. Aitta izan zan ekin zetsana. Gero hori Benignok hartu zeban haren zerian, hori posiziñuori. Agertu zan Benigno momentu baten, diktaduran. Eta orduan harek esaten zittuan hitzak eta, entierruetan... Esango detsut neri pasau jatana: Franzian neguan ni eta anai bat hil jatan; etorri nintzan eta entierro bat egon zan Prietona uste dot zala, Julian Prieto. Haren entierro laikua izan zan eta egin zeban hitz Benignok; eta orduan egunian ikusi nittuan Ospitaleko abadia eta monjak entierro zibillera juaten. Eta entzun nittuan Benignoren hitzak: diktaduriaren kontra eta, "sobre todo, contra la burguesía vasca". Horixe aprobetxatzen zeban.

- Kanposantuan hori?

- Kanposantuan. Ni jua nintzan Benignoren etxera eta esan netsan: "Hi, Benigno, Franzian hastera najoiak atzera eta emongo destak kopixa bat egin dittuan hitzena?". Eta emon zestan kopixa bat. Jua nintzan Franzia eta han nere laguneri esan netsen: "Hauxe eta hauxe ikusi juat: entierro zibil baten abade bat eta monja bi. Eta gure lagunak, Benignok, hónetxek hitzok egin jittuan". Ez zesten siñisten! Ezin leikiala izan hori! Esan netsen: "Mutillak, neuk ikusittakua dok hori. Neuk ikusi juat eta neuk entzun jittuat hórrek hitzok [...], asi ke ez dittuk hórrek ipuiñak". Ez zesten siñisten orduan momentuan izan leikianik. Eta, naturalmente, horrek ekarri zeban, holan, gizon batek entierro zibilletan holako hitzak esaten zittuanian, ez diktaduriaren kontra direktamente, baiña geure pentsaketak defenditzen. Esan zeben: "Ezin leikek, baiña, hori izan". "Ba, bai, holantxe dok ba. Eta Eibarren holantxe gauzak pasatzen dittuk. Ez jakixat beste leku batzutan, baiña Eibarren holantxe pasau dittuk".

- Bai, bai, bai. Eta hori tradizio bihurtu da.

- Bai, tradiziñua. Baiña orduan ez zan fazilla. Lehelengo entierrua zibilla egin zanian diktaduriaren denporan, neri esan desten moduan, bastante larrixa izan zan. Alde batzuetatik hor, Eibar kanpotik, kanposantura eta, zaratarik barik.

9. Krisialdi larriak 1914-1920 inguruan

- **Erref:** AB-088/015
- **Iraupena:** 0:04:21. **Hasi:** 00:49:43. **Bukatu:** 00:54:04
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

Eibar herri solidarioa. Herri-sukaldeak 1914 eta 1920an. 1914an Arrateko bidea egin zen. Timoteo Zubiare. Wenceslao Orbea.

Transkripzioa

- Lehen Toribio Etxebarria aipatu dugu. Alfa aipatu dugu eta beste gauza bat ere aipatu nahi nuen: herri sukalde antolatua zuela eta "Casa del Pueblo" a.

- Bai. Hórrek bixok be ondo daukadaz buruan. [...] "Cocinas populares", hori agertu zan 1914an, gerrira etorri zanian. Erdi edo hiru laren behintzat,

gelditu ziran lanik barik Eibarren. Fronteria itxi zebanian Franzia ez zolan grabaurik, damaskinaurik, Franziarutz eta armarik be ez. Eta gelditu zan lanik barik Eibar. Danak kalia edo gehixenak behintzat.

- Esportazio dena itxita zegoen.

- Biharbada eskopeta batzuek egingo ziran Espaiña barrurako, baiña kanporako bat be ez, dana zerrautak zegoen eta. Eta gose galantak pasau ziran. Orduan pentsau zan hórrek "cocina popular"ok ipintzia. Eta sozialistak hiru zeguazen orduan. Uste dot hiru bai behintzat: Bernedo, Amuategi, Urrejola. Hórrek behintzat bazeguazen orduan Aiuntamiantuan. Eta hórrek pentsau zebe horixe "cocina popular"ori ipintzia. Eta han, hutsa diruagaittik, bai bazkarixa eta bai afarixa lapikukadaka saltzen zan, merke-merke, danendako. Ez zan bakarrik ha biharra ez zeukenendako; eske eze herri guztiandako zan. Eta batzuek, aberatsak be, irakustiarren eurak be herrixan dagozela erosten zebe hori jatekuori. Hori bi aldiz pasau da: bat hortxe egunotan horixe krisiori, 1914kuori, eta gero 1920xan, huelgia egon zanian, bardiña egin zan, orduan be "cocina popular" ipiñi zan eta lanik ez zekanak horixe rantxuori jaten zeban, hutsa diruagaz. Jateko onak, e!

- Bai, bai.

- Ondo ipiñitta eta ondo eginda. Eta abundante, gaiñera. Hori bi aldiz egon da hamen.

- Horrek esan nahi du kontzientzia gogorra zegoela.

- Bai. Laguntasunerako, lehen esan dogun moduan, ez da Eibar txarra izan: Eibar bihotz onekua da, izan zan behintzat.

- Eta gero "Casa del Pueblo".

- Bueno [...], hor zerian, 1914an egin zan hau bidia Arraterakua. Bueno, hobeto esanda, Ixurakua. Sozialistak presentau zebe moziño bat esaten eze juntau bihar dirala dirua zeken guztiak: fabrikantiak eta komerziantiak eta danak, laguntzeko Eibarren lanik barik zeguazen gizoneri. Eta orduan Timoteo Zubiatek hori konserbadoria eta asko egitten zebana berba Orbeagaz, Wenceslao Orbea orduan diputaua zan Gipuzkuakua presentau zebanian hori sozialistak, fabrikantiak eta danak, harek ekarri zeban proposiziño bat: "Zergaittik ez obra batzuek egiñ?". Eta sozialistak, koño, ikusi zebanian konserbadorien laguntasuna zekela, etara zebe proiektuori. Proiektu bat zegoen, Eibar-Markiña, zegoen bide bat egittekua. Eta haixe atara zan kanpora. Eta handik egun batzuetara hori aprobau da Aiuntamiantuan eta handik egun batzuetara 400 persona zeguazen lanian, "pico y pala" [...]. Orduan juan ziran lanera limia edo martillo txikixori [hartuta], makullu txikixori, martillo txikixori erabiltzen zebanak grabadoriak danak han juan ziran euren eskuak kalluz beteta eukitzera. Eta 400 bat juan ziran lanera orduan. Hori be kontuan hartu bihar da. Gerria... pixkat zabaldu zanian fronterak, orduantxe aillegau zan... zegoen bidiori Ixurainok eta hantxe gelditu zan.

10. "Casa del Pueblo"aren inaugurazioa

- **Erref:** AB-088/016
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:54:04. **Bukatu:** 00:57:08
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:

<p>"Casa del Pueblo"a. Lehenengo Txirixo kalean egon zen; gero, Bidebarrietan. Galarragak esandakoa: "Bai mutillak, Casa del Pueblua egin bihar juau, baiña elixia baiño hobia, e? hobia!". Inaugurazioa 1916an: Prieto, Amuategi, etab. Hitzaldiak frantsesez, euskaraz eta gaztelaniaz egin ziren. Ospakizun handiak.</p>

Transkripzioa

- Hor dago eta orain bai aipatu behar dugu "Casa del Pueblo".
- "Casa del Pueblua". Zeguazen lehelengotik hamentxe, Txirixo Kalian, gaur republikanuen sed... Bueno gaur dago han Dardai, "sociedad Dardai". Geruago republikanuak egon ziran. Baiña aurrez egon ziran han sozialistak. Baiña txikixa zan eta gehixago, haundixagua nahi zeбен eta hartu zeбен lehelengo piso bat Bidebarrixetan. Eta hantxe euki zeбен soziedadia. Han ikusten zeбен eurak indar gehixago zekela eta ha lekua baiño haundixagua egin bihar zala. Eta euki zittuen reunixo mordo bat eta batek, Galarragak , esan zeбан: "Bai, mutillak, Casa del Pueblua egin bihar juagu, baiña elixia baiño hobia e! Hobia! Elixirik onena baiño hobia egin bihar juagu, jentia pozik juan deiñ". Bueno, egin zan "Casa del Pueblua"; bueno, parte bat egin zan bakarrik. Eske eze Casa del Puebluak zeukazen piso bi: ha behia eta piso bi. Baiña ikusgarrixa, e! Ederra. Ederra. Han juan bihar zan teatro bat eta reunixuetarako salak eta en fin. Baiña behia bakarrik geldittu zan. Eta kafe haundi bat geldittu zan alde batetik besteraiño. Kafe edar bat, haundixa: poste barik, e! Dana, oso-osua. Lau metroko altuerako zer bat: ederra geldittu zan. Baiña halantxik pentsau zan reunixo batzuek eginda - ez bat bakarrik-, reunixo mordo bat eginda, 1916xan egin zan hori. Bueno, inaugurau zan. Inaugurau zan denporan jentia pozik zeguan hamen. "Egin juagu behintzat lehelengua eta gero segiduko detsagu aurrera". Inauguraziñora etorri zan lehelengotik lehelengo harrixa ipiñi zeбен gizonak . Eta egin zeбен hitz orduan: León Jouhaux, hori zan "secretario de la UGT de Francia" —orduan bat zeguan bakarrik eta—, Franziaiko sindikatuko burua zan, harek frantses egin zeбан hitz; bestia zan Indalecio Prieto, harek erderaz egin zeбан; eta hirugarrena zan Amuategi eta harek, euskeraz. Hor gure internazionalismua, Eibarko gure euskeria, hor, bat eginda: frantses, erderaz eta euskeraz. Eta jentia [...] han bertan? Danok internazionalak eta egitten genduan bat zerian. Eta festejo haundixak egin ziran orduan, 1916xan. Baiña ez, diskutidu barik ez zan egin. Baiña gero dirurik gehixagorik ez zan agertu, gerria etorri zan eta harek pixkat modifikau zittuan pixkat Eibarko gauza mordo bat: lehelengo gerriak, 1914tik 1918ra artekuak .

11. Politika giroa gerra aurretik

- **Erref:** AB-088/017
- **Iraupena:** 0:03:58. **Hasi:** 00:57:08. **Bukatu:** 01:01:06
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

<p>Sozialismoa eta eliza. Toribio Etxebarria. Gabriel Manterola. Alderdi politikoen arteko liskarrak. Orfeoia.</p>

Transkripzioa

- Ari gara lehendabiziko momentuko sozialismoaz. Hemen bai tokatzen da esatea elizaren oso kontrakoa zela hura.

- Ez. Hori ez da egixa.

- Lehendabizikoa...

- Batzuek bazeguazena ez dot esaten. Baiña Toribio Etxebarria [...] ez zan halakua. Eta gero gero beraren idatzixetan erakutsi dau kristianismora inklinaziño haundixa zekala.

- Hori egia da. Zuek denok, irakurri asko irakurri duzuen Eibarko sozialistok, ebanjelioa eskuetan erabili duzue beti.

- Nik birritan edo hiru bidar irakurri dot nik ebanjelixua. Eta nere moduan beste batzuek be. Neri ebanjelixua saldu zestana beste bihargin bat zan. Harek emon zetan. "Hi, hauxe daukat eta nahi dok erostia?". Eta: "Bai". O sea ke hamen irakurtzen zan eta haren ebanjelixoko zitak eta askok esaten zittuen. Eta, desde luego, geuk danok, geure lehelengo edukaziñua zerian izan zan, relijiño kristianuan izan zan.

- Baina hemen Eibarren aurreko batean ere aipatu genuen badira beren semeak bataiatu ez zituztenak. Nolabait, errespetoa bai, baina "hi hor eta ni hemen".

- Bueno, bai ba. Batzuk bazeguazena. Ez dot nik esaten ez zeguazena. Baiña danak ez, esaten dot. Nik neuk be beti errespetau izan dot siñismena. Eske eze ni zelan siñistaillia izan nintzan gaztetan, ze modutan ez dot ba pentsauko beste batzuek be neure sinzeridadiagaz dirala kristianuak edo katolikuak? Hamen batzuk bazeguazena [...]. Behiñ ikusi ninduen Gabrielegaz, Manterolagaz. Hiru bat egunian etorri jatan nere billa hor zerian, Jadiñetan esaten zetsagun lekuan, bidian, Arraterako bidian, han goixan. Irakurtzen nenguan akordatzen jata liburu franses bat, filosofo bat, eta: "Zer irakurtzen hago?". Eta: "Hauxe". Eta: "Bueno, bai" [...]. Eta ekin gentsan. Eta hiru egunetan etorri zan. Eta egin genduazena goixak eta behiak astindu. Eta etorri jatan bat eta esan zetan: "Hi! Eske hi elixatarra haiz ala! Ez dakik horregaz ez danik hitzik egin bihar?". Esan netsan: "Hi, mutilla, heure modoko laguna juat nik hori be, e!".

- Bai, bai, bai.

- Eta zerian be, hamen orfeoian be, bat etorri jatan eta esan zetan: "Karlitegaz eta karkegaz eta [...gaz] habill hor orfeoian?". "Hi, mutill, hor danerakuak gauaz. Asi ke ni najoiak hórrengana beste kafe batera juango nintzaken bezela. O sea ke hórrek pasau jataz eta badakit batzuek zeguazena itsuak eta fanatikuak. Baiña ze aldetan ez dago hori? Ze aldetan ez dago? Ez zan halako zera. Erdeldunak eta gehixago etorri dira hori amorrutori zetsena elixiari, euren herrixetako persekuziñuegaittik eta barriketegaittik. Eske eze zuk jakingo dozu, asko irakurri dozu eta, zelan Espaiñian, denpora baten, herri txikixetan abadiak agintzen zeban: abadiak, jauntxuak eta sarjentuak guardia zibillena. Eta elixiari gorroto haundixa zetsen. Baiña hori gorrotuori gehixago izan da anarkisten artian sozilisten artian baiño.

12. Sozialistak, beharginak eta ugazabak

- **Erref:** AB-088/018
- **Iraupena:** 0:10:18. **Hasi:** 01:01:06. **Bukatu:** 01:11:24
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

<p>Langileak eta nagusiak. Grebak. Eibarren langile asko, oso ondo prestatutakoak; asko irakurritakoak. Armeria Eskola. Meabe, Madinabeitia. Eibarren sozialismo moderatua. Amuategi, Mendiguren, Erkiaga, etab. sozialistak ziren eta, era berean, ugazabak. Eibarko sozialismoa vs. Bilboko sozialismoa. 1900-1914 bitartean greba asko.</p>

Transkripzioa

- Eibar. Badakit Eibarren industria haundi-haundirik ez dela izan. Izan dira tailer txikiagoak eta, gainera, 25-30 langileko tailerra nahikoa tailer zen. Beraz, nagusiak ere ez ziren oso haundiak. Langileak ere nahiko ondo bizi ziren, batez ere Eskola Armeriatik pasatutakoak, horiek nahiko ondo. Zer moduz konpontzen ziren elkarren artean horiek? Esan nahi dut: "la lucha de clases" esaten duzue, klase borroka.

- [...] Batek kooperatiba bat formau zeban, Peli Larrañagak : Orbea, Bicicletas Orbea. Orbea zertu zanian, kiebria egin zebanian, horrek hartu zeban eta euren artian kooperatibia egin zan. Eta gero hori kooperatibiori eruan dabe, oin Mallabixan dago hori kooperatibiori. Eta harek beraren interviu baten esan zeban: "Bai, kooperatibistak. Baiña hónek kooperatibistok jaukek beraren barruan lucha de clasesa eruateko barrura be, geure taillarrera be lucha de clasesa eruateko euren barruan". "Lucha de clases" a da gitxi daukanak asko nahixan; eta asko daukanak, ez emon nahixan. Hori da "lucha de clases" a. Klasia zelan izango da, ba? Gizonak gara barren! Ez garala diferentia! Batak aberatsaguak eta bestiak pobriak. Pobriak eskatu egitten dau eta aberatsak ez dau nahi soltatzia beraren dirua.

- Baina, Candido, hori zuk esaten duzu pake-pake eta lasai-lasai eta ondo. Guapo-guapo gelditzen da. Baina duela 60 urte "lucha de clases" zen benetako borroka.

- Benetako burrukia egoten zan. Burrukan, ikubillegaz barik, ezta? Baiña lutzia zeguan, naturalmente, patronuak orduanguak ez ziran gaurko patronuen bezelakuak. Gaurko patronuak pixkat ikusi gehixago egitten dabe. Ez dot esaten ez dagozenik gaur be patrono batzuek holakuak. Eta aprobetxatzen dabela bihar eza, precisamente, euren fetxorixak egitteko gaur be. Eta orduan pentsatzen zeban patronuak bihargiña zala beraren esklabo baten modokua . Beraren bizimoduan sartzia eta, en fin, "hau ez ekiñ" eta "hau egik" eta "horra jua hari" eta "hona etorri hari" eta "botua neretako" eta, en fin. Zeguan... kizkurtuta zeguan bihargiña. Pixkat libertadia, pixkat askatasuna ikusten zebanian holako ideetan... Ba hor ideetara emon zan. Eta hórrrek ideok be danaren barruan ondo hartu zittuan. Eta beraren ontasunagaittik gogor jartzen zan patronuen kontra. Patronuak, euren interesak zertzeko, eurak gogor egitten zeben eta bihargiñak gogor egitten zeban. Eta huelgak. Eta huelgetan agertzen ziran batzuek —"amarillos" esaten zetsegunak— huelgen kontra juaten ziranak. Eta háren kontran juaten ziran huelgan zeguazen bihargiñak eta burruka batzuek egoten ziran taillar aurrian edo taillar barruan edo edozein lekutan egoten ziran burrukak. Baiña "lucha de clases" a, zer da "lucha de clases" a? Zure interesen kontra ni nabill, baiña zu nere interesen kontra zabiz. Han ez zeguan pistolarik eta... Eibarren sekula pistolarik ez da agertu kalia holako burruketan. "Lucha de clases" esaera bat da, ezkerak eta eskumak esaten dogun moduan esaera bat da "lucha de clases" a. Bai egon zan, baiña egon zan "lucha de intereses". Bihargiñak gehixago irabazia nahi eta patronuak nahi ez emotia. Horixe zan kontra-kontriori.

- Orduan, Candido, horrek esan nahi du Eibarren nahiko gizalegezko jokatu zenutela, nahiko zibilizatuak zinetela. Beste leku askotan odoletaraino joan dira...

- Bai. Beste leku batzuetan huelgak... odoletara, bai, odoletara. Baiña horixe esango leuke... Generalmente juaten ziranian hónek manifestaziñuok eta fabriken aurrietara eta ikusten zittuenian atiak itxitta zeguazela, hárek zabaltzera juaten ziran eta orduan agertzen zan Guardia Zibilla edo soldauak. Eta tiroka. Eurak, patronuak eta zerak, bihargiñak... Barzelonan egon da hori lutziori. Barzelonan egon zan hori lutziori. CNTiak eta FAIxak patronuaren, katalan patronen kontra. Hildako mordua egon zan. Horixe zan errezoi bat etorri zana bat Primo de Rivera diktadurara. Han, orduan, baiña han egon ziran hildakuak. Han lutxa bat egon zan. Eske eze patronuak benzitzia nahi zeбен FAIxa eta CNTia. Eta CNTiak, patronuak porrot egittia. Eta alkar ekin zetsen hiltzen. Han bai benetako zera egon zan, lutxa bat egon zan.

- Gero, gainera, Eibarren bada beste gauza bat. Gauzak moderatu bezala egiten dituen edo baretu bezala egiten dituen. Langileen artean ondo prestatutako jende asko zegoela.

- Bai.

- Asko irakurtzen zuena. Beste herri askotan partiduen etxeak eta baziren Casa del Pueblo bezala Batzokia edo bazen baina Eibarren biblioteka zegoen etxe horietan. Eta gaur, esaterako, tabernak inportantzia gehiago dauka, bibliotekak baino. Baina zuen garaian, ez. Zuen garaian bibliotekak oso inportantzia haundia zuen.

- Bai. Han Casa del Puebluan biblioteka edarra zeguan.

- Eta horregatik diot ondo prestatutako jendea zegoela.

- Osaba bat euki zeban Toribiok... Beraren etxian, ganbaran billau zittuan beraren liburu mordo bat. Han eta Casa del Puebloko bibliotekan irakurri egitten zittuan Toribio Etxebarriak .

- Eta gero, gainera, Eskola Armeriak jende asko formatu zuen. Esan nahi dut ondo hezitako jendea zela. Horrek nolabait gauzak baretu bezala egiten ditu: hitzera jotzen du gehiago, borrokara baino.

- Bai, bai, bai. Baiña gero beste gauza bat egon zan. Eta esan detsut bat: zelan Meabek eta Madinabeitiak emon zetsen beste itxura bat zerari. Baiña beste gauza bat dago: patronuak be baziran sozialistak.

- Hara!

- Eta kontzejal. Eibarren zeguazen Amuategi —beraren fabrikia ipiñi zeban —, Mendiguren —Mendiguren y Zarraua beraren fabrikia zan—, Erkiaga —hamen fabrikia zeguan—: hiruk, bastante haundik, beren fabrikia zeuken. Eta beste mordo bat, artesano moduan, euren langille onak, asko irabazten zebenak, ziran sozialistak. O sea ke, ez ziran minero batzuek edo "aparceros" batzuek —hónek, mendiko lanak egitten dittuenok—, ez ziran hórrak. Hamen pixkat, zuk esan dozun bezela, irakurritakua eta instrukziño gehixagokua eta beste edukaziño bat hartutako jentia zan Eibarren.

- Eta horrek esan nahi du idealismo gehiago zeukala.

- Bai. O sea ke, ondo bizi ziranak. Hamengo bihargiña, Eibarko bihargiña, bastante altura haundixaguan zeguan ekonomikamente beste herri guztietan baiño. Hamen jornalak haundixak ziran. Hamen jornalak haundixak ziran beste herrixegaz konparauta. Eta ez bakarrik hori. Artesano asko eta asko zeguan; sobre todo eskopetagintzan gehixago ziran artesianuak fabrikak baiño: Sarasketa anaiak eta baiño, edo AYA baiño gehixago ziran artesianuak.

- Bai, bai, bai.

- Eta hórrak artesianuok zeuken lehen esan doten moduan bizimodu bat bastante aparte herri guztiagaz be. Danak ziran pixkat intelektualak, e!

Danak ziran irakurritakuak eta, en fin, pixkat burua argixa zeukenak.

- Ideal humanista zeukan jendea.
- Hamen idea humanista bat sartu zan Eibarren. Eta horrexegaittik gu asko desberdiñaguak gara Bilboko sozialismuagaz. Bilboko sozialismuan...
- Baina fabrika handia dago Bilbon.
- ... fabrika haundixak eta lanak be gogorraguak eta gitxiago irabazi. Gero Altos Hornos-etan eta bai, asko irabazten zeuben. Baiña hárek aurretik, gitxi irabazten zeubenak eta, en fin, han gehixago egon zan hori "lucha de clases"ori, esan dozunori. Eibarren "lucha de clases"a... bai: egon ziran huelgak; hamen egon ziran huelgak lehelengotik. Aurrera eta Estrella fundiziñuak, Sarasketa eskopeta egintzaillia, GACia, Miravella —"fábrica de limas"—... Mordo bat, huelga mordo bat egon ziran hor, 1900etik 1914ra bittartian, huelga mordo bat egon ziran Eibarren. Eta danak irabazi zeuben. Eta horregaittik zeguazen patronuak Eibarren kontra. Eta hori "Eibartxarori" beste batzuek izan ziran —patronuak— zabaldu zebena. Eta hori Castell-ek beraren liburu baten esaten dau: zelan patronuak erabilli zeuben hori "como arma de lucha contra Eibar": Eibar gaiztua zala, Eibarko jentia.
- Eta ez zen hain gaiztoa...

13. Politika 1920ko hamarkadan

- **Erref:** AB-088/019
- **Iraupena:** 0:08:05. **Hasi:** 01:11:24. **Bukatu:** 01:19:29
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Politika » Gerra aurrea » 1914-1923: Monarkia
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak

Laburpena:

<p>Politika 1920ko hamarkadan. Arazo ekonomikoak, sozialak. Erregeak eta militarrek. Afrikako gerra: Annual. Patronala vs. FAI; CNT. Parlamentuan, Expediente Picasso. Bartzelonako matxinada. Diktadura. Primo de Rivera. Krisi ekonomikoa. 1929an, erregeak Primo de Rivera bota zuen. Primo de Rivera Eibarren. Armagintzaren aurkako legeak.</p>

Transkripzioa

- Garaiak aldatzen doaz eta bada momentu bat historia azkartu bezala egiten dena: Primo de Riveraren diktadura dator, gero monarkiaren erorketa dator, Errepublika hots egiten da, Largo Caballero eta Julian Besteiro datoz, altxamenduak datoz Asturiasen, Frente Popularra, Gerra Zibilla... Hasieratik hasteko, Candido Eguren: Primo de Rivera.

- Bai. Astiro-astiro ekingo detsat. Primo de Riveragandik ez, monarkiatik.
- Monarkiatik.
- 1920tik aurrera agertu ziran problema ekonomikuak eta problema sozialak eta Afrikako gudia.
- Gerra, bai.
- Hor bittartian, 1921-22 bittartian, Erregiak... Militarrek zeguazena han, gerria egittia nahi zeubenak moruen kontra uste dot bat Fernandez Silvestre zala, Silvestre hori akordatzen jata ondo; Fernandez beraren lehelengo abizena zan ez dakit, baiña uste dot Fernandez Silvestre zala , bialtzen

zetsezen errekauek sartzeko: "Luchar contra ese toro, que es una mona". Eta holako hitz batzuek eta bialtzen zetsezen hórri militarrori. Eta hárek zelán eurak asko gehixago irabaztiarren eta euron premixuak hartziarren gerran, gora igotzekuok kategorixan, ba gerrara sartu ziran, baiña haixe emonda Erregiak. Eta hori agertu zan 1923 aurretik Parlamentuan eta herri guztian. Eske eze Annual-en egon zan katastrofian millakak gizonak hil ziran.

- Annual-eko hondamendi izugarria.

- Millaka gizonak hil ziran eta egon ziran manifestaziñuak Espaiña guztian eta Eibarren be bai. Hor dago oindiokan argazki bat Casa del puebluan orduango manifestaziñuak [erakusten dittuana]. Danak: herri guztia kontra zeguan horren asuntuorren gaiñian. Eta Parlamentuan agertu zan zelán responsabilidadiak zeukazen erregiak. Eta militarrek. Orduan momentuan Barzelonako hórrek lutzok, hórrek hiltziok, zeguazen: patronala FAIxa eta CNTiaren kontra. Alkar hiltzen. Mordo bat hil ziran. Mordo bat. Eta zeguan krisis mundiala. Oindiokan ekitzen, ezta? Goratzen. Baiña krisisa ekinda zeguan pixkat. Erregiak eta militarrek pentsau zebeñ —hor Parlamentuan formau zan Comision Picasso eta harek gauza asko etara nahi zittuan argittara: zelán Erregiak eta militarrek kulpia zeken Afrikako gerriana, Annualeko asuntuagaittik. Eta jentia jaikitta zeguan, "zelán izan leikian holan!". Eta Parlamentuan aurrera zoian hori, Expediente Picasso—, ikusi zebeñian gaizki agertu bihar zirala bai militarrek eta bai Erregia, orduan asmau zebeñ: aprobetxau [zittuen] Barzelonako hiltziok, matxinada batzuek; ha aprobetxau; eta gero, gaiñera, aiuntamientuetan korrupziño haundixa zeguala eta hórrek garbitzeko diktadura bat bihar zala. Zelán urten leikian militarrek? Korrupziñorik haundiña prezisamente Afrikan zeguan, intendencia militarrian! Bueno. En fin. Halantxik izan zan. Eta jentia pixkat, etorri zanian Primo de Rivera, pixkat tontotuta geldittu giñazen [...]. Bueno egin zebeñ hiltze mordo bat: hil zittuen Arleguik eta beste general batek, hil zittuen obrero prinzipalenetakuak, gehixen distingitzen ziranak, eta katastrofe haundixa egin zan Barzelonan. Eta emon zebeñ golpiori eta han amaittu zan; amaittu alde batera amaittu zan, ezta? Eta etorri zan Primo de Rivera hori. "Nik daukat pakia, nik daukat lana". Efektibamente, lana emon zebeñ, eske eze diru fasia zeguan Haziendan Espaiñian, Estaduan. Eta ekin zetsan pantanuak eta bidiak — Carreteras Nacionales— mordo bat [egitten] eta lana egon zan. Pixkat jaikitze bat euki zebeñ Espaiñiak ekonomikamente. Eta bihargiñak be geldittu giñan, "ene, baiña lana dakagu barren honegaz", "ondo goiazak". Baiña urtiak pasau ziran eta ha geruago eta txarrago zoian. Nik hori ofiziñan ikusten neban. Eske eze guk estranjeruagaz egitten genduan lana eta dolarrak eta markuak eta frankuak erabiltzen genduzen gure kontuetan; eta zelán pezetia porrot egitten zoian. Eta agertu zan momentu bat krisisa agertu zana. 1929xan egon zan "el crack de Wall Street". Eta 1929xan Primo de Rivera bialdu zebeñ kalera Erregiak. Zegaittik? Diruak gastau ziranian lanik barik geldittu giñazen. Eta patrono askori entzutzen netsen nik han ofiziñan: "Ño, etorriko dok Republika bat edo beste zeozer, hau bota egin bihar dok, hau monarkiau bota egin bihar dok". Hori patrono askori nik entzutzen netsen orduan Eibarren, nik ofiziñan. Ba egin zan: bota zebeñ. Primo de Riverak euki zebeñ lehelengo ekiera bat on txamarra, jentia pixkat engaiñau zebeñ, baiña agertu zan krisisori eta diru ez hori. Eta ostikokadia emon zetsan Primo de Riverari. Hori danori Eibarren asko sentitzen zan. Eske eze Eibarren beti ilusiño bat izan izan da fusillak egittekoa, gerrako fusillak egittekoa: Oviedok egitten zebeñ, parte bat ekarri hona Eibarrera. Oviedon, aurretik, egon ziran eibartar batzuk lanian e! Bueno. Haixe Eibarren, sobre todo Julian Etxeberriak, direktoria izan zanak, Eskola Armerixakuak, harek zerabixan bere buruan horixe lanori

ekarri bihar zala . Eta Primo de Rivera etorri zan Eibarrera behiñ, eta esaten detsut plazia Untzagakua holantxe zeguala, jentez.

- Gainezka?

- Bete-beterik. Aber lan hori ekartzen deskuen Eibarrerako. Eta, ez zeban, hitz txiki bat be ez zeban egiñ hor asuntuaren gaiñian. Eta Eibarko jentia geldittu zan desilusionauta! “Ene, ezer be ez. Lehengo moduan edo txarrago gauaz hamen”. Hori bakarrik ez. Eskopeta asuntuan eta pistola asuntuan lege batzuek ipintzen juan zan Monarkixia, estorbatzeko hori saltziori, libre saltziori. Trabak ipintzen jardun zeban. Eta horregaittik be eibartarrak kontra zeguazen horrena. Hórregaittik ez da rarua ez Espaiña guztian, ez Eibarren, sobre todo, ha hillaren 12xan, 1931an ha mobimientua egotia, ha aupadia Republikiandako egotia.

14. Errepublikaren aldarrikapena Eibarren

- **Erref:** AB-088/020
- **Iraupena:** 0:06:17. **Hasi:** 01:19:29. **Bukatu:** 01:25:46
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Hauteskundeak

Laburpena:

<p>Hauteskundeak. 1931ko apirilaren 12an bertan, gaueko 10:00etatik, gazteentzat errepublika aldarrikatuta zegoen. Astelena frontoian, dantzaldia "Romeral" bandarekin. Aldarrikapenaren inguruan interpretazio desberdina. Alejandro Telleria zen alkate. Timoteo Zubiateren jarrera. Arratsaldera arte estu eta larri ibili ziren. Egiaptapena iritsi zenean, manifestazio handia.</p>

Transkripzioa

- Egin zanian botaziñua, 1931an, hillaren 12xan egin zan, ba Espaiñiak, herri haundixak, kapital haundixak, botau zebeñ replublikanua. Herri txikixak eta zerok, ez. Eta botaziñuan ez zan izan maioritarixua republikanua, ez. Mobimiento maioritarixua zan monarkikua, gitxigaittik e! Zientu bat millagaittik edo izan zan diferentzia. Baiña ez giñazen izan maiorixia. Hor etorri zan berba bat Azañak esan zebana: “Los votos de los Burgos podridos”; hor herri txikixogaittik, eske ez hor jauntxuak agintzen zebeñ eta han ez zan etorri Republikarik, baiña beste herri guztietan danian. Kapitaletan, uste dot, Vallalodid izan zala uste dot, ez zebana republikanu bota, baiña beste guztiak bota zebeñ behintzat, edo gehixenak. Eta Eibarren abriilian, bertan egunian, 12xan, hamarrak ingurutik geuretako gaztioneako Republika eginda zeguan. Casa del Pueblotik gazte mordo batek urten genduan, juan giñazen Fronton Astelenara baile bat zeguan han eta geldittu genduan. Eta han banda txiki bat zeguan, Romerala, eta hari esan zetsagun: “Bueno, oiñ Republikanuen zera jo” . Han kantau genduzen Internacionala, Primero de Mayua, Marsellesia eta, en fin, holako kantu mordo bat egin genduzen eta “Viva la República”-k eta esan genduzen eta laga egin genduan hori bailiori aurrera segitzen. Baiña orduan gu, gaztiok , hartuta zekagun ustia Republikan sartuta geuzela.

- Bai, bai, bai, oraindik emaitza jakin gabe.

- Astelehenian ezer be ez zan pasau hemen. Eta bildurretan danok: “Ene, Republika etara juagu eta ez jagok Republikarik”. Bueno. Orduan egon zan erreka bat, Donostiatik Bilbora juaten zan arraintzaille bat —bueno

transportista bat, arraiña eruatzen zebana—, erreka emon zetsen hari. Horri erreka hori zelan izan zan ez dakigu eta interpretaziño bi dagoz. Bat: Manolo Andres —gero gobernadore izan zana eta hil zebena faxistak— eta beste Doctor Vago —ez jata... Doctor Vago—, hárek asmau ete zeben zeozer makiaveliko bat, Eibar bota aurretik eta gero Republikia, aber zer pasatzen dan. Eta bestetik, eta hau Toribio Etxebarriak idatzitta dauka eta nere hizketan be esanda dauka: hartu zebanak erreka hori pixkat burua jua jakola, ez zebala ondo hartuko erreka Republikia proklamatzeko esaterik; zeozer preparatzeko bai, baiña proklamatzekorik ez zebala pentsatzen berak. Ba hori erreka hori etorri zanian, Toyos izan bihar zan hartu zebana. Indalecio Prietok beraren idatzi batzuetan pentsatzen dot [esaten dabela] haixe, Toyos, izango dala erreka hori hartu zebana. Bueno, edozein modutan be ha jua zan republikanuen billa eta junta egin ziran, Aiuntamientora. Eta deitu zetsen kontzejal guztieri, republikano eta sozialisteri: hamasei ziran. O sea ke, hamazazpi ziran konzejalak eta hamasei, republikanuk eta sozialistak, erdibittuta. Bueno, hamazazpigarrena Juan Errastittarra zan, nazionalistia izan zan hamazazpigarrena. Bueno. Hórrek junta ziran aiuntamientuan eta han egin zeben euren hizketaldi bat eta pentsau zeben Republika... “Esan deste neri harek esango zeban Republika proklamatzeko hemen”. Eta esan zeben... Bueno, lehelengotik egin zan Aiuntamientua, nombrau zeben alkatia, Alejandro Telleria, banderiori ipiñi zeben goixeko zazpirak edo seirak inguruan, seiretatik zazpiretara bittartian. Eta gobernadoriagaz be hitz batzuek egin zittuen. Gobernadoriak, amenazatzen: “Ez egitteko halakorik, kastigo galanta etorriko dala Eibarrera” eta zerian. Eta hau garbi esanda dauka Timoteo Zubiatek, orduandik ondiñok alkate zanak, bertan zeguan eta. Beragaz eukin neban hizketaldi bat honen asuntuaren gaiñian eta esan zestan halantxik eta halantxik, gobernadoriak ze amenaza eukin zittuan. Eta zelan esan zetsazen bai berak eta bai bestiak Eibarren ez dala ezer be pasauko, dana ondo doiala, hamen ez dagola alteraziñorik. Baiña jakin genduan guardia zibil batzuek kanpotik etorri zirala. Baiña indarrik, ostian, ejerzitorik, holakorik ez zan etorri. Seiretan... seiretatik zazpiretara proklamau zan Republikiori, orduak pasau, orduak etorri, telefonua alde batetik, telefonua bestetik, alde batera deitu, bestera deitu, danian “ez”, “ez”, “ez”. Dana ezetza zan.

- Eibar bakarrik zegoen.

- Eibar bakarrik! Baiña hamen punto bat esango dot. Egon zan herri txiki bat —ez dakit Ciudad Realekua—, han zeguan generala Segundo Garcia eta hárek be orduantxe egunian proklamau zeban Republika eta harek be Ciudad Privilegiada moduan dauka titulua. Bueno. Ba orduak pasau eta arrasaldia be agertu zan eta “danian ezetza dago” eta ez bakarrik aiuntamientoko jentiak, kalian geuzenak be hamentxe geunkazen” (hau esatean, atzamarrak eztarrian jarri ditu Candidok).

- Estu eta larri.

- Bildurtuta. “Zer egin bihar dok hamen?”. Eta badakitt esandakua: konzejalak ze modutan pentsatzen zeguazen iges egittia be estranjerora. Baiña aillegau ziran lauretatik bostak bittartian, Madriderik proklamau zebala Republika, Barzelonak proklamau zebala Republika... eta “Eibarrek proklamau dau Republika!” Kalera! Manifestaziño galanta egin genduan, gero afari batzuek egon ziran eta gau guztia dantzian pasau genduan eta egun alegre bat izan da, egun eder bat; udabarriko egun bat, eguzkitsua, ederra, geure bihotzian zeukagun moduan kanpoko eguzkixa... Halantxik pasau zan hori egunori, bildur baten, baiña gero poz baten.

15. 1934ko iraultza eta kartzela

- **Erref:** AB-089/004
- **Iraupena:** 0:04:30. **Hasi:** 00:11:18. **Bukatu:** 00:15:48
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

<p>1934an 25 urteko kartzela zigorra ezarri zioten. 1936an "Frente Popular"ak irabazi zuen. "Unión Hermanos Proletarios" (UHP). Eibarren 5-6 hildako egon ziren 1934an. Candidoren ustean denak batera joan behar ziren eskubikoen aurka (sozialistak, UHP, etab.).</p>

Transkripzioa

- Bai, eta gero, 36an dator "Frente Popular" a...

- 36xan ba, hori! Pentsaizu! Juan giñazen eta —ni kartzelan nenguan orduan —...

- Kartzelan al zeunden?

- Bai, 34an hamalau-hamabost bat hillabete egin nittuan. "¡Veinticinco años de prisión!"

- Bai. Hor nik banekien —zurea ez nekien— Toribio egon zela.

- Bai, Toribio egon zan. Hogei urte bota zetsezen Toribiori. Neri baiño bost gitxiago hari. Bueno! Ba, hori 36ori, naturalmente Besteirok ikusi zeban! Ba, orduan, e, gelditxu ziran "derecha"-ko jentia. Aurretik be bazeguan, e! Republika montau zanerako, agertu zanako, hurrengo egunian Goikoetxea eta, zerian zeguazen, Italian zeguazen faxistegaz hizketan! Hamen eurak zeozer egitteko! Republika igo zaben momentutik jua ziran hárek Italiara. Aurretik zebizen kontra! Batzuek, danak ez. Baiña, mobimentuak, Asturiasekua zelan jua zan zer bategaz: "Hermanos Proletarios" —HP, "Hermanos Proletarios"— ba pentsau zeben, patronuak, dirudunak, elixiak, en fin, militarrek eta danak ikusi zeben, ba, zer batera goiazela; Reboluziño estilo bat, Rusiakora goiazela! Eta bildurtu egin ziran eta unidu ziran, eta egin zittuen euren arregluok; danen artian, "derechen" artian, egin zeben, ba, eurek emon bihar zebela golpe bat! Eta hori jakin zeban Prietok! Eta baten baiño gehixagotan aittatu zeban: "Gaizki dagok España eta espuesto gauaz golpe militar bat egun batetik bestera etortzekua." Eta esaten gentsagun kobarde bat zala: "¡Eres un cobarde... y tal y cual!" Bueno, geure gaztetasunian! Baiña, halantxek agertu zan! Eta ikusi zebienian guk galdu genduala Reboluziñua oktubrekoa —Eibarren bost-sei bat hildako egon ziran, e! Eta Mondragon beste pare bat hiru bat! Eta Asturiasen ez detsut esaten zenbat!— ba, bestekaldia, "derechia" sustatzia gauza normala zan. Hárek preparau zeben euren mobimentua. Eta esan detsuten moduan, Prietok eta, mordua bazekixen ze modutan zebizen militarrek eta, "derecha"ko jentia preparatzen golpe bat. Eta harek abixatu jeskun sarrittan! Baiña geuk ez genduan siñisten, ez genduan nahi siñisterik. Geuk pentsautakua zan, Rusia batera jua bihar giñazela, Reboluziño bat egin bihar zala. Ni neu, partikularmente, ez nintzan halakua; ez neban pentsatzen halan. Eta hille pare bategaittik, hirugaittik, [Dimetrovi...] neuk abanzau netsan. Lehenagotik esan neban nik, harek baiño, zera: "Frente Popular" a. Orduan, egon nintzan, hille baten edo, ezkutauta etxian, eta irakurri nittuan Marx-en liburu batzuk eta zerian... sobre todo beraren bizimodua. Eta handik etara neban konklusiñua ez giñazela de repente,

hola, baten galduta lutxa bat, ez giñazela atzera juan bihar billa gure kontrarixuak. Pixkat preparau egin bihar giñala. Eta ekin netsan esaten, prezisamente: "Ez: 'Bihargiñak bakarrik!', 'UHP bakarrik!', 'Bestiekiñ iñor be ez!' , 'Geu bakarrik juntau, geuk benzidu bihar jittuagu horrek!'" Horixe zan, bai Largo Caballerok eta bai Peñak eta, esaten ebena. Eta nik ekin netsan esaten danegaz juntau bihar giñazela, "pequeña burguesia"gaz be bai eta "campesiniagaz" be bai, eta, en fin, danok juntau bihar giñazela! Eta bazeguan han karzelan bat esaten zestana: "Tú eres un topo, tú eres un topo". Bai, bai. "¿Si yo pienso así, de esta forma!", esaten netsan. Eta agertu zanian Dimitrov-en manifestuori eta esan zanian "Frente Popular"a egin bihar zala, etorri jatan eta esan zestan: "¿Te has salido con la tuya! Euriagaz urten dok! " "Ez mutil, ni neuriagaz ez! Zelan jakixek ba nik zer pentsatzen doten ! Hik eta nik, bai, bajakixagu baiña beste mordo batek ez jakixek nik zer esaten doten!" Eta, holantxek izan zan. "Frente Popular"a etorri zan, bildurtu ziran "derecha"k, eta euren golpia emon zeben. Harrapau ginduezen, ba, koittadu-koittadu, ezer be barik besuetan.

16. 1934ko urriko iraultza; 1936ko Gerra Zibila

- **Erref:** AB-089/005
- **Iraupena:** 0:14:05. **Hasi:** 00:15:48. **Bukatu:** 00:29:53
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

<p>1934ko urriko iraultza. 1934an Candido bere pistolatxoarekin Untzagara irten zen, "reboluziñua eittera". Eskubikoek gorrotoa erakutsi zuten, gerra nahi izateraino. Gerra tragedia handia izan zen. Amuategi batailoian, komisario politiko bezala egon zen Candido. EAJren jarrera. Jose Antonio Agirre. Batailoietan diziplinarik ez. Eibar jausi arte Toribio Etxebarria eta bera Udaletxean egon ziren. Karlistak eta anarkistak, politikako poetak.</p>

Transkripzioa

- Candido, kartzelan, hamasei hilabete esan duzu...
- Hamabost bat hillebete.
- Hamabost bat egin zenituen. Zergatik?
- Ba, urten nebalako kalera neure pistolatxuagaz eta reboluziñua egittera! Neure reboluziñua egittera urten neban! Haixe be... gaur ikuste dot nere burua, han, Untzaga plazan, harutz eta honutz nere pistolatxuagaz zelan... bueno, bueno! Nere buruari galdetu bihar detsat: zelan euki najuan nik hori buruan, orduan? Halantxe giñazen orduango gaztiak!
- Bai. Zuk, edozein modutan, esplikatzen duzu nola iritsi zen gorroto hori gerra izateraino?
- Gerra izateraiño? Ba horretxegaittik! Bildurra hartu zeben eta hor bildurrian euren pribilejixuak eta euren diruak eta euren fabrikak eta galtzeko, aurretik, ba, kontra urten zeben! Gure kontra! Eta guk zekagun buruan sartuta, ez bertan e... por ejemplo, Eibarko esplotaziñua bihargiñena! Geunkazen buruan, ze modutan zebizen Andaluziako jentia eta, Kastillako jentia eta... gosiak eta zerian, nezesidade baten zeguazela hori jentiori! Eta nahi genduan itxultzia Gobierno Burguesa eta Gobierno Reboluzionarixo bat ipini...
- Casas Viejas ere han zegoen!

- ... gaztien artian. Eta hórrek hitzok eta hórrek "hechuok" ekarri zebe horixe gogortasunori eta lutziori.

- Eta zuk esaten duzun bezala, bilutsik harrapatu zintuzteten!

- Bai, Bai! Bildutsik hartu ginduzen, ezer be ez zekagun. Ez zekagun preparauta ezer be.

- Eta zu, gerrara! Pistola txikia hartu eta... edo handiago batekin? Gerrara!

- Bai, juan giñazen.

- Hori ez zan broma, e!

- Haiñ ez zan bromia eze, gaur ikusitxa, euskeraz ez, erderaz: "tragedia" ikusten dot nik, izan zala ha. Esku hutsian! Pistola txiki batzuek repartidu ziran moduan. Eibarren! Armerixa guztiak eta "Banco de Pruebas" a eta danak hustu ziran, baiña pistola batzuk, bala rekargaugez! —O sea ke bala rekargauak, hamendixik horraixe be ez dau botatzen! Bertan gelditzen da balia indarrik barik eta direkziño barik, ondo kargau bariko balia!— Eta holakotxe zer batzuegaz urten genduan. Eskuan, hiru edo lau fusil! Zer, ba, Mikeletienak! Eta guardia zibil batzuek, grazia guardia zibillak. Donostia guardia zibillegaittik hartu zan, e! Guardia zibil gaztiak, orduantxe Republikan urtendakuak, háretxek hartu zebe zera: Donostiako zer hori, bai Hotel Maria Cristina eta bai Udala, Udaletxia.

- Hor, segituan antolatzen dira unitateak...

- Zertzuk?

- Unitateak, taldeak sortzen dira: batailloiak eta, sortzen dira.

- Bai, bai.

- Zu... Amuategixa da zurea.

- Bai.

- Eta, "Comisario Político".

- Bai. Gero, baiña. Gerotxuago. Ni "Comisario Político" zerian nonbrau ninduen, Santanderren nonbrau ninduen. O sea ke, bukaeran, ezta? Orduan, atzenengo papelak neuk hasi nittuan. Ba... hortarako, batailloiena eta, lehelengotik egon giñazen egun batzuetan, ezkerak bakarrik orduan ez zeguan partido... PNVia ez zan lehelengo egunetik egon guregaz, e! Pixkat alboratuta egon zan [...], badakigu egon zirana diskreziñuak, Jose Antonio Agirrek eta gazterixiak geuregaz urtetzeko, zera... horren, "movimiento nacionalista" ren kontra, Francoren kontra. Baiña beste burukide batzuek zeguazen ez zebe nahi ezer be: "Hori España ko problemia dok eta eurak arreglau deixazela!". Hori... hizketok egon ziran, hórrek konparaziñuok egon ziran "Partido Nacionalista" n. Baiña Bilbon gazterixiak kalera urten zebe. Eusko... hónek, "Acción Vasca" kuak urten zebe eta háregaz mendigoizaliak, eta PNVko jente gaztiak! Eta, sobre todo, Jose Antonio de Agirre. Haretxek, bultzakadia emon zebe geuregaz juntatzeko, eta hori izan zan, bastante egun batzuek geruago izan zan, hárek etorri zirana. Eta hartu genduan Donostia, baiña ikusi genduan segiduan ez zeguala Vitorixa [...], eta hara Vitorixara juan bihar giñazela. Han egon giñazen, ba, esan doten moduan, pistoliagaz eta ahal zan danagaz, eta bittartian jaiki jakuzen Donostiako militarrek. Eta buelta zeretik! Eta agertu giñazen baten eta bestian, ez genkala disziplina bat, ez genkazela ... unidade militarrek ez genkazela , geuk geure aldetik: "Hi, kapitana! Hi, tenientia! Hi, sargentua!". Holantxek, geure artian ipiñittako... urten genduan burrukara! Eta ikusi zan... naturalmente, segiduan ikusi zebe beste gauza bat egin bihar zala. Eta han, pake hutsuna bat egon zanian —hor, Aiako...hor, zeran, Oiartzunen eta Renterixan eta...— .

- Aiako harri hortan, bai.

- Bai; hor jardun zebe nian burrukan, ba, pixkat, geldiuna bat egon zan eta orduantxe Bilbon ekin zetsen batailloiak formatzen. Eta holantxe, batzuek ziran sozialista gaztiak —"Juventudes Socialistas"—, beste batzuek UGT, beste batzuek CNT, beste batzuek FAI, beste batzuek "Acción

Republicana", eta gero, PNVia eta "Acción Vasca". Hórrek be, formau zittuen euren batailloiak.

- Hor, batailoietan —nik entzundakoa esango dizut— zuen zera... ez zeukan fama ona, e? UGTko batailloiak ez omen zeukan oso fama on-ona ere. Ez omen zan batailloi oso fuertea, esaten dute.

- Bai, onak egon ziran eta onenetakuak gipuzkuatarrak izan ziran, ez UGTkuak! Renterixako eta hor inguruko jentia! Donostiakuak ! Batailloi onak egon ziran! Onenetakuak izan ziran! Eta UGTia, ba, disziplina gehixagoko jentia izan zan. Baiña, beste batzuek be bai, PNVian be egon ziran... Asturiasen erakutsi zan ze modutako gizontasunak han... Kapitan famoso bat be izan zan be, hil zana, zerian, PNVian! Han zer haundixa egin zeuben, inpresiño haundixa egin zeuben Asturiasen "Batallón Vascuak" be!

- Edozein modutan, zuk gerra Eibarren hasiko zenuen!

- Bai, Eibarren eta... Eibarren, ba, Eibar jausi arte! Baiña gerran neu ez nintzan sartu, eske eze, deittu zeuben: soldautzia serbidu zeubenak. Eta nik, zelan ez neban soldautzia serbidu, ba ofizinetan, aiuntamentuan geldittu nintzan. Baiña illuntzi baten, bueno, goizalderutz —Toribio Etxebarria eta neu genguazen bakarrik aiuntamentuan, udaletxian— eta dei bat egon zan telefonotik. Eta esan netsan: “Zer, Toribio, zer dago?”, “Hamen Plazenziakuak! Bateronbat bialtzeko hara, fabrikia ipini bihar dala martxan edo zeozer. Hamen ez dago iñor eta zer egingo juat?”, “Emoidazu neri permisua eta neu juango naiz”. Egin zestan papel bat eta Plaentxiako fabrikia neuk ipiñi neban martxan. Deittu netsen bihargiñeri, juan nintzan "Frente Popular"era, hartu neban plazenziatar bat, eta geure pistolak albuana-albuana, juan giñazen Plaentxiako fabrikara eta: “Hau zabaldu egin bihar dok!”, “Zelan zabaldu?”, “Zabaldu egin bihar dok hau, ale!. Hamen lanian ekin bihar jakok”. Sartu ziran bihargiñok, langillioek sartu ziran Plazenzian eta direktoria falta! Eta han etorri zan telegrama bat, esaten eze, ezin leikiala etorri; ez zetsela lagatzen permisori ez zekalako. Eta idatzi netsan neuk telegrama bat: “Etorri zaittez eta hauze telegramiau da zure pasaportia”. Halantxik etorri zan! Eta fabrikan egon nintzan lehelengotik egun batzuetan, han esaten jentiar! Deittu neban Eibarrera, bialtzeko langilliak, han, zerak, auto blindauak egin bihar genduazela. Eta hango txapa batzuegaz egin genduazen auto blindauak eta nik neuk urten neban "al frente de los cañones antiaereos".

- Jesus!

- Toribio Etxebarriak, beraren liburu baten esaten dau: “Las armas psicológicas”. Hori ziran zerak, kañoi antiaereuak. Bi atara nittuan, grupo bi formau ziran eta háretxegaz ibili nintzan, hor, Lasarte eta Donostia eta Tolosa eta inguruetan! Tiro batzuek botatzen genduzen —ez zan kañoi haundixa baiña, en fín— [...] egitten genduan, gero zarata apur bat, eta haregaz ibilli nintzan lehenengotik. Eta galdu genduanian Donostia, Eibarren. Eta nik jakin neban, ha kañoiak gutxi balio zebala antiaereuendako ez zeguan preparauta ondo, ez zeukan, ez polborarik eta ez... ez zeguan amaittuta bihar zan moduan . Eta orduan ba... “Zeozer nahi neukek, ba, egittia nik”, eta “Bai? Bueno!”, eta hemen, sekretarixo juzgalkua ipini ninduen. Eta hamentxe, ba, hildakuak erregistratzen eta, han ibilli nintzan kaposantuan harik eta Eibar galdu arte. Eta gero, handik orduan bai orduantxe sartu nintzan batailloian, eta orduan batailloian juan nintzan harik eta Santanderren nombrau ninduen arte komisarixo.

- Komisario.

- "Comisario Político".

- Gauza bat esango dizut, Nere aurreiritzia izango da, nere pentsamendua izango da, baina nik batere sinpatiarik ez diet komisario politikoei. Fama txarra. Nik irakurri ditudan liburuetan, fama txarra. Nik ez dakit zer ziran, edo ideologia zaintzen zutenak edo eta soldaduek ihes egin ez zezaten eta,

pistoloi handi batekin han atzean egoten zana...?

- Bai, bai, bai, bai. Komisarixoko barik, hori egin zeskuen Asturiasen. Behin atzeruzka etorri nintzan bueno, beste erreka batzuetara eta ikusi neban mendi txiki baten, tontor txiki baten, ametralladora bat eta jua nintzan eta: "¿Quiénes sois?", eta asturianuak zirala, eta: "¿Qué haceis con esto?", "Para que no se escapen". Ez ziran hárek komisarixuak! Asturiasko jentia bialdu zittuan hárek, gure atzian ipintzeko, guk ez deigun igesik egin. Komisarixoko politikuaren zera hori zan... Rusian urten zeban.

- Bai, horregatik.

- Rusian urten zeban, ba... han ez zeguan preparaziño politikorik, e! Hárek, irakurtzen be ez zekixan jentia, gehixena, maiorixia; eta háleri erakuste zegaittik gerria zan. Eta gero, egitten zeban hori papeleri: "el duro", ezta? Hárek geldittu bihar zittuan, hónek bildutixak, igesi zoiazanak eta, zerian. Eta, ez da ba hori fazilla gelditzia. Hori badakit, personalmente dakitt ez dala, hola, jentia igesi doianian gelditzia! Eske eze, Asturiasen pasau jatan, mendi baten: igesi, nere jentia! Eta igo neban eta pistola atara neban: "Aurrera! Hemen ez dok hankarik egin bihar!", eta bata eta bestia, baiña ni pasau ninduen eta ez nintzan atrebidu tirorik botatzerik eta halkorik! Pentsaurik be ez! Eta gabian deittu zesten eta: "Hi! Mutil on bat haizelako hago bizirik, e! Bestela garbittuta heguan. Guk ez jaukaguk pistola biharrik! Guk honetxek jaroiguz!" Bonbak, eskuko bonbak "Guk honetxek jaroiguz. Eta gaur ez hago zeruan, ontzat hartu haugulako, bestela, zeruan heguan oingo!" Así ke badakit nik, zein modutan jentia ezin leikian geldittu behin igesi doianian. Eta komisarixoko politikuak ziran, gogorrenak pentsatzen ziranak zirala...

- Ideologiaren aldetik.

- Bai, ideologiaren... Fanatikuak ziranak eta hiltzian aurretik haixe egin bihar zebenak, háretxek ziran. Eta naturalmente han mordua hilgo zittuen eta euren ordenak horretan, gogorak izango ziran. Baiña, zeínek ez dau egin... ejerzitetan, zeínek ez dau egiñ hori! Jaso deixela eskua! Ejerzitua lutxa baten dagonian zeínek ez dittu hil jente mordo bat, etxietan zeguazanak, soldau bat hil dala han edo bestia, eta, "como represalia". Zeíñ ejerzitok esango dau ez dabela egiñ hori?

- Bai, bai, bai.

- Eta komisarixuak fama zatarra zeken. Gaur goixian por ejemplo: famia da, sarrixan, gehixenian, zeuek, medixuok informatibuok —periodikuetan eta— esaten dozue: "Hárek gaiztuak dittuk eta..." Lehen esan dozun moduan, elixatarrak zelan esaten zeben liberalagaittik, e...

- Pekatua da!

- Bai, ba holan agertzen da. Eta gaur goizian batek esan desta: "Hi, anarkistak gizon txarrak zittuan?" Eta esan detsat: "Anarkista mordo bategaz izan nok laguna. Neretako, politikan, háretxek eta karlistak dittuk poetak. Politikako poetak, karlistak eta anarkistak dittuk... Gizon onak ikusi ditturaz nik, on! Tiro bat emon bihar jakola patrono bati? Edo, obispo bati? Edo zerian? Ba han izango ziran anarkistak. Edo asalto bat egin bihar zala banko bati? Han izango ziran anarkistak. Baiña egitten zeben, on biharrez! Eurak pentsauta on egitten zala han bihargiñendako! Ez; eurak gaiztuak zirako ez. Ez, ez, ez. Idealistak. Nik ezagutu dittuten danak eta mordua ezagutu izan dittut idealistak".

17. 1936ko Gerra Zibila eta kartzela; epaiketa

- **Erref:** AB-089/006
- **Iraupena:** 0:10:32. **Hasi:** 00:29:53. **Bukatu:** 00:40:25
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Asturiasko herri txiki batean harrapatu zuten urrian, eta abenduan heriotza zigorrera kondenatu zuten. Handik Donostiara bidali zuten. 34 hilabete egin zituen Santanderren, 4 urte eta erdi Donostian eta 6 hilabete Eibarren lanean. Epaiketak zelakoak izan ziren. Kartzelatik irtendakoan, Ormaiztegiara joan zen lehenengo, gero Bartzelonara. Anekdotak polita kontatzen du: afari bat egiteko zortzi lagun elkartu zirenekoa (karlista bat, sozialistak, errepublikanoak, komunistak...)</p>

Transkripzioa

- Candido, zu ere nahiko idealista joan zinen baina, gerra bukatu, eta non harrapatu zintuzten zu?
- Ba, ni, hamentxe: Asturiasen. Bueno, hobeto esanda, Asturiasen eta Santanderko herri txiki baten: Corios o Lorios. Holakotxia zan izena, herri txiki bat mendixan. Guk Asturiastik —Oviedon neguan ni, zerian, orduan momentuan. Nere batalloia gaz, han; Aranda eta, han onduan— ... ba, han harrapau genduzan eta igesik urten genduan, aber mendiz mendi aillegatzen garazen Franzia. Santanderren geldittu giñazen, [...]
- Santanderren sartu ginduazen. Gero, kondenau ninduen han, Santanderren. Oktubrian... kondenaria, ez. Harrapau, oktubrian eta kondenau, dizienbrian. Santanderren kondenau ninduen, "a la pena de muerte".
- Non, ze lekutan?
- Bertan, kapitalian.
- Kapitallean bertan.
- Eta 34 hillebete, "pena de muertia" gaz egon nintzan.
- Hori bai, hori bai. Heriotz zigorra, hiltzeko zigorra; orduan, hiltzera kondenatu, jendetza izugarria kondenatu zuten.
- Pentsau egizu, ba! Esango detsut; ipuin batzuek esan leikez hor!
- Lehenengotik han kondenau ninduen, eta gero bialdu ninduen Donostiara. Hamen beste prozesoa bat neukalako eta, en fin, hona bialdu ninduen. Eta nik pentsatzen neban afusillatzera bialdu ninduela! Eske eze, orduan, Santanderren eta, afusilamento asko zeguan baiña Gipuzkuan, afusilamentuak eta, bajatuta zeguazen. Gero neuk ikusi nittuan, neure lagun batzuk hil zittuen afusilauta Donostian, baiña orduan ez zeguan. Eta pentsatzen genduan danok, ba, ni ekarri ninduela "como fusilable".
- Bai, bai, bai, bai.
- Horretxegaz buruan etorri nintzan: hamen afusilatzera etorri giñazela. Baiña 34 hillebete egin nittuan...
- Ondarretan.
- Hamentxe. Ondarretan. Urtebete Santanderren; eta beste lau urte eta erdi Donostian. Eta sei hillebete Eibarren, errekan, "pico y pala" n lanian.
- Hori beste kontu bat zen. Baina nik ulertzen ez dudana, eta sarri askori entzun diot, epaiketak nola izaten ziren, juizioak nola izaten ziren.
- Esango detsut, bueno. Bat: Santanderren egon giñazen, 32 bat. Danak leku diferentetakuak, eta prozesoa baten.
- Denak batera?
- Danak batera. Bat agertu zan, eta esaten zetsen oradoria zala, ezkerrekua, propaganda haundixa egitten zebala... Eta nik pentsatzen

neban, ba, en fin, gizon zeren bat izango zala... Eta gertatzen da, ha oradoria tartamutua zala!

- Total egiten zuela!

- Eta oradoria zala hori! Bueno, hori harena. Neria: Hori jakin izan banau, ekarriko netsuan nere kondena, "La pena de muerte" emon zesten. Ba, ez nintzan komunista ondio; ez neguan... bueno, bai. Orduan bai, sartuta neguan, gerran sartu nintzan, Asturiasen sartu nintzan "Partido Comunista"n. Baiña gerra denporan ez nintzan komunista; esan doten moduan, "marxista extremista". Baiña, ez nintzan. "Comunista"n ez neguan sartuta ondiok, Asturiasen sartu nintzan. Ba, nintzala, "un hombre peligroso, amigo del Comisario Político". Eske eze, nik nire defensa egin neban, ez nintzala neu komisarixua, komisarixo txikixa esaten zestela, "el pequeño comisario" esaten zestela batailloian. Eske eze nik mendiko barri eta zelan nekixan, komisarixuak beragaz eruaten ninduala eta horregeittik jentia ipini zestala hori. Eta batzuk hartuko zebe ni komisarixo nintzan moduan. Eta horixe da dagona zerian, papelian: "Amigo del Comisario" O sea ke: "Hombre peligroso de sus ideas, amigo del Comisario. Pena de muerte."

- Bai, bai, bai, bai. Abokaturik eta, bat ere ez.

- Ha defensoriak egin zestan zera, hitzak. Erderaz esan biharko dittut: "El procesado, mi defendido Cándido Eguren, es un muchacho romántico, que se ha dado a sus ideas con puro romanticismo. Al cual no se le puede acusar de persecución ni de sacrilegios contra la Iglesia, ni de persecuciones a ninguna parte, ni de robos. Y por lo tanto, pido la pena inmediata inferior: treinta años". Defensoriak.

- Bai, bai, bai.

- Bakarra, defendidu ninduala, e! Beste iñok ez zeban euki defensorerik; hitz bat egingo zeban iñoren fabore. Danak: "Ene! Zer dakak hik, gero? Zein sartu dok hor barruan hire alde zertzera?". Defensoriak egin zetsena: ezergaittik ez ninduen akusatzen, ze [...] ona nintzan, defensoriorrek, eta hala eta guztiz be, "pena de muerte" emon zesten. Halantxe ziran kondenak orduan. Eta hori baiño gehixagokua da bat, hórrek pasauta, ba, urtebete Santanderren Donostian urte bat edo bi neroiazela agertu zan periodiko baten, esaten eze: zelan... —ez, "Pena de muerte" gaz neguala etorri zan hau. O sea ke, ba, handik e... ixa urtebetera bai. Ba, urte pare bat edo hiru bat Donostian neroiala— Hauxe etorri zan periodiko baten: "Ordenamos que todos los procesos ocurridos antes de diciembre del año treinta y siete, sean revisados, porque los juicios se hicieron sin garantías para los acusados".

- Hori periodikoan etorri zan?

- Periodikuan etorritakua da hori. Ez dakizu kontua? Zein modutan hiltzen zan orduan jentia!

- Bai, bai, bai.

- Batek, karneta zekala PNVkua, bestiak solidarixotakua, bestiak CNTkua, bestiak UGTkua, eta hor bai ekin, zeretik, Naparruatik eta Madrid bittartian mordo bat garbittu zittuen holantxek. Karneta edo, zeukalako, beste leku batekua. Orduan hiltziak ez zeukan balorerik!

- Bai, bai, bai, bai. Baina bizirk ateratzea ere!

- Suertia euki neban, suertia! Hamen esan zestan, etorri nintzanian —libre etorri nintzanian—, zerak, "jefe de Los Requetés" hamen egon zanak, [Tantana]. Harek esan zestan: "Aitta etortzen jatan ba, sarritan etortzen jatan ba, hire notizien barri eta aber zeoze egitten genduan hire alde eta zerian. Eta esaten netsan baietz baiña nere barruan ez nekixan hurrengo egunian hilda egongo hitzanik be. Hire bizitzagaittik ez najuan emongo lamaiko bat be." Hori "Jefe de Requetiak" esandakua da, e!

- Bai, bai. Sei urte egin zenituen.

- Sei urte eta hille bi.
- Eta bueltan Eibarrera.
- Gero, bueltan, bai, Eibarrera. Ez, hobeto esanda, Ormaiztegiara. Nere aitta eta anai-arrebak han nittuan. Hamen ez zeguala lanik zerian, eta hara jua ziran, eta han neguan ni. Baiña beti, urtetzeko zeozer egittera, eta gero Barzelonara jua nintzan sei hillebetian, "como viajante", hemengo artikuluak saltzen. Baiña, hara jua nintzan, bai. Eibarrera etorri nintzan egun baten —hau anekdotiau kontauko biharko detsut— billau neban karlista lagun bat.
- Hara! Gerra irabazi zutenetakoa!
- Bai, eta hortxe agertu giñazien plaza barrixan gaur Dardaiko soziedadia dagon han inguruan: "Akordatzen haiz?". Eta: "Bai". Eta: "Egingo juagu?". Eta: "Bai". Eta lagunak esan zeban: "Zer darabizue hor, bai eta bai?". Eta: "Ba, pasau jakuan, nik karzelatik urten nebanian —maiatzian edo juniuan— 36an, hamen egon giñuazen kafe bat eta kopa bat hartzen. Eta handik, urten genduanian, Valentinek —hori karlistiorrek— esan jestan: 'Zuen asturianuak abentura gogorra egin juek, baiña gure reketiak agertzen diranian hamendik bera, ikusiko dok hárek zer egitten daben!' Eta esan netsan: 'E! Horretara, gerra bat juagu!', eta 'Bai!', 'Aber zeĩnek hobeto afinatzen dogun geure tirua, fusillekua. Baiña bizirik bagauaz, orduan afari bat edo bazkari bat egingo juagu junto', eta 'Bai!'". Eta handik zazpi bat, zortzi bat urtera, horixe agertu zan eta egin genduan afari bat. Baiña han afarixan —esan netsun lehengo egunian— zortzi lagun juntau giñazen, eta zortziretatik bat karlistia, beste bat sozialistia, beste bat republikanua, bi komunista eta hiru PNVko. Zer esan gura detsu horrek? Zortzi lagunen artian, bost ideologixa.
- Eta etsairik ez!
- Eta ez giñuan alkarri, ezer be, ezer be esan. Danak gure kantuok izan ziran, geure zerok, eta akabo! Ez giñan aittatu bata be; ezer, geure ipoñik, gerrakorik eta ez politikakorik. Danok lagun-lagun izan giñazen.

18. 1936ko Gerra Zibilaren ostean exiliora

- **Erref:** AB-089/008
- **Iraupena:** 0:20:46. **Hasi:** 00:42:55. **Bukatu:** 01:03:41
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

<p>Gerraosteko kontuak. Kartzelatik irten eta Ormaiztegiara joan zen. Frantziarako bidea: Legazpira joan zen "Juventudes Socialistas"eko batzuekin elkartzera, baina Guardia Zibilek ezagutu egin zuten. Frantziara joatea erabaki zuen urte gutxi batzuetarako; azkenean 30 urte igaro zituen bertan. Pentsaera guztietako lagunak zituen. Komunismoa; Alderdi Sozialista. Demokraziaren aldekoa.</p>

Transkripzioa

- Gerra amaitu zen, kartzelako urteak ere amaitu ziren, eta Candido Eguren, Eibarrera ezin, eta Ormaiztegiara.

- Bai.

- Baina Ormaiztegin ere, ba... santu fama ez!

- Ez neukan santu famarik, ez neukan! Neukan, pixkat gaiztua nitzala. Bueno, o sea ke, reboluzionarixua nintzala!

- Eta hor izaten zenituen... Zuk, barrutik, zeure komunismoa zeneraman!

- Bai! Baiña ni horregaittik ez naiz gaiztua! Komunistia izatigaittik! Nik danen ontasuna nahi dot! Ez dot nahi kalterik iñondako be!

- Bai, baina hori orduan ez zen hala.

- Halan ez zebela hartzen? Baiña nik halan hartzen neban! Eta nik uste dot —lehen esan detsudan moduan— danok barruan dakagula, nahittasun ona danandako. Ondasuna euki nahi dogula danok! Eta bai reboluzionarixuak eta bai relijiosuak, hori barru-barrutik dakagu!

- Baina, orduan, Candido, Frantziarako bidea hartu behar izan zenuen. Nolatan gertatu zen hori, Frantziako hori?

- Ba, Frantziakua —esan detsuten moduan— ba, ikusi ninduen, karzelatik urten nebanian, nere lanak egitten nebillela ondiokan, geure "Juventudes Socialista"ko jentia gaz eta harrapau ninduen, ba, Legazpitan. Legazpin, ezagutu ninduen, Guardia Zibillak izen eta apellido eta gatxizenak emon zittuan neriak...

- Baina, noiz, nola izan zen Legazpikoa? Zertara joan zinen zu Legazpira?

- Hara jua nintzan, nere lanera; partidoko lanera! Baiña, kamuflauta, segurosko asuntua neroiala eskuan! Eta jua nintzan ni, esatera hari mutillari zelan reunidu bihar giñazen Zumarragan hango inguruko batzuek. Ni jua nintzan, geure lana egittera! Francoren kontra, ondiokan kanpua giñazen! Ez giñazen gu Francogana jarri! Eske eze kartzelatik urten eta lehenagoko gerria pasau arren, oindiokan geure ideak segitzen zeban!

- Eta hor izan zenuen... guardia zibillak atzetik zebiltzala.

- [...] Segidu egin zesten, ezagutu egin ninduen, eta zelan, nik falta bat egitten baneban, zelan galtzen nittuan lehen irabazi nittuan deretxo guztiak, nik nere lanian, [...] sei urte gehixago egin nittuan. O sea ke, premixu moduan! Eta orduantxe ez baneban igesik egiñ, oktubrian libre neguan danetik; baiña zelan ondiokan ez zan hori oktubriori ailligau oktubria baiño lehenagotik ba, falta baten hartu ninduanian, hórrek sei urtiok irabazi nittuanak, danak galtzen nittuan. Eta atzera preso sartu bihar neban! Eta gaiñera, zelan ikusi ninduen sozialista batzuegaz —bazekixen hori gaztiori sozilistia zana. Guardia zibillak bazekixen Legazpiko hori zerori zelan sozialistia zan, responsablia gaiñera Juventudekua— ba, ikusi zeben ni lanian nebillela ondiokan euren kontra.

-Nola izan zen abentura hori Legazpin?

-Nik bi aldittan ikusi nittuan guardia zibillen trikornixuak, begiratzen, zeretik, kale eskiñatik! Begiratzen ikusi nittuan eta: “Ene! Ezagutu najuek! Ikusi najuek!”. Eta hori pasau jatan hor e, kale haundi baten, bide bat. Han ikusi ninduen lehelengotik. Eta gero, elixan. Arkupia badago ba, elixan? Ba han, alde batetik agertu zan, trikornixua lehelengotik eta gero etorri zan hori apaizori. Nere liburua eskuetatik kendu zestan hori! Eta galderak egin zestazena, aber zein naizen, nungua nintzan, zer neukan eskuetan irakurtzeko liburu hori , eta danok harek egin zestazen. Baiña zelan ikusi neban nik, guardia zibil bat aurretik pasau zala han, pentsau neban: “Hau bialdu jok aber zetara etorri naizen jakitzera”. Eta —esan doten moduan— ikusi nebanian hori, ba, nere bildurra hartu neban eta anaiari esan netsan: “Hanka egin biharko juat. Harrapau najuek nere lanetan, eta hanka egin biharko juat hamen”. Eta hurrengo egunian, jua giñazentian Zumarragara nere anaia foballista amorratua zan eta haregaz jua nintzan Zumarragako partido bat ikustera lagun batek —Balerdi, uste dot holako apellido bat zala — esan zestan: “Eguren, zelan habill hamen?” , “Partido bat ikustera etorri gaittuk”. “Hik ez dakik, hik han etxetik urten ebanian, guardia zibillak jua

zirala hire izen, abizen eta gatzizenegaz? Hire preguntez, aber zetara jua haizen eta papelak ikusi zittuenak han etxian?”. Baiña nik laga netsazen hari papel batzuek, seguruetakoko papel batzuek laga netsazen. Baiña nahikua abiso izan zan, guardia zibillak bazekixela ni nebillela lanetan. Eta aurreko egunian, precisamente, egon nintzan Beasaiñen; deittu zesten, nik kanpora urtetzen dotela. Eta: “Bai, nik egunero liburu bategaz pasiora urtetzen dot bai Zumarragarutz edo bai Beasain alderutz, baiña etxera juaten naiz illuntzietan”. Eta, hartuta zeken: “Bai, bertako andra batek esaten desku zelan sartzen haizen etxian gaba guztietan”. “Bai, ni pasio bat hartziagaittk!”. Eta ni juaten nintzan Donostiara edo Zumarragarako partera, nere lagunak ikustera. Nik ez neban laga nire lana, kontra, Francondako. Nik ondiokan, karzelatik urtenda be, han segitzen neban, firme! Eta hari esan netsan hori, eta aurreragoko egunian guardia zibillak hartu zebe haren notizia eta bestian notizia, ba, kontradikziñua zeguan!: “Zelan dok hau! Hau alde guztietan dabik eta ez dabillela ezertan?” Orduan pentsau neban, hobe izango zala, hórrek urtiok galdu eta karzellan sartu barik, Franzian egun batzuk edo urte batzuek egiñ eta etxera etorriko nintzala gero. Eta holantxik, pasau egin neban narrutsik, bildotsik, febrero baten —edo martixan lehelenguetan?— Bidasoako errekoa, kontrabandista batzuegaz. Euron pakete bat hartu buruan eta han pasau ninduen Franzia!

- Eta bai, urte gutxi batzuk izango zirela, eta zenbat urte egin zenituen orduan?

- Ba, nik esaten neban orduan —pixkat pesimistia izaten nintzan alde guztietan— bai 34an eta bai 36an esaten neban, lau bat bost bat urte egin biharko [nittuala] estranjeruan. Ixa jan egitten ninduen lagunak: “Zelan! Pesimista! Hi derrotista bat haiz!”. Eta: “Nik pentsatzen juat horrenbeste urte egingo dittugula hamen, estranjeruan”. Eta, 30. 30 urte egin nittuan Franzian.

- 30 urte ez da...

- Ez da txantxetakua, ezta?

- Ez. Urte asko dira. Egun asko dira Frantzian egoteko.

- 30 urte egin nittuan han, Franzian.

- Eta gainera, denetik tokatu zitzaizun! Era guztietako lanak egin behar izan dituzu.

- Danak! Lehelengotik egon nintzan... Nere lagun batek eruan ninduan beraren etxera, eta hárek —andra bategaz bizi zan— egitten zebe pakete batzuek. Zerrautsa batu pakete baten, eta harek saltzen zittuan zeretan, restauranetan eta, barretan eta, hoteletan eta saltzen zebe, neguan badakizu botatzeko lurrera.

- Lurrera eta botatzeko.

- Eta juaten giñazen zerrautsa batzera karro bategaz. Nik hartu hamendik soka bat eta zer guztiok, eta kaballo baten moduan, han juaten nintzan haregaz karromatuagaz zerrauts billa. Eta gero, saltzera be, haretxegaz, Toulouseko kalietan ibiltzen nintzan.

- Toulousen?

-Toulousen. Egualdi txarregaz. Negua zan, eta egualdi txarregaz gabian zera saltzen, zerrautsa saltzen. Hori lehelengotik! Gero billau neban, zerian: kontrukziñua. O sea ke, "pico y pala"!

- Bai, pioi bezala.

- Pioi bezala. Hango pikatxoia eta hango [falokan] erabilli nittuan, eta han eguraldi txar bat egin zebanian laguneri esan netsen: “Nik ez jaukat janztekorik hamen ezer be eta, zelan juango nok ba, eurixagaz lanera? Gero zer egin bihar juat ba, busti-busti eginda zer egin bihar juat ba?”. Eta, konbenzidu nittuan eta egin genduan huelga modoko bat, ezta? Nere lagunak be, ez zebe lanik egiñ. Eta kastigu moduan, nere ugezabak,

arrasaldian, bestieri ipini zetsen euren lana etxietan eta ni kaliaz laga ninduan. Hori ikusi nebanian, beste lan bat billau bihar neban. Eta billau neban, zerrerixa baten. Han, egurrak ebaten, eta bateri laguntzen eta en fin! Eta, al mismo tiempo, egitten genduan, zelan zan konstrukziñoko materixalen almazen bat, ladrilluak, eta [bastenak], hónek egurrok haundixok, eta...

- Baina, begira, barkatu. Golpetik egin behar dizut galdera bat: badakit zeure bizitzan, irakurtzea izan dela zeure zaletasunik handiena.

- Bai.

- Eta orain ere, bista galduta edo oso baju daukazula, ONCEk eman dizu modua zerbait irakurtzeko.

- Zerbait irakurtzeko, bai.

- Bai, baina hala ere, zeure zaletasun hori, jakiteko zaletasun hori, amorratua da, eta zintak ere entzuten dituzu, denak.

- Bai.

- Bueno. Baina galdera hau da: zure irakurtzeko amorru hori ikusi, eta pioi lan egin ondoren, etxera ailegatu eta irakurtzeko gogorik izaten zenuen?

- Ba, gramatika frantsesa, memorixaz ikasi neban!

- Ez ezazula esan!

- [Parker...]

- [Parker...], bai, bai, bai. Behar du, buruz!

- Ez bakarrik hori! Lekziñuetan laguntzen natsen nere lagunak alaberi eta semieri! Frantsezko temak eta egitten, eta ingelesekuak, laguntzen natsen. Ordu mordua pasatu dittut nik Franzian lekziñuak laguntzen nere lagunak seme eta alaberi.

- Lana bukatu ondoren!

- Lana bukatu ondoren. Eta sarritan, afaldu barik ondiñok. Igual gabeko hamabixetan afaltzen neban batzuetan!

- Borondatea izan behar da izugarria, lan egin ondoren eta nekatuta bueltatu eta zera, liburuen artean sartzeko!

- Bai. Anekdotak moduan esango detsut hau: nere lagun baten alabiak — gaur Korzegan bizi da— inbitauta nago zer batera! Hango, beraren biloba ezkontzen jako eta hara juateko. Baiña ez noia hara. Urrin da Korzega. (Zarata bat entzuten da eta Candido isildu egiten da)

- Segi, segi.

- Ba, oin jua jata pixkat, zera, hilobalia.

- Korsikako lagun hura...

- Ba, harek ikasten zeban, hamengo batxilleratua, ezta? Holako bat. Baiña, klasikua. Eta klasikuetan eskatzen zetsen ikasteko, latin. Ba, egitten neban, zapatuetan eta domeketan hárek lekziñuak astekuak ikasi neuk, eta gero hari neskatxuari neuk lagundu beraren lekziño latiñekuetan. Urtebetian jardun neban holantzek.

- Eta azkenean zeuk latina ikasi zenuen.

- Latin, edo! Orduan bai baiña gaur ahaztuta daukaraz. "Homo, hominus lupus" edo, holakotxe bat gelditu jaku! En fin, urtebetian egin neban, zapatu eta domeka guztietan, nere lekziñuak ikasi, hari laguntzeko. Anekdotak moduan!

- Bai, bai, bai. Ez da anekdotak txarra! Hain zuzen ere, zuk... kasik, esan dezagun, lan probisionalak egin behar izan zenituela hasiera batean!

- Ez dakit nik! Nik egin dittuten gauzak, neure ontasunian egin dittut eta pentsaurik bestieri lagundu bihar [detsetela]. Nik gauza bat ikasi neban han —eta hau zan karzelan neguala, Santanderren— Madame Blavatsky, hori e... [teosafa] bat! Harek esaten zeban: "Gizonaren ontasuna ikusteko, bihar dala, bestiak ez daben nahi lana, noberak hartu noberandako".

- Bai, bai, bai. Besteek nahi ez duten lana, noberak hartu.

- Noberak hartu noberandako.

- Ba, denetik egin zenuen, ze nik hemen daukat, barrendero ere ibili zinela.

- Bai! Han Franzian, barrendero be bai! Lehelengotik, zerrerixan, eta hori aurretik, zerak... garbitzen azerak eta...

- Bai, kale garbitzen.

- Ha be egin genduan! Tximiñixak garbitzen be bai! Eta gero, zerak, elektrodomestikuak montatzen be bai! Eta gero almazenian egon nintzan jefe: "de jefe de recepción" egon nintzan gero almazenian azkenengoz.

- Tailerretan ere ibili zinen!

- Taillarretan ez! Taillarretan, ez.

- Tailerretan ez?

- Ez, taillarretan ez. Almazenak.

- Bitarte guzti horretan, bertako sozialistekin, komunistekin eta, harremanak?

- Nik, bat danegaz. Ni, orduan, komunistia nintzan ondiñokan! Nere ideia kanbixau zan, hantxe, Franzian! Ikusi nebanian Rusian zer pasau zan! Bueno, banekixazen, e? Kruschev-ek esan zittuan guztiak, ordurako irakurritta nenguan ni harek esan zittuan guztiak Stalin-engaittik. Nik irakurri dittut: 'J'ai choisi la liberté', Kravchenko-na; hau... Koestler-en beste liburu batzuek [...] kontra, eta, irakurri nittuan Rusiaren kontrako liburu... nere eskuetan jauste ziran guztiak. Eta bat, hori: 'J'ai choisi la liberté' "Yo escogí la libertad" Kravchenko-na, patronu batek emon zestan!

- A hor ba!

- Patrono batek esan zestan: "¡Tú eres comunista! ¡Lee esto!"

- Irakurri hau.

- Refugiau moduan emon zestan hori zerori (Barre egitten dau). Baiña ordurako banekixazen. Ni ez ninduan e...

- Bapatean, ustekabean harrapatu.

- Pentsau nebanian "Partido Socialista"ra pasatzen, ba, ikusi nittuan —[...] be irakurritta eta— hango Rusian ze pasau ziranak, hórrek be banekixazen. Baiña ez zesten meillarik egitten. Ez ninduen mudatzen nere pensamentuegaz. Esaten neban: "Gerran be egin jittuagu gauza zikin mordo bat gerria irabazteko". Orduantxe sartu nintzan ba, ni... Gerra ixa bukatzera Asturiasen, etorri jatan: "Ni ez nok sartu komunistetan ez nebalako hartzen ontzat 'El fin justifica los medios', Jesuiten: 'A mayor gloria de Dios. A mayor honra y gloria'". Hori ez neban zertzen. Baiña gerran, zelan ikusi nittuan zenbat txarrikerixa egin ziran, eta zelakuak giñazen, orduantxe esan neban: "Hori ez dok nahikua batek noberari debekatzeko idea baten sartziaz." Eta holantxe sartu nintzan! Baiña hori, lehelengotik, gerran ikusi nittuan gauzegaz. Ni, ez bazan izan gerria, biharbada, beti egongo nintzan... ez nintzan egongo fabore: "El fin justifica los medios". Horren kontra egongo nintzan! Hantxe gerran azertau neban eta orduantxe, hórrek irakurri arren, Rusiakuanak, ni ez nenguan Rusian kontra. Baiña eruan ninduan Kruschev-en kontra eta komunismuaren kontra, engañau zittualako beste komunista guztiak, munduko guztiak. Han egon ziran, lehelengotik, internazionala -"Reunión Internacional de los Comunistas"- eta han, Kruschev-ek ez zeban hitz txiki bat be esan zeraren gaiñian, Stalin-en gaiñian. Eta hónek gizonok jua ziranian euren herrixetara, burgesiako periodikuetan irakurri zeben zer esan zeban Kruschev-ek . Eta orduan atzera reunidu ziran, bai Belgika, eta bai Franzia, eta bai Ingalaterrako, eta italianuak, eta danak juntau ziran, prinzipalok, komunistok, eta atzera jua ziran Rusiara. Zer esan zetsen, ez dakit. Baiña hárek engañau egin zittuen, eta nik esan neban: "Zelan dok hau? Noberan laguneri esan ez, zer esan bihar zeban handik egun bat edo bira?". Horixe hartu neban txarto. Horixe hartu neban txarto-txarto, eta orduantxe esan neban: "Bueno, hamen ez dagok nere lekua, beste leku

batera jua bihar nok". Eta hori lekuori, pentsau neban, Partido Sozialistia izan lekiiala. Eske eze, ideak, ba, pixkat lagunak, ezta? Behintzat, kritika-ekonomika marxismuan. Eta orduantxe pentsau neban, ba: "Zerera jua bihar nok". Baiña zelan pentsatzen neban, gerraz ez giñazela sartuko gu, Reboluziñua eta ez dala egongo Españan; sartu bihar giñazela, esan deigun, "por la puerta falsa". Eta "por la puerta falsa" sartzeko, danok egin bat bai monarkikuak, bai komunistak, bai sozialistak eta holantxe sartu bihar giñazela, baiña ez Reboluziñuagaz, baizik demokraziagaz. O sea ke, gure armia, hamendik aurrera, izan bihar zala demokrazia. Fernando de Los Ríos-ek esaten zeban bezela beran idatzixan.

- Hor, Frantzian, zuk ezagutuko zenuen Frantziako komunisten buru, Thorez.

- Thorez, bai.

- Eta gero, Marchais.

- Bai. Ez da denpora asko hil dala Marchais.

- Bai, duela gutxi hil da. Baiña, Thorez, nor zen Frantzian?

- Thorez, gizon... langille bat zan! Baiña buru haundiko gizon bat. Eta haren komunismua zan, orduangotxe komunismua. Ondiño, pentsatzen zan, ez zittuala hórrek gauzok egitten Stalin-ek! Pentsatzen zan Partido Komunistiak ondo funzionatzen zebala. Eta ondo funzionatzen bazeban, ba, gauzak ondo eginda egongo zirala! Gero agertu ziran jentandako, gehixenendako, ba, gero agertu zan zer egitten zeban Stalinekin. Berak gerrak egin zittuan gauza guztiak! "Proceso de Moscú" eta harek egin zittuan guztiak. Teoriko guztiak, Reboluziñuanak izan ziranak, hárek danak garbittu zittuan!

- Europako gerran ibili ziren soldadu guztiak bidali zituen gero.

- Bai, Trotski be, Ameriketara, beran ordenagaz hil zeben! Hórrek jakin ziranian, mordo bat, ba, zerian... Baiña, orduan, Thorez-en denporan eta, komunismua, Frantzian... intelektual, %75a ziran komunistak!

- Asko ziren, asko ziren! Sartre eta, izen handikoak! Camus bera ere bertan ibili zen, eta...

- Asko! Ha ideologixia, poetak eta... beste mundu barri bat! Ha zan! Prieto kontrarixua izan zan ba, beti, komunistiena, baiña irakurritta nago liburu baten: "Puede ser el crisol de la nueva humanidad". Indalecio Prietok eskribidutakua da hori. Eta Toribio Etxebarriak, beraren liburu baten, esaten dau: biharbada, Grezia izan zan moduan zibilizaziño baten ama, hau be izan leikek —komunismua be izan leikek— beste zibilizaziño baten ama. O sea ke, orduan zekiguna, Rusiakua, engaño bat izan zan, Partido Komunistiak egin zeban informaziño guztia —danak onerakuak, eta danak zererakuak— ez genduan ikuste benetan, zer pasatzen zan han.

- Aizu, zuk zer irrati entzuten zenuen, Toulousetik, `Pirenaica´ ala `Paris´?

- Orduan, `Pirenaica´ zeguanian, lehelengotik, `Pirenaica´. Han entzuten genduzen, naturalmente, Españarako zer guztiak eta! Hori entzuten genduan! `Pirenaica´. Generalmente, espagnolok, `Pirenaica´ genduan gehixenok hartzen genduana.

19. Exiliotik Eibarrera itzulera

- **Erref:** AB-089/010
- **Iraupena:** 0:04:18. **Hasi:** 01:07:40. **Bukatu:** 01:11:58
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

<p>Exiliotik itzulera. Franco oraindik bizirik zegoen. Bere asmoak zeintzuk ziren. Eibar guztiz aldatuta ikusi zuen. Berreraikuntza.</p>

Transkripzioa

- Azkenean etorri zinen etxera. Zer urte zen bueltatu zinenean, Candido?
- Ba, 1975ian, abruillian [...]. Ondiñokan bazeguan Franco.
- Franco. Bai, azkenengo urtea, Francoren azkenengo urtea.
- Nere pentsamentua zan beti, nik Eibarrera etorri bihar nebala, ahal nebanik bixkorren. Eske eze, hamen ni zelan izan nintzan responsablia —"como comisario"— baneukala responsabilidadia hango pensionistak izan leikiazenak —hango geixuak eta—, háleri lagundu egin bihar jakuela. Eta etorri nintzan horretxetara, horixe lanori egitteko asmuetan —háretxeri laguntzeko asmuetan— eta Partido Sozialistia matxan ipintzeko moduetan [...] etorri nintzan. Hamen esan zestan batek: "Baiña zetara hator? Hi, entzun juat... —Eibarrera etorri nintzan egun baten. Ez dakit, bateronbat [hildakua egitten jatan] eta etorri nintzan eta kafe baten esan zestan— Hi, Oka, entzun juat, Partido Sozialistan Benignok esanda, Partido Sozialistara hatorrela". Eta: "Bai, Eibarren, etortzen naizen momentuan, Partido Sozialistan egongo nok". "Zertara hator? Zer pentsatzen dok?". "Ba ni, kontablia nok, eta kontuak eruateko eta listak egitteko, eta idatzi bihar dan kartaren bat egitteko; ofizinista moduan nator ni. Ni ez natok karguen billa!", esan netsan. Eta holantxe neukan neure buruan sartuta, halantxek egin bihar nebala, laguntasuna emon bihar netsela geure gudarixeri, ya ke eta eurak agindu nittuan gerran, gerra ostian be, lagundu egin bihar netsela. Horretxegaz ideiorregaz etorri nintzan. Eta lehelengo mometua hartu nebanian, lehelengo pasaportia emon zestenian, hamen agertu nintzan. Baiña ondiokan, ez zeguan e... Franco bizi zan, ondiñok.
- Zuk pasaporte Frantsesa zenuen.
- Frantsesa hartu neban; baiña lehelengotik, etorri nintzan lehelengo bisittan, arreba bat hil jatan eta haregaz etorri nintzan —nere emaztiari, hil zanari — emaztia bialdu entierora eta ni, Hendaian gelditzekua. Hendaian billau neban andra bat —Donostiarra zala uste dot — laguna zana, Hendaiaiko konsul espaiñolaren laguna bera! Kartetan, eta holako gauzetan, euren ipuiñetan... Eta esan zestan: "Koño! Ba neuk egingo euat pasatzeko!". "Eta eruan ninduan hara konsulaura, Hendaiaikora, eta han egon nintzan goixe guztian; deittu zeban Madridera, deittu zeban Eibarrera, deittu zeban alde bata eta bestera, eta halako baten, papel bat emon zestan, hamar egunerako permisua, Eibarrera etortzeko —arrebia hil jatanian —. Eta etorri nintzan, haretxegaz papelagaz etorri nintzan. Eta haruzkuan, ordu bete inguru han fronteran euki ginduazen geldirik, horixe papeleri dala eta ez dala.
- Hara! Bueltatzen zera, eta zuk ezagutu zenuen Eibar eta aurkitu zenuen Eibar, bi Eibar diferente ziren!
- Bo! Eibar ikusi nebanian nik, ba, lehelengotik dana apurtuta ikusi neban azkenengo! Hamen... esan detsuten moduan, errekan lanian jardun neban —["como.... penado"]— sei hillebetian, hor jardun neban lanian. Azittaiñen eukitzen ginduezen presuok eta gero etortzen giñazen formauta geure lan lekura, eta hor egin nittuan sei hillabete! Eta ezagutzen neban haixe, Eibar apurtutakua ezagutzen neban. Eta etorri nintzanian, ba, dana barriztuta: kaliak eta etxiak eta dana, barriztuta. Eta jentia, ez detsut esaten! Gu, hamahiru bat hamalau bat milla izango giñazen gerra aurrian eta gero berrogeta lau edo berrogeta bostegaz millagaz etorri nintzan! Ba, ikusi egizu zelako aldia dagon batetik bestera!
- Baino, ilusioarekin ere bai!

- Ilusiñua? Ba, hori ba! Esaten detsut: ni etorri nintzan, lanera! Eta lana egin neban, ikustia, eze UGTiak, nere lanagaittik, plaka bat dakat nik! Nere lanagaittik agradezitzen haixe!

20. Nazionalistak vs. sozialistak

- **Erref:** AB-134/002
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:02:19. **Bukatu:** 00:05:49
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

<p>Nazionalista eta sozialisten arteko borrokak egoten omen ziren Eibarren. Hala ere, Bilbon liskar handiagoak egoten ziren, tiroak eta hildakoak ere egon izan ziren. Eibarren ordea, borrokak hauteskunde garaietan edo txikiteoaren ondoren gertaturiko liskarrak besterik ez ziren izaten. Candidok, lagun batzuek izandako borroka kontatzen du.</p>

21. Goitarrak eta behetarrak

- **Erref:** AB-134/003
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:05:49. **Bukatu:** 00:06:45
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Goitarrak eta behetarrak desberdintzen ziren Eibarren errepublika aurretik. Desberdintasuna maila sozialarekin eta jarrera politikoekin lotuta zegoen. Behetarrak nazionalak eta erdi mailako familiak ziren eta goitarrak sozialista eta errepublikanoak omen zirela kontatzen du Candidok.

22. Langile eta nagusien arteko harreman handia

- **Erref:** AB-134/004
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:06:45. **Bukatu:** 00:10:51
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Candidoren ustez Eibar eta Bilboko liskarretan egondako desberdintasuna langile eta nagusien arteko harremana handia zelako ematen zen. Eibarren ohitura handia zegoelako txikiteo eta jatorduetan denak batera ibiltzeko. Fabriketako jabe asko udaletxean zinegotzi lanetan aritu izana horren adierazle dela dio Candidok.

23. Greba garaian "rantxo" Eibarren

- **Erref:** AB-134/005
- **Iraupena:** 0:04:30. **Hasi:** 00:10:51. **Bukatu:** 00:15:21
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Garai zailenetan, langileen lau hilabeteko greba garaia izan zen eta sindikatu eta ugazaben indarkeria izan zen. Hala ere, ez ziren eskuetara iritsi. Greba garaian gose handia pasa izan zuten langileek. Candidok udalak "rantxo" jarri zuela gogoratzen du.

24. Ideologia guztietakoak batera

- **Erref:** AB-134/006
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 00:15:21. **Bukatu:** 00:18:42
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Langile eta nagusien seme-alabak denak batera ibiltzen ziren eta ez zuten arazorik izaten. Ideologia desberdina zuten arren ez zuten eztabaidarik izaten. Orfeoian alderdi desberdinetako kideak zeuden eta horren inguruan gertaturiko anekdota bat kontatzen du Candidok.

25. Sozialistak euskaldunak

- **Erref:** AB-134/007
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:18:42. **Bukatu:** 00:20:15
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Euskara » Euskararen egoera
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana

Laburpena:

Kanpoko jende asko etorri izan zen Eibarrera, bertan gehiago irabazten baitzen inguruko herrietako fabriketan baino. Hala ere, hasieran ez zen Bilbon bezainbeste jende erdaldun etorri herrira eta horregatik sozialistak euskaldunak izaten zirela azaltzen du Candidok. Bilbon langile euskaldun eta erdaldunak banatuta bizi omen ziren eta horregatik ez ziren euskaldunekin nahastu.

26. Eibarko euskararen aldaketa

- **Erref:** AB-134/008
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:20:15. **Bukatu:** 00:23:13
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

Eibarren kanpotik etorritako erdaldunak herrian bertakotu eta herrikoekin batera ikasi omen zuten hizkuntza. Hala ere, aurrerago kanpoko jende gehiago etorri eta euskararen aldaketa eman zela uste du Candidok. Euskaren galera hasi zela ikusten du, nahiz eta euskaraz hitz egin pertsona nagusien euskararekin desberdintasuna nabari omen zen.

27. Kongresu hirueleduna

- **Erref:** AB-134/009
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:23:13. **Bukatu:** 00:24:33
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Eibarren egindako "Casa del pueblo" inauguratu zenean hitzaldia hirueleduna izan zela kontatzen du Candidok. Hizlari desberdinak egon omen ziren eta gazteleraz, euskaraz eta frantsesez hitz egin zuten.

28. Eibar vs Bilbo

- **Erref:** AB-134/010
- **Iraupena:** 0:00:34. **Hasi:** 00:24:33. **Bukatu:** 00:25:07
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

Eibar eta Bilboko langileen mugimenduan desberdintasun handia izan zen eta hizkuntza, politika edo langileen mugimenduan ere agerian geratu zela dio Candidok.

29. Eibarren fama txarra

- **Erref:** AB-134/011
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:25:07. **Bukatu:** 00:28:47
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

Eibarren aurkako Gipuzkoako eliza eta ugazaben arteko konplot bat izan zela azaltzen du Candidok. Eibarri fama txarra eman izan zioten eta bertara lan egitera ez etortzeko izan zen. Bergararrek ere ez zieten sinisten Eibarren ez zutela denbora guztian borrokan eta elizatik kanpo pasatzen esaten zietenean, bertara joan eta herritarrak ezagutu arte.

30. Apaizak politikatik kanpo

- **Erref:** AB-134/012
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:28:47. **Bukatu:** 00:30:57
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Eibarko apaizen inguruan hitz egiten du Candidok. Politika gaien inguruan ez zutela hitz egiten dio. Nahiz eta, gehienak langileen aldekoa ez izan ez zieten kontra egiten. Mutrikuko apaiz bat politikan sartu eta kartzelan zegoela hil egin zutela kontatzen du.

31. Eibarko erromeriak

- **Erref:** AB-135/002
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:00:35. **Bukatu:** 00:03:00
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Eibarren gazteak erromerian, ehizan, errekan arrantzan eta perretxikotan ibiltzen ziren. Candidok ez zuen ohiturarik mendian ibiltzeko, liburu artu eta pasioan ibiltzen zela kontatzen du. Erromeria garaian Eibarren plazan dantza lotuak egiten usten zietela azaltzen du. Horregatik, inguruko herrietako mutil asko etortzen ziren. Hala ere, Eibar gaizki ikusia zegoen, horrelako dantzak egitea debekatua egoten baitzen.

32. Gerrak eztanda

- **Erref:** AB-135/004
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:03:31. **Bukatu:** 00:05:09
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Gerra hasi zenean, lehenengo egunetan armak banatu ziren udaletxean. Fabriketako material guztia banatu zuten. Guardia Zibilekin gertaturiko anekdota bat kontatzen du Candidok.

33. Kanoi psikologikoa

- **Erref:** AB-135/005
- **Iraupena:** 0:05:04. **Hasi:** 00:05:09. **Bukatu:** 00:10:13
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gerra hasi zenean, Candido lehenengo Eibarren egon zen. Sorluzen egindako kanoi bat kamioian ipinita ibili zen Gipuzkoako herri desberdinetan. Kanoi psikologikoa zela esaten zuten, fusil batek besteko lana egiten zuen soilik. Sekretario lanetan ibili zen Eibarren eta, aurrerago, kanoiarekin frontean egon zen Beasain inguruan.</p>

34. Fronteen galera

- **Erref:** AB-135/006
- **Iraupena:** 0:05:57. **Hasi:** 00:10:13. **Bukatu:** 00:16:10
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Donostiatik erretiratu zirenean Eibarrera itzuli zen Candido. Eibarko frontea erori zenean Bilbora joan zen eta bertako komandante bati esker frontean laguntzen ibili zen. Bilbo erori zenean komisario izendatu zuten, miliziako komisarioa Errusiarra joan baitzen. Santanderretik Asturiasera joan zen miliziarekin eta bertan gertaturiko anekdotak kontatzen ditu Candidok. Txostenetan Candidok beti egia idazten zuen, berari gezur asko esaten omen zizkioten frontean zen bitartean eta alferrikakoa iruditzen zitzaion.</p>

35. Frontetik kartzelara

- **Erref:** AB-135/007
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:16:10. **Bukatu:** 00:20:23
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Santanderreko frontetik oinez itzuli zen eta herri batera jaitsi zirenean atxilotu eta Santanderreko kontzentrazio kartzela baten sartu zituzten. Bertan zegoela jo eta nolako tratua jaso zuen kontatzen du Candidok.</p>

36. Kartzelan fusilatuak

- **Erref:** AB-135/008
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:20:23. **Bukatu:** 00:23:51
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Errepresioa](#)

Laburpena:

Kartzela desberdinetan egon izan zen. Candidorekin Santanderreko kartzelako sotoan sartu zituztenetik denak hil egin zituzten Candido izan ezik. Eibartar asko Martinez Guardia Zibil sarjentuari esker salbatu izan zirela jakin izan zuen aurrerago. 34 hilabete eman zituen kartzelan; Santander, Hondarretan eta errekan lanean egon zen.

37. Fusilatua izateko beldurrez

- **Erref:** AB-135/009
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:23:51. **Bukatu:** 00:26:11
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Errepresioa](#)

Laburpena:

<p>Gerraostean artzelan zela, presoak gaez fusilatzen zituzten eta bertan pasatako beldur eta estutasunak kontatzen ditu Candidok.</p>

38. Ezkongabe gerran

- **Erref:** AB-135/010
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:26:11. **Bukatu:** 00:28:54
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- [Familia eta harremanak](#) » [Bikote kontuak](#) » [Ezkontzak](#)

Laburpena:

<p>Candido ezkongabe egon zen gerra garaian eta ezkondu eta egon balitz frontera joango ez zela dio. Familia izan da beretzako garrantzitsuena eta horregatik ez zen ezkondu borroka alde batera utzi arte. Gerra garaian sekretario lanetan zela ezkontzen zituzten gazteen inguruko anekdotak kontatzen ditu.</p>

39. Fusilatzeko prest

- **Erref:** AB-135/012
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:29:00. **Bukatu:** 00:31:23
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Errepresioa](#)

Laburpena:

<p>Kartzelan zegoela, batzuetan kideren bat fusilatu behar zutela jakiten zuten. Horregatik, aurreko egunean bizarra kendu eta ilea eta arrokek konpontzera animatzen zuten. Candidok bizarginarengana joan behar izan zuenekoak kontatzen du.</p>

40. Bizikleten alkilerra; umetako ibilerak

- **Erref:** AB-180/008
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:14:05. **Bukatu:** 00:15:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

<p>Antoniaren aitak bizikleten alkilerra izan zuen. Umetako kontuak. Mutikoak sarritan ez zuten bizikleta garaiz itzultzen, eta Toni joaten zen haren bila.</p>

41. Noiz eta nola hasi zen raketarekin jolasean

- **Erref:** AB-180/009
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:15:45. **Bukatu:** 00:16:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

Antonia noiz eta nola hasi zen raketarekin jokatzen. Madridetik etorri ziren batzuk raketarekin entrenatzera, eta orduan hasi zen bera ere. Mutrikuko batek egiten zituen Madrid eta beste hainbat tokitarako raketak, eta harek raketa bat erregalatu zion Toniri. Ordurarte beti eskuz egiten zuen pilotan. Espainiako hiri handietan (Madrid, Barcelona, Valencia, e.a.) raketista onak zeuden ordurako.

42. Eibarko lehenengo raketistak

- **Erref:** AB-180/011
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:18:20. **Bukatu:** 00:21:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Ama hil zenean, raketista izateko erabakia hartu zuen Tonik. Aberats batzuen etxera bidali zuten orduan, Madridera (eibartar ezagun batzuen senideak). 12-13 urte inguru zituen. Bera baino lehenago, Partxua baserriko alaba joan zen Madridera (Eugenia Iriondo). Pilotari ezagunak.

43. Raketistek fama txarra izan zuten garai batean

- **Erref:** AB-180/014
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:23:00. **Bukatu:** 00:25:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Raketistak

Laburpena:

Raketisten bizimodua Madriden nolakoa zen. Gaizki ikusita zegoen emakume bat bakarrik ibiltzea, e.a. Gainera gizonez ingurututa egoten ziren eta garai hartan hori ez zen begi onez ikusten.

44. Gizonezkoen kontrako partidak

- **Erref:** AB-180/015
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:25:05. **Bukatu:** 00:27:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Raketistak

Laburpena:

Gizonezkoen kontra ere jokatu izan zuen. Garai hartan "Pedrín" oso pilotari ona (tenista?) zen; haren kontra jokatu eta irabazi egin zuen Antoniak.

45. Ezkerreko alderdien indartzea Eibarren

- **Erref:** AB-206/013
- **Iraupena:** 0:04:27. **Hasi:** 00:13:28. **Bukatu:** 00:17:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Politika » Jarrera politikoak

Laburpena:

<p>Gazte-gaztetatik politikarako zaletasuna. Krisi ekonomikoa Eibarren; armagintza; etab. Julian Etxebarriaren asmoa, Eibarren fusila egiten hasi beharra zegoela. Primo de Rivera Eibarrera etorri zen, baina armaginen alde ez zuen ezer egin (eta eibartarrek laguntzaren bat espero zuten). Horregatik jendea monarkiaren aurka jarri zen Eibarren, eta ezkerrek goraka egin zuen.</p>

46. Giro politikoa Eibarren

- **Erref:** AB-206/015
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 00:19:40. **Bukatu:** 00:22:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Hauteskundeak
- Politika » Jarrera politikoak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

<p>Eibarko giro politikoa garai hartan: errepublikanoak, sozialistak, federalistak, goitarrak-behetarrak... Orbeatarrak. Errepublikanoak federalak izan ziren indar gehien izan zutenak hasieran; gerora joango ziren sozialistak indartzen. Hauteskundeak. EAJ/PNV-k zinegotzi bat atera zuen, beste guztiak ezkerrekoak atera ziren. Malleaneko etxean elkartzen ziren kontserbadoreak ere aurkeztu ziren, baina ez zuten ordezkariarik atera.</p>

47. 1931ko hauteskunde eguna

- **Erref:** AB-206/016
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:22:37. **Bukatu:** 00:24:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Hauteskundeak

Laburpena:

<p>Ez zuen parte zuzenik hartu hauteskundeetan (politikoki), baina zuzenean bizi izan zuen guztia. Bozkatzeko papeletak banatu, distrito batetik bestera emaitzak ikusi; etab.</p>

48. 1931ko hauteskunde gaua

- **Erref:** AB-206/017
- **Iraupena:** 0:03:01. **Hasi:** 00:24:24. **Bukatu:** 00:27:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika
- Politika » Hauteskundeak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Hauteskunde gaua. Errepublikaren aldeko botoak ikusi zituztenean, leku guztietan ordurako aldarrikatuta egongo zela pentsatu zuten. Astelena frontoira joan, hauteskundeen emaitzen berri eman eta "La Romeral" musika bandari errepublikako abestiak jotzeko eskatu zioten: Marsellesa, Internazionale, etab. Jende guztia saltoka eta txaloka.</p>

49. Errepublikaren etorrera gazteen ikuspegitik

- **Erref:** AB-206/018
- **Iraupena:** 0:03:12. **Hasi:** 00:27:25. **Bukatu:** 00:30:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Eurak errepublika etorri behar zela sinistuta zeuden. Astelehenean ezer ez zela gertatu ikusi zutenean, harritu egin ziren. "Maquiavelismoa"ren teoria (eibartarren jarrerak, gerora Espainia osoan gertatuko zena bultzatu zuen eta beharbada hori aurretik pentsatua zegoela). Eibarko gazte gehienek Errepublikaren aldarrikapena etorriko zela barru-barrutik pentsatzen zuten. Ez zekiten Toribiok, Erkiagak zer pentsatzen zuten.</p>

50. Errepublikaren aldarrikapenaren aurrekariak

- **Erref:** AB-206/019

- **Iraupena:** 0:04:40. **Hasi:** 00:30:37. **Bukatu:** 00:35:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Eibarren beste inon baino lehenago zergatik aldarrikatu zen Errepublika. Errekadistaren mezua. Toyosek gaizki aditu omen zuen, eta udaletxera joan zen. Zinegotzi guztiak abisatu zituzten eta Alejandro Telleria II Errepublika garaiko lehenengo alkate izendatu zuten. Timoteo Zubiate ere bertan agertu zen. Gipuzkoako Gobernadore Militarraren mehatxua.</p>

51. II. Errepublikaren aldarrikapenaren inguruko erabakia; batzarra udalean

- **Erref:** AB-206/020
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:35:17. **Bukatu:** 00:38:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak

Laburpena:

<p>II. Errepublika aldarrikatu zeneko kontuak. Udaletxean bildu zirenak zinegotzi aukeratu berriak izan ziren. Alejandro Telleria izendatu zuten orduan alkate. Timoteo Zubiate ere joan zen, aurreko alkatea. Telefono deiak egin zituzten alde guztietara eta inon ez zegoen aldarrikapenik eginda. Beldurra sartu zitzairen. Toribio Etxebarriak kanpora ihes egin beharko zutela esaten zuen. Abertzaleak ikurrina ipintzeko asmoarekin joan omen ziren udaletxera, baina ez zitzairen hori egiten utzi. "Pacto de San Sebasti´n".</p>

52. 1931ko apirilaren 14a; urduritasuna nagusi goizaldean

- **Erref:** AB-206/021
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 00:38:19. **Bukatu:** 00:39:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Candidok zer egin zuen 1931ko hauteskundeen ondorengo orduetan; "harutz-da-honutz, Untzagan bueltaka, nerbioso" ibili zen. Gobernadorearen mehatxuen beldur. Jendea ere larri.</p>

53. II. Errepublikaren aldarrikapena 1931ko apirilaren 14an

- **Erref:** AB-206/022
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:39:05. **Bukatu:** 00:41:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Bandera errepublikanoa goizean ipini zen, baina proklamazio ofiziala eta plazari izena aldatzea arratsaldean izan zen (16:00-17:00 inguruan). Goizean goizetik egon ziren bandera errepublikanoa eta Eibarkoa udaletxeko balkoian zintzilik, baina inongo aldarrikapenik gabe.</p>

54. II. Errepublikaren aldarrikapena; jendea pozez zorutzen

- **Erref:** AB-206/023
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:41:05. **Bukatu:** 00:44:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>II. Errepublika aldarrikatu zenean, jendea pozez zorutzen. "Orduan danok txaloka; zoratuta geuazen, gure pozak ez zekan akaberarik". Eta horren ostean, manifestazioa egon zen, sekulakoa. Manifestazioaren ibilbidea, Eibar guztitik. Ez zen egun guztian ezer gertatu. Guardia Zibilen kuartel parean gelditu ziren momentu batean eta haiek ere bandera errepublikanoa ipini zuten. Gauean jendeak afariak egin zituen; dantzaldia egon zen Untzagan; etab.</p>

55. II. Errepublikaren osteko lehenengo lan eguna

- **Erref:** AB-206/025
- **Iraupena:** 0:00:41. **Hasi:** 00:45:13. **Bukatu:** 00:45:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>II. Errepublika aldarrikatu eta hurrengo egunean, apirilaren 15ean, denak joan ziren lanera, baina pozik.</p>

56. Gerra zibilaren hasiera; milizianoen kemena

- **Erref:** AB-206/026
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:45:54. **Bukatu:** 00:47:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

<p>II Errepublikaren amaiera Gerra Zibilarekin batera etorri zen. Hasieran animo handiarekin irten ziren gerrara. Herri askotako jendea batu zen Untzagan frontera irten aurretik. "Gero izan ziran negarrak...".</p>

57. Soraluzeko arma lantegian gerra sasoian

- **Erref:** AB-206/027

- **Iraupena:** 0:02:47. **Hasi:** 00:47:03. **Bukatu:** 00:49:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza
- Lanbideak » Beste batzuk

Laburpena:

<p>Amuategi Batailoia. Gerra hasi zenean, Soralezera joan zen bertako arma lantegia zabaltzera. Kamioi blindatuak eta kainoi antiaereo bat egin zituzten. Orduko gorabeherak. Ondoren Eibarko epaitegiko idazkari izan zen, Eibar jausi zen arte.</p>

58. Familiaren jatorria; Arraindegi kalea

- **Erref:** AB-224/002
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:02:45. **Bukatu:** 00:06:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak
- Familia eta harremanak

Laburpena:

Familiaren jatorria. Aita, Angiozarren jaiotakoa (orduan Elgeta zen, ez Bergara). Ama Elorriokoa. Cándido, Arraindegi kalean jaio zen 1906ko azaroan. Aita baserritarra zen baina soldadutzan okin lana ikasi zuen. Hasiera batean Simonaneko okindegian egon zen lanean.

59. Gerra Zibila hasi zenean Eibartik Bartzelona aldera ihesi

- **Erref:** AB-224/003
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:06:01. **Bukatu:** 00:07:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Gerra Zibila hasi zenean ihes egin zuten Eibartik. Lehenengo Ondarrura, eta handik Durangora, Eubara, Bilbora, Santanderrera, Gijonera eta Bartzelona aldera. Cándido kartzelan zegoenean heriotz-zigorrarekin, ama hil zitzaion.

60. Gaitzizenaren inguruko azalpenak

- **Erref:** AB-224/005
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:07:42. **Bukatu:** 00:09:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Gaitzizenak

Laburpena:

Gaitzizena nondik datorkio. Anaiari "Oka" esaten zioten. Anaiak Ciriako Errastikiren jolasten zuen futboleak. Oso azkarra eta bizia omen zen eta Oka txirindulariarekin parekatzen zuten. Anaiari "Oka" eta Cándidori "Oka Txiki". Orduan sasoiaren jende gehienak gaitzizena izaten zuten. Anekdotak bat kontatzen du (gaitzizena ez zuen mutilarena).

61. Eibarko kalea; eliza ingurua

- **Erref:** AB-224/006
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:09:28. **Bukatu:** 00:11:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

<p>Arraindegi kalean jaiotakoa; Eibarko kalerik zaharrenetakoa. Eibarko kale zaharrak: Txirio-kale, Kalbetoi, Elgeta kalea, Ipar-kalea, Birjinape...</p>

62. Arraindegi kale ingurua nolakoa zen

- **Erref:** AB-224/007
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:11:13. **Bukatu:** 00:13:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

<p>Etxe bakoitzean, ez zen familia bat bakarrik bizi izaten. Dena dela, ez zeuden lau pisutik gorako etxeak. Arraindegi kalea; Ospital kalea. Inguru hartan zeuden etxeak. Salgadoneko taberna. Casino Tradicionalista.</p>

63. Arraindegi kaleko bainuetxea

- **Erref:** AB-224/008
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:13:43. **Bukatu:** 00:16:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:

Eibarren zegoen bainuetxe bakarra, Arraindegi kalekoa. Bainuetxeak, 10 gela inguru zituen bainua hartzeko. Larunbatetan langile ugari joaten zen bertara. Carraleneko paboia.

64. 1900-1912 bitartean egindako eraikuntza-azpiegiturak

- **Erref:** AB-224/009
- **Iraupena:** 0:00:30. **Hasi:** 00:16:33. **Bukatu:** 00:17:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Udala

Laburpena:

1900-1912 bitartean Merkatu Plaza, Udaletxea, Jardín de Convalecientes... egin ziren. Ignacio Anitua alkate zela, Matzagarainok estoldak egin ziren.

65. Eibarko langile gehienak, artisauak

- **Erref:** AB-224/010
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:17:03. **Bukatu:** 00:18:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza

Laburpena:

Eibarren lan ugari zegoen: eskopetagintza, grabatua... Ongi ordaindutako lana zen gainera. Gehienak ez ziren langile soilak, artisauak ziren. Gerra garaietan, armagintzak lan ugari izaten zuen.

66. Eibar, herri liberala

- **Erref:** AB-224/011
- **Iraupena:** 0:01:13. **Hasi:** 00:18:51. **Bukatu:** 00:20:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

Eibarrek zuen "Kondaira beltza" kontatzen du. Gerra Karlistak. Eibar herri menderakaitza zen. 400 boluntario elkartu ziren liberalen alde.

67. 1897ko greba Eibarren

- **Erref:** AB-224/012
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:20:04. **Bukatu:** 00:21:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

1897an greba handia egin zen. Pablo Iglesias Eibarrera etorri zen. UGT, PSOE...sortu ziren urte haietan. Ugazabek, Eibarrek zuen "Kondaira beltz" hori aprobetxatu zuten langileak beldurtzeko, batez ere beraien herrietan gera zitezen. Ez da ahaztu behar Eibarren soldata handiagoak ordaintzen zirela eta askatasun gehiago zegoela.

68. Eskolara joan aurretik etxez etxe ogia banatzen

- **Erref:** AB-224/020
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:39:21. **Bukatu:** 00:40:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak

Laburpena:

10 urte zituela, goizean goiz eskolara joan aurretik, "fotak" (gosaltzeko erabiltzen zen ogi klase bat) banatzera joaten zen.

69. Txanpon klase desberdinak

- **Erref:** AB-225/003
- **Iraupena:** 0:00:45. **Hasi:** 00:06:05. **Bukatu:** 00:06:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Txanponak, diru-kontuak

Laburpena:

Candidok hainbat txanpon desberdin ezagutu ditu: txikitak,pezeta, durua...

70. Arraindegi kalea

- **Erref:** AB-225/007
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:08:48. **Bukatu:** 00:12:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

<p>Arraindegi kaleak “L” forma zeukan. Eskailera batzuk zeuden errekarra joateko, Ariatza baino gorago. Bainuetxe bat ere bazegoen. Birjiñaperutz bide luze batek Tanborreneko zubira eramaten zuen. Arboladia. Udan emakumeak jokoan egoten ziren zuhaztitan eta elizako pareta, beraien frontisa izaten zen.</p>

71. Eibarko jakiak

- **Erref:** AB-225/011
- **Iraupena:** 0:04:02. **Hasi:** 00:25:22. **Bukatu:** 00:29:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Bere garaian gehien bat sopa jaten zen; lehenengo ogiarekin egindakoak eta gero pastarekin. Baita ere, baba gorriak, zuriak, garbantzuak... Eta lantzean behin arrautzak eta arraina (Ondarroatik ekartzen zuten gehien bat). Afaltzeko berakatz sopa, odolostea...

72. Beharginen arropak: tuniketatik amantaletara

- **Erref:** AB-225/013
- **Iraupena:** 0:06:04. **Hasi:** 00:30:36. **Bukatu:** 00:36:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

1919rarte, beharginek tunika erabiltzen zuten. Gero traje mekanikoa edo amantala. 1919az geroztik, beharginen lan orduen baldintzak aldatu ziren eta, horregatik, lan ordu libre gehiago zituzten. Paseatzeko denbora gehiago zuten, eta jendea lanetik irteteen arropaz aldatzen zen. 1926-1927 inguruan, janzkera berdindu egin zen klase sozialen artean eta ezinezkoa izaten zen kalean beharginak eta ugazabak desberdintzea.

73. Astelehenetako afariak lagun artean

- **Erref:** AB-225/015
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:38:03. **Bukatu:** 00:39:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Astelehenetan afariak egiten ziren tabernetan, igandetan ehizatzen edo harrapatzen zutena jateko. Beharginak eta ugazabak batera egoten ziren banaketarik egin gabe.

74. Ugazaba izan aurretik, behargina

- **Erref:** AB-225/017
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:40:49. **Bukatu:** 00:43:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Eibarren ugazabak izan zirenak, lehenengo beharginak izan ziren. Sozialisten artean ugazaba handiak zeuden; baina, hauek ere, ugazaba izan aurretik beharginak izan ziren. Aquilino Amuategi, Erkiaga eta Mendiguren izan ziren ugazaba handienetakoak.

75. Candidoren ama, sukaldari ikusgarri

- **Erref:** AB-225/020
- **Iraupena:** 0:00:45. **Hasi:** 00:44:06. **Bukatu:** 00:44:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Etxe barruko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Candidon ama, sukaldari ikusgarria zen. "Ama de llaves" moduan egon zen Gasteizen, Madrilen eta Bartzelonan. Urtebetetzetan eta egun berezietan oso ondo jaten zutela dio eta oraindik ere amaren plateraz gogoratzen dela.

76. Kalera irteteko arropa aldaketak

- **Erref:** AB-226/002
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:03:01. **Bukatu:** 00:04:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:

Bizimodua asko aldatu zen 1920. urte inguruan. Denbora batean, beharginak tailerretatik berandu irteten ziren eta ez zen egoten kalera irteteko astirik. Lanorduak gutxitu zirenean, gazteak kalera irteteko arropak aldatzen hasi ziren. Paseoan ibiltzen ziren, Untzagatik Estazio kaleraino.

77. Nobio kontuak: neskatan

- **Erref:** AB-226/003
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:04:57. **Bukatu:** 00:07:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Estazio kalean neskekin batera, bueltaka ibiltzen ziren; 16-18 urte inguru zutenean. "Paseos amorosos" moduan ezagutzen ziren bertan egiten zituztenak. Gerra ostean Kalbetoi kalean ematen ziren paseoak ere gogoratzen ditu.

78. Ekainetik aurrera, Untzagara dantzara

- **Erref:** AB-226/006
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:16:01. **Bukatu:** 00:17:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Ekainetik aurrera, dantza gauez izaten zen Untzagan. Ostegun eta jaiegunetan, 23:30ak arte. Inguruko herrietako jendea etortzen zen Eibarrera.

79. Lagunekin lehenengo aldiz mezatarra

- **Erref:** AB-226/007
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:17:56. **Bukatu:** 00:20:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Eibartarrek fama txarra zuten. Karlistak ateoak zirela esaten hasi ziren, baina 10:00etako meza beti bete-beteta egoten zen. 7 urterekin joan zen mezatarra lehenengoz, lagunekin. Gurasoak eliztarrak ziren eta pozik jarri ziren bertan ikustean; baina, inoiz ez zioten esan mezatarra joateko edo ez joateko. Elizara ez ziren karlistak bakarrik joaten; sozialistak, errepublikanoak, abertzaleak, liberalak... ere joaten ziren.

80. Kuadrilla bakoitzean, orfeoi txikitxo bat

- **Erref:** AB-226/010
- **Iraupena:** 0:05:31. **Hasi:** 00:23:21. **Bukatu:** 00:28:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa

Laburpena:

Kantuan egiteko afizio handia zegoen. Edozein egunetan entzuten zen kuadrillaren bat kantuan. Aurreko belaunaldikoek beraiek baino potentzia gehiago zuten. Euren lokala "Fomentua" zen. Irustan semeak pianoa jotzen zuen eta besteek kantuan egin. Candido, tenorea zela esaten zuten. Kuadrilla bakoitzean orfeoi txikitxo bat sortzen zen. Kuadrilen artean lehia handia egoten zen. C&ndidok Donostia aldeko kantu bat ikasi zuen eta kantua nolakoa zen erakusteko kantatzen hasten da. Antzinako euskal kantuak kantatzen ziren: "Boga-boga", "Goizeko izarra", "Illunabarra",...

81. "Primero vivir, luego filosofar" (latinez)

- **Erref:** AB-226/011
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:28:52. **Bukatu:** 00:30:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak

Laburpena:

Juanito Gisasola koruko zuzendaria zen. Bera falta zenean, Antonio Sarasua izaten zen zuzendaria. Juanito Candidoren lagun handia zen eta elkarrekin egoten zirenean, Juanitok, esaera batzuk esaten zizkion: "Primero vivir, luego filosofar" (latinez).

82. Gabonetan etxean: mitinak, dantzak, kantuak...

- **Erref:** AB-226/012

- **Iraupena:** 0:03:53. **Hasi:** 00:30:34. **Bukatu:** 00:34:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Etxean, Gabonetan asko kantatzen zen. Kantu asko aitari ikasitakoak ziren. Orfeoi txiki bat zuten etxean. Aitak gabon gauean jai edukitzen zuen eta parranda egiteko aprobetxatzen zuten. Ama nahiko moralista zen. Behin izebak eta amak esandako sermoia gogoratzen du: "Egizu apaizak esaten dabena, baiña ezeizu egin harek egitten dabena...". Biak oso eliztarrak.

83. Eskolako zigorrak

- **Erref:** AB-226/016
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:46:21. **Bukatu:** 00:50:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Don Antonio irakasleak zigor gogorrak jartzen zituen. Euskaraz egitearren zigorrak jartzen zirela entzun zuen inoiz Candidok, baina berak sekula ez zuen ikusi halakorik. Lagunartean eskolan euskaraz aritzen ziren.</p>

84. Eibarren irakurtzeko zaletasun handia

- **Erref:** AB-226/019
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:54:13. **Bukatu:** 00:57:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Irakurtzea

Laburpena:

Eibarren egunkariak ("El noticiero", "La Gaceta del Norte", "La voz de Guipúzkoa"...) eta liburuak inon baino gehiago saltzen ziren. Etxean nobelak irakurtzen zituen. Candidoren etxean, bera zen irakurtzeko zaletasuna zuen bakarra. Koinatuak "Centro Republicano-tik" ekartzen zizkion liburuak.

85. Candido eta erlijioa

- **Erref:** AB-226/023
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 01:06:09. **Bukatu:** 01:07:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Beste batzuk

Laburpena:

Umetan eta gaztetan elizara joaten zen, baina ez zen eliztarra sentitzen.

86. Oporretan Elorriora

- **Erref:** AB-226/025
- **Iraupena:** 0:00:37. **Hasi:** 01:19:49. **Bukatu:** 01:20:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Oporretan Elorriora joaten ziren 3 anaia eta arreba bat. Ama bertakoa zen eta bertan senideak zituen. Beti anai-arrebekin egoten zen; inoiz ez zuten bertako gazteekin harremanik izan.

87. Lagunekin Eibartik kanpora

- **Erref:** AB-226/026
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 01:20:26. **Bukatu:** 01:22:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

Lagunekin Durangora, Bergarara, Elgoibarrera... Lehenengo Batzokira, gero Karlisten lokalera...joateko ohitura. Behin Bergaran arazoak izan zituzten.

88. Sozialisten eta nazionalisten arteko borrokak

- **Erref:** AB-226/027
- **Iraupena:** 0:05:35. **Hasi:** 01:22:11. **Bukatu:** 01:27:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Eibarren politika arloan ez zen arazorik egoten. Hauteskundeetan bakarrik egoten ziren borroka batzuk. Errepublikaz geroztik borroka gehiago egon zen alderdien artean. Sozialistek, Satur "buruhaundixa" eta beste nazionalista batzuk, María kafeterianekoan jipoitu zituzten.

89. 1920an, lau hilabeteko lanuztea

- **Erref:** AB-226/028
- **Iraupena:** 0:04:52. **Hasi:** 01:27:46. **Bukatu:** 01:32:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

1920an lau hilabeteko lanuztea egon zen. Garai hartan pentsatu zen Alfa enpresa sortzea. Jendea gosez zegoen, baina ez zen borrokarik egon. Herri sukaldeak jarri zituzten. Donostiako inspektore bat honen kontra agertu zen, baina Toribio Etxebarriak azkenean konbentzitu egin zuen.

90. Konferentziak politikoak

- **Erref:** AB-226/031
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 01:49:03. **Bukatu:** 01:51:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika

Laburpena:

Salón Teatro eta Kruzetan konferentzia asko egiten ziren. Normalean politikaren inguruan izaten ziren. Konferentzia handi bat egiten zenean, frontoian izaten ziren eta bete-beteta egoten zen.

91. Monarkia kentzeko grina

- **Erref:** AB-226/032
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 01:51:42. **Bukatu:** 01:54:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1914-1923: Monarkia
- Politika » Jarrera politikoak

Laburpena:

Urteetan monarkiaren kontrako jendea batzen hasi zen. Aldaketa baten beharra zegoen eta hau alderdi guztiek ikusten zuten. Poliki-poliki errepublikak indarra hartu zuen.

92. Indalezio Prietoren egunkariko zutabeak irakurriz, politikan sartu

- **Erref:** AB-226/033
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 01:54:39. **Bukatu:** 01:56:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika

Laburpena:

Indalezio Prietok sartu zuen politika munduan. Berak egunkarian idazten zituen zutabeak irakurtzea gustatzen zitzaion Candidori. Idatzi horietatik hasi zen politika munduan sartzen.

93. Politikaren inguruko hausnarketa

- **Erref:** AB-226/034
- **Iraupena:** 0:05:29. **Hasi:** 01:56:31. **Bukatu:** 02:02:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak

Laburpena:

Candido politikan sartu zen, baina sekula ez zen politikari sentitu. Politikaren inguruko hausnarketa sakona.

94. Intxaurrekin "kontra-kontran" jolasa

- **Erref:** AB-228/002
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:00:34. **Bukatu:** 00:02:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendiko bilketak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Intxaurrekin egiten zen "Kontra-kontran" jolasa. Txapelketak egiten zituzten. Batzuek tranpa egiten zuten, irabaztearren. Txarako intxaurrak ziren famatuak, gogorak zirelako. 1934an kartzelan zeudela ere intxaur-jokoan aritu ziren eta Demetrio Txanbolin irabazi zuen.

95. Intxaurretara, gaztainatara eta sagarretara

- **Erref:** AB-228/003
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:02:24. **Bukatu:** 00:04:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendiko bilketak

Laburpena:

Intxaurretara eta gaztainatara joaten zirenean, lurrekoak batzeko asmoa izaten zuten, baina arbolakoak ere hartzen zituzten. Non zeuden intxaur eta gaztaina arbolak. Sagar lapurretan ere ibiltzen ziren Elgoibar eta Soraluze aldera joanda.

96. Intxaur lapurretan zebilela, sakristauak harrapatu

- **Erref:** AB-228/004
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:04:30. **Bukatu:** 00:06:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendiko bilketak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Miraflores inguruan Errebaleko mojek zuten sailean intxaur arbola pare bat zeuden eta hara joaten ziren lapurretara. 13 urterekin, besoa apurtuta zuela, haraxe joan zen intxaur bila. Sakristauak harrapatu zuen. Gezurtxo bat esan zion eta ondo atera zen. Baserritarrek orroak botatzen zizkieten, baina ez zituzten inoiz harrapatu.

97. Narrarekin egiten zuten jolasa

- **Erref:** AB-228/005
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:06:25. **Bukatu:** 00:07:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Narrarekin egiten zuten jolasaren inguruko azalpenak. Txara-punta esaten zioten parajera joaten ziren eta, belarra kenduta, bidetxo egiten zuten lurrean (buztina bazen, hobe). Ura botatzen zuten gero. Narraren gainean makurtuta jarri eta atzetik bultza egin.

98. Kometak nola egiten zituzten

- **Erref:** AB-228/006
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:07:58. **Bukatu:** 00:09:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Mutikotan kometak nola egiten zituzten. Jardineta ingurura joaten ziren eta goitik behera korrika jaisten ziren, kometa hegan jartzeko.

99. Kaleko jaietarako batutako dirua beharra zuen familia batentzat

- **Erref:** AB-228/008
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 00:10:18. **Bukatu:** 00:13:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak

Laburpena:

<p>Kale bakoitzak bere eguna izaten zuen. Beraiek azkenak izaten ziren, San Migel eguna ospatzen zuten eta. Arraindi kalekoek, Ospitaleko kalekoek eta Areatzakoek bat egiten zuten. Kale horietan dirua batzen zen jai antolatzeke. Urte batean jakin zuten hango etxe batean norbait hil zela eta familia diruz txarto zebilela. Orduan, jaietarako batutako dirua familia hari ematea erabaki zuten.</p>

100. Hamar urterekin kaleko jaietako diruzaina

- **Erref:** AB-228/009
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:13:07. **Bukatu:** 00:15:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak

Laburpena:

Arraindi kaleko jaiak antolatzen bertako gaztetxoak ibiltzen ziren. Dirua batu eta soinua, txapliguak... antolatzen zituzten gauerako. Inguruko soinujoleak ekartzen zituzten, baina ez du gogoan nor. Hamar urte besterik ez zituen jaietako diruzaina izan zenean.

101. Garbiketa pertsonalerako: igerilekuak, presak eta bainuetxea

- **Erref:** AB-228/010
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:15:13. **Bukatu:** 00:17:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekek eta uretako jolasak

Laburpena:

<p>Errepublikan ondoren bi igerileku txiki egin zirela aipatzen du: bata Matsariko eta bestea Makalarrokoa (Kakalardokua esaten zitzaion). Igerian egiteko beste leku batzuk ere bazituzten: Areatzako "kunbua", Txontako presa, Olarreagakoa… Bertan garbitzen ziren. Horrez gain, bainuetxea ere bazegoen Eibarren. Udaberritik udazkenara egoten zen zabalik. Matsariko igerilekua ze ingurutan zegoen. Gero Alemanen biltegia egon ei zen han ("armas y municiones").</p>

102. Eibarko garbitokiak; arropa handiak garbitzeko

- **Erref:** AB-228/011
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:17:44. **Bukatu:** 00:20:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Eibarko garbitokiak non zeuden: Matsarian, Barakaldon, Txomo aurrean... Izarak eta arropa handiak garbitzeko izaten ziren normalean. Nolakoak izaten ziren. Emakumeek nola garbitzen zituzten arropak. Bazeuden horretara dedikatzen ziren emakume profesionalak ere.

103. Eibarren estolderia noiz jarri zen

- **Erref:** AB-228/012
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:20:29. **Bukatu:** 00:23:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

1910 inguruan estolderia jarri omen zuten Eibarren. Tolosan (Frantzian) egon zenean harreman ona izan zuen bere patrioarekin eta kontu-kontari ibiltzen ziren. Hari esan zionean Eibarren estolderia zegoela, ez zion sinisten. Bi zatitan ipini ei zen estolderia: lehenengo hiltegia zegoen lekuraino (1910 inguruan) eta gero handik Maltzagara (1927 inguruan).

104. Eibar higiene aldetik prest mende hasieratik

- **Erref:** AB-228/013
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:23:58. **Bukatu:** 00:25:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Natura » Ingurugiroa » Zaborren kudeaketa

Laburpena:

Bera Frantzian egon zenean etxeetan komun bat zegoen eraikin osorako. Eibarren iturriko ura Iturriozek ipini ei zuen, Candido jaio zen inguruan. 1910 ingururako dagoeneko bazegoen garbiketarako talde bat eta baita zaborrak batu eta herritik ateratzeko kamioia ere.

105. Eibarko merkatu plaza 1910ean eraikia; sagar-lapurretan

- **Erref:** AB-228/014
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:25:26. **Bukatu:** 00:27:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

1910 inguruan lan handiak egin ziren Eibarren. Adibidez, merkatu plaza. Nolakoa zen. Mutikotan lagunek sagarrak harrapatzen zizkieten baserritarrei plazan. Berak ere parte hartu zuen behin.

106. Eibarko beharginen egoera eta sindikatuen indarra mende hasieran; sozialismoaren hasiera

- **Erref:** AB-228/016
- **Iraupena:** 0:04:34. **Hasi:** 00:27:18. **Bukatu:** 00:31:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Eibarren beharra zegoen eta ondo irabazten zen, krisiak ere egoten ziren arren. Ezagun batek esan zion bera Santandertik etorri zela 1914 inguruan Eibarren 7 pezetako soldata zegoela entzun zuelako. Inguruetakoa soldatarik onenak Eibarren zeuden. Baldintza on horiek 1897an langileek egin zuten grebaren eraginez lortu ziren. Berak aurrekoei entzundako kontuak eta irakurritako kontuak (Castells-en artikulua bat aipatzen du). Pablo Iglesias etorri zen hitzaldia ematera. Eibarko sozialismoaren hasiera izan zen. Bilboko eta Eibarko sindikatuen indarra. Eskuineko sindikatuak ere baziren (katolikoa eta "Solidaridad de Obreros vascos").

107. Kilkerretara urtero

- **Erref:** AB-228/018
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:32:02. **Bukatu:** 00:33:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Fauna » Natura » Basoko animaliak » Zomorroak

Laburpena:

Kilker bila joaten ziren gaztetxoak urtero. Kaiolak dendan erosten zituzten.

108. "Perrerrua", kalean txakurrak harrapatzen

- **Erref:** AB-228/019
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:33:06. **Bukatu:** 00:35:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Udal langileak
- Natura » Fauna » Etxeko animaliak

Laburpena:

Garai batean ehiztari asko zegoen Eibarren eta jende askok txakurra izaten zuen etxean. Batzuetan udalak debekatu egiten zuen txakurrak kalean erabiltzea. Orduan "perrerrua" ibiltzen zen kalean txakurrak harrapatu eta txakurtegira eramaten.

109. Gaitzizenak jartzeko ohitura handia

- **Erref:** AB-228/020
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:35:20. **Bukatu:** 00:36:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Gaitzizenak

Laburpena:

Gaitzizenak ipintzeko ohitura handia zegoen Eibarren. `Sinapodo´. Askotan

animalia izenak izaten ziren: `Erlamiñua´, `Txakurra´... Edo baita baserri izenak ere.

110. Meabe eta Madinabeitiarekin sozialismo intelektualagoa; egunkari sozialistak

- **Erref:** AB-228/022
- **Iraupena:** 0:03:45. **Hasi:** 00:37:00. **Bukatu:** 00:40:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Aisia » Kultura » Idaztea

Laburpena:

<p>Eibarren sozialismoa hasi zenean denak "idazlari" bihurtu zirela dio. Jendeak erlijio berri baten antzera hartu zuen sozialismoa eta denek esan nahi zuten zerbait. Orduan, Tomas Meabe idazlea eta Jose Madinabeitia medikua etorri ziren eta `Adelante´ egunkaria sortu zuten. Sozialistei beste ikuspegi bat eman zien, intelektualagoa. "Sozialismo poetikoa". Biak poetak zirela dio. `Lucha de clases´ egunkariaren ale batzuk ere Eibarren editatu ei ziren, Hernandez zuzendaria Bilbotik Eibarrera alde eginda egon zen sasoiaren.</p>

111. Eibartarrek espiritu intelektualago eta liberalagoa, kanpora asko bidaiatzen zutelako

- **Erref:** AB-228/023
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:40:45. **Bukatu:** 00:44:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Egunkari asko saltzen zen Eibarren. Jendeak bazuen irakurtzeko zaletasuna. Karlismen sasoitik eibartarrek asko komertzializatzen zutela eta asko bidaiatzen zutela dio, eta ziurrenik beste kultura batzuk ezagutzeak ekarriko zien jakin-nahi hori. Beste leku batzuetako ideiak entzuteak espiritu intelektualagoa eta liberalagoa ekarriko zien eibartarrei, ziurrenik. Horrez gain, Azkoitiko zalduntxoaren, Oñatiko Unibertsitatearen eta Bergarako Seminarioaren eraginez Gipuzkoan bazegoela "Ilustrazio usaina" dio.</p>

112. O´Donell kalea; izenaren zergatia

- **Erref:** AB-228/024
- **Iraupena:** 0:01:21. **Hasi:** 00:44:48. **Bukatu:** 00:46:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Elizarentzat "bekatu mortala" zela liberalismoa dio. O´Donelli zergatik eskaini zioten kale bat Eibarren: militarra zen, baina industria liberalizatu zuen lege bat atera zuen.

113. Amuategiren sozialismoa

- **Erref:** AB-228/027
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:49:10. **Bukatu:** 00:51:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Amuategi nolakoa zen: "animal político". Erraz barneratzen omen zituen kontzeptuak Ez zen Perezaguaren jarraitzailea; Madinabeitiaren laguna zen. Gerora berak ere lantegia ipini zuen.

114. Eibarko sozialista moderatuak

- **Erref:** AB-228/028
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:51:28. **Bukatu:** 00:54:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Eibarko sozialismoak patrioiak ere bazituen tartean: Amuategi, Mendiguren, Erkiaga... Sozialista moderatuak ziren eta desberdin ulertzen zuten sozialismoa. Gazteak errebeldeagoak ziren; Errusiako eredu jarraitu nahi zuten. 1934an zatiketa etorri zen.

115. 1934ko iraultza; Francoren errepresioa; jendearen erreakzioa 1936an

- **Erref:** AB-228/029
- **Iraupena:** 0:06:16. **Hasi:** 00:54:04. **Bukatu:** 01:00:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Franz Mehring-ek idatzitako Marxen biografia irakurri zuen 1934an, koinatuaren etxean ezkutatuta zegoenean. Gauzak lortzeko etsaiaren aurka batu beharra zegoela konturatu zen. Asturiasko errebolta-riolen biolentziari buruz egunkarietan hainbat kontu etorri ziren, baina Marxen liburuan irakurri zuen kontu berdina esaten zirela 1870ean ere. Hilabete ezkutatuta egon eta gero, familia presionatuta, bere burua entregatu zuen. 25 urteko kartzela zigorra eman zioten. Eibarren ia familia guztietan egongo zen presoren bat. Francoren errepresioaren ostean, buelta eman zuen pixkanaka egoerak eta jendeak errebolta-riolen alde egin zuen 1936ko hauteskundeetan: "Frente Popular"ak irabazi zuen. "Acción, represión, reacción".

116. 1912an karlisten kontzentrazioa Astelenan; liskarrak

- **Erref:** AB-228/031
- **Iraupena:** 0:05:53. **Hasi:** 01:02:19. **Bukatu:** 01:08:12
- **Multimedia:** audio online entzungai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa

Laburpena:

Alderdi politikoekin lehenengo kontaktua noiz izan zuen. 1912an karlistek politika berri bat martxan jarri nahi zutela-eta, euren ideiak aurkezteko kontzentrazio handi bat egin zuten Astelenan. Egun horretan borrokak egon ziren herrian. Barrenkalean gizon bat (Oregi) tiroz hil zuten. Guardia Zibilak Astelena kanpoan zain egon ziren eta, karlisten mitina amaitutakoan, Ermurantz bidali zituzten bertaratutakoak, han trenea hartzeko. Oregiren hiletako oroitzapenak: Chopin-en martxa eta Isaac Irusta triangelua jotzen. Orduetik aurrera isiltasuna herrian.</p></div>

117. 1914ko krisia; lan publikoak eta herri-sukaldea

- **Erref:** AB-228/032
- **Iraupena:** 0:05:44. **Hasi:** 01:08:12. **Bukatu:** 01:13:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak
- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

1914an Frantziako muga itxi zuten eta krisi handia izan zen herrian. Sozialistek zioten aberatsek dirua jarri behar zutela jendeari laguntzeko. Timoteo Zubiatek Wenceslao Orbearekin kontsultatu zuen eta obra publikoak egitea planteatu zuten (Foru Aldundiak ere lagunduta). Eibartik Markinarako bidea egiteari ekin zioten orduan, baina Ixuraino egin zuten. Palarekin, pikotxarekin eta dinamitarekin egin zuten. Hildako bat egon zela ere gogoan du. 1914-15ean herri-sukaldea ere jarri zuten, beharra zutenentzat.

118. 1914-1915ean Frantziako muga ireki ostean, urrea herrian

- **Erref:** AB-228/034
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 01:14:36. **Bukatu:** 01:16:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Boom industrialia
- Ekonomia eta industria » Txanponak, diru-kontuak

Laburpena:

1914-1915ean, Frantziako frontera ireki zenean, berriz lana sortu zen herrian. Lehenengo ordainketak urretan egin zituzten Frantziak eta Ingalaterrak eta gogoan du Eibarren urrea ikusten zela dendetan. Orbea lantegia izan omen zen dirutan ordaindu zuen bakarra hasieran. "Casa del Pueblo"an norbaitek ontzako urrearekin ordaindu zuela kafea esaten zen.

119. 1914-1915 inguruko langile etorkinak eta euskara

- **Erref:** AB-228/035
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 01:16:56. **Bukatu:** 01:18:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Euskara » Euskararen egoera
- Ekonomia eta industria » Boom industrialia

Laburpena:

1914-1915ean, Frantziako frontera ireki ostean, lan handia egon zen, bai Eibarren, bai Bilbon. Ordukoa da "Bilboko ura"ren esaera. Bilbon astelehenetan langile asko ikusten ziren "emakume etxe"en bueltan. Kanpotik jendea etorri zen. Eibarren gutxiago izan zirela eta herriak ondo "asimilatu" zituela dio. Euskaraz ikasi zuten etorkinek, baina orduan sortu omen zen "euskalgaiztoa".

120. Sozialistek eta abadeek gaztelaniako berbak "euskaratu"

- **Erref:** AB-228/036
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 01:18:03. **Bukatu:** 01:19:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Sozialistek eragina izan zutela euskara gaztelaniarekin nahasterakoan onartzen du. Orduan ez zuten hiztegirik eta gaztelaniako berbak zeuden moduan "euskaratzen" zituzten. Hala ere, abadeek gauza bera egin zutela latinetik berbak hartu zituztenean esaten zuen Toribio Etxebarriak.

121. Bilboko behargin etorkinen eta bertakoen arteko liskarrak I

- **Erref:** AB-228/037
- **Iraupena:** 0:04:50. **Hasi:** 01:19:25. **Bukatu:** 01:24:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ekonomia eta industria » Boom industrialia

Laburpena:

Mende hasieran Bilboko sozialistek zuten euskararen kontrako jarrera ulertzeko azalpenak ematen ditu. Kanpotik etorritako beharginen nagusiak euskaldunak izan ohi ziren eta sarritan lan gehiago eginarazteko, elkarren kontra jartzen zituzten beharginak. Horrez gain, neskek kanpotarrekin dantza egiten zutelako borrokak egoten ziren. Konpetentzia kontua ere bazegoen dendarien edo tabernarien artean. Blasco Ibañez-ek eman omen zuen orduko egoeraren berri bere liburu batean. Jose Madinabeitiaren kasua.

122. Bilboko behargin etorkinen eta bertakoen arteko liskarrak II

- **Erref:** AB-228/038
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 01:24:15. **Bukatu:** 01:27:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Ekonomia eta industria » Boom industrialia

Laburpena:

Sindikatuak hasieran sindikatu sozialistaren aurka egiteko balio izan zutela azaltzen du. Sozialistek greba egiten zutenean sindikatu solidarioak lanera joaten ziren. Gerora asko aldatu da. Bilbora kanpotar asko etorri zen eta ezin izan zituzten "asimilatu". ondorioz, kanpotarren eta bertakoen arteko arramarrak egon ziren.

123. Etorkinen eta bertakoen arteko txokea

- **Erref:** AB-228/039
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 01:27:29. **Bukatu:** 01:29:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Ekonomia eta industria » Boom industrialia

Laburpena:

Hizkuntza arazoak eta arazo sozialak batera doaz bere ustez. Kanpotik etorritakoak beti errezeloz ikusten dira hasieran. "Maketo" eta "belarrimotxa" deitu izan zaie kanpotarrei. Herri bakoitzaren harrotasuna; elkarren kontra jarritakoan liskarra. Berari ere behin euskalduna zela irten zitzaion barru-barrutik.

124. Hizkuntzak, herrialde desberdinetako beharginak elkartzeko oztopo; esperantoa

- **Erref:** AB-228/041
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 01:30:02. **Bukatu:** 01:33:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Euskara » Beste hizkuntzak eta hizkerak

Laburpena:

<p>Mende hasierako sozialismoarentzat garrantzitsua zen herrialde guztietako beharginak elkartzea eta horretarako hizkuntza desberdinak oztopo moduan ikusten ziren. Esperantoari eman zioten indarra. Kapitalismoari aurre egiteko, beharginen batasuna aldarrikatzen zuten maila guztietan, baita hizkuntzan ere. Horregatik zeuden nazionalismoaren aurka, hark zatiketa zekarrelako. Eibarren gutxi izan ziren kanpotik etorritakoak eta ondo hartu zituzten, bat egin zuten. </p>

125. Unamunok euskararen kontrako jarrera

- **Erref:** AB-228/046
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 01:38:37. **Bukatu:** 01:40:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Euskara » Euskararen egoera
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Bilboko sozialistek euskararen kontrako jarrera izan zuten. Miguel de Unamuno izan zen horietako bat. Jendeak esaten omen zion oposizioetan Azkuek postua kendu ziolako jokatzeko zuela horrela. Eibarren ere ba omen ziren euskararen kontrako jarrera zutenak.

126. Jouhoux, Amuategi eta Prieto, bakoitza bere hizkuntzan "Casa del Pueblo"an

- **Erref:** AB-228/048
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 01:41:45. **Bukatu:** 01:43:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:

<p>1916an "Casa del Pueblo" a inauguratu zen. Jouhoux, Frantziako sindikatuko idazkaria (sindikatu bakarra zegoen orduan), Amuategi eta Prieto etorri ziren hitz egitera. Bakoitzak hizkuntza banatan hitz egin zuten eta batek baino gehiagok esan omen zuen hori zela internazionalismoa.</p>

127. Internazionalismoa, hizkuntza bakarra ala asko jakitea?

- **Erref:** AB-228/049
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 01:43:19. **Bukatu:** 01:45:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Mende hasieran, Eibarren internazionalismoa hiru hizkuntza jakitea zen eta Bilbon, ostera, bestelako ikuspegia zuten. Han hizkuntza bakarra hobesten zuten, euskara ikastea gogorra zelako hango etorkinentzat. Orduko espainiarren izaera, entzun eta ikasi zutenarekin lotuta. Bakoitzaren harrotasuna kanpora irteten da nahi gabe ere.</p>

128. Frantzian gertatutako kasua; nortasuna barru-barrutik irteten da

- **Erref:** AB-228/050
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 01:45:00. **Bukatu:** 01:47:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Herri bakoitzaren nortasuna barru-barrutik irteten dela erakusteko adibide gisa Frantzian gertatu zitzaion kasua kontatzen du. Biltegi bateko harreran ibili zen lanean. Nagusiari alaba ezkondu zitzaionean opari bat egitea erabaki zuten eta bera joan zen ordezkari gisa. Ezkontzan hizketan zebiltzala nagusiaren emazteak berari buruz hitz egitean "espainiarra" esan omen zuen eta nagusiak zuzendu egin, zion euskalduna zela esanez. Harrituta geratu zen Candido, baina gero jakin zuen nagusiak amandrea euskalduna zuela.

129. 1917: Errusiako iraultzaren eragina; 1918: gerraren amaiera eta krisia

- **Erref:** AB-228/051
- **Iraupena:** 0:03:32. **Hasi:** 01:47:36. **Bukatu:** 01:51:08

- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Politika » Jarrera politikoak
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak

Laburpena:

<p>1916an `Casa del Pueblo´a inauguratu zen. 1917an Errusiako iraultza. Mugimendu horrek inpresio handia egin zuen Eibarren; aldeko asko zituen ezkerrekoen artean (sozialistak, anarkistak..). 1918an, egun baten sekulako kanpai zarata egon zen. "Zer pasatzen dok?" eta "Bakia". Lana asko jaitsi zen eta orduan hasi ziren armak utzi eta beste pieza batzuk sortzen, baina arrakasta handirik gabe. Ez z zen izan 1914koa bezain handia, baina krisia egon zen orduan ere.</p>

130. 1919an zortzi orduko lan-jardunak ekarri zituen ohitura aldaketak

- **Erref:** AB-228/052
- **Iraupena:** 0:04:46. **Hasi:** 01:51:08. **Bukatu:** 01:55:54
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Natura » Fauna » Etxeko animaliak

Laburpena:

<p>1919an lan-orduak murrizteko eskaerak eta protestak: "las tres ocho horas". Hamar ordutik zortzira aldaketa. Ez zen ezer gertatu, ohitura aldaketa bakarrik. Lehen langileak zuzenean joaten ziren tabernara lanetik irtendakoan; gero, berriz, etxera joan, apain jantzi eta paseatzera. Produktzioan ez zuen eraginik izan. Soldatak mantendu egin zirela uste du. Galdu zen beste ohitura bat: txakurrek armosua lanera eramatea.</p>

131. 1920ko greba eta krisia

- **Erref:** AB-228/054
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 01:56:11. **Bukatu:** 01:58:16
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera

Laburpena:

1920an lau hilabeteko greba egon zen Eibarren: abuztutik abendura. Elizak ere parte hartu zuen greba hori bukatzeko; Don Poli. Herri-sukaldea jarri zuten lau hilabete horietan eta greban zeuden beharginak hara joaten ziren. Familiak, aizkorak hartuta, Urko aldera joaten ziren egur bila krisi sasoiari.

132. Alfa lantegiaren sorrera

- **Erref:** AB-228/055
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 01:58:16. **Bukatu:** 02:00:42
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

1920ko grebaren eta krisiaren testuinguruan sortu zen ALFA lantegia. Batzuek kooperatiba sortu nahi zuten, baina denak ez zeuden ados. Iritzi desberdinak. "Kirikixuan" tailerra erosi zuten, Bista Alegre kalean. Bi miloi ordaindu zituzten. Bizkaiko metalurgia sindikatuak egin ei zien mailegu dezentea.

133. Danobat eta Alfaren hasierako urteak

- **Erref:** AB-229/001
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:58
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lantegiak

Laburpena:

1920an Danobat eta Alfa agertu ziren. Lehenengotik, pistolak egiten zituzten Alfari. Ameriketara saltzen zituzten baina han ere trabak jartzen zizkieten. Hala, josteko makineri ekin zieten, pistolekin ateratako diruarekin. Urte batzuk pasata, alderantziz izan zen.

134. Alfako langileen greba

- **Erref:** AB-229/002
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:02:58. **Bukatu:** 00:04:36
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Ekonomia eta industria » Lantegiak

Laburpena:

Alfako langileek greba egin zuten eta Udalak lagundu zien. Aldunditik norbait etorri zen eta ez zuen Udalaren laguntza ongi ikusi.

135. Eibartarrak Afrikan soldadu

- **Erref:** AB-229/003
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:04:36. **Bukatu:** 00:07:20
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Algeriako gerra (1954-1962)

Laburpena:

Eibartar batzuk Afrikan zeuden eta beldur handia izan zuten hainbat familiak, 1921eko Anualeko hondamendiagatik. Soldaduen baldintza berdintasuna eskatuz manifestazio handia egin zuten. Indalecio Prietok idatzitakoaren berri ematen du.

136. Errepublikanoak eta sozialistak

- **Erref:** AB-229/004
- **Iraupena:** 0:05:18. **Hasi:** 00:07:20. **Bukatu:** 00:12:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

1918ko sozialisten kongresua. Monarkiaren kontra azaldu ziren baina iraultzarik egin gabe. Pablo Igleziasek eta beste hainbatek ez zuen nahi izan errepublikanoekin bat egiterik baina ondoren, onartu egin zuten eta hauteskundeak irabazi. Eibarren errepublikanoek eta sozialistek ez zuten elkar ondo ulertzen.

137. Datoren hilketagatik bi eibartar atxilotuta

- **Erref:** AB-229/005
- **Iraupena:** 0:05:02. **Hasi:** 00:12:38. **Bukatu:** 00:17:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

Errepublikanoak eta sozialistak batzuetan elkarrekin aurkeztu ziren eta beste batzuetan ez. Espainiako politikan erregeak baino, nobleek gobernatzen zuten. Anarkistek Eduardo Dato Iradier hil zutenean, bi eibartar atxilotu zituzten, hilketan erabilitako Star pistola saltzeagatik, baina ez zuten ezer probatu.

138. Anarkistak atxilotuta eta fusilatuta

- **Erref:** AB-229/006
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:17:40. **Bukatu:** 00:20:39

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera

Laburpena:

Politikan hasi zen Prietoren idatziak irakurtzeak motibatuta. 1923an diktadura hasi zen baina sozialistentzat ez zuen eragin handirik izan, baina anarkista asko atxilotu eta hil zituzten. Anarkista batek berari kontatutakoak aipatzen ditu.

139. Ondarretako kartzelan atxilotuta

- **Erref:** AB-229/008
- **Iraupena:** 0:04:12. **Hasi:** 00:20:58. **Bukatu:** 00:25:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak

Laburpena:

<p>Ondarretako kartzelan birritan sartu zuten. Canfranc-eko tunela inauguratu behar zutenean behin, eta Erregea zetorrelako beste batean. Arriskutsua omen zelako atxilotu zuten, Libertad izeneko aldizkariari animoak emateko idatzitako gutunengatik. Ez zen komunista izan baina bai zalea. Gerra ostean sartu zen komunisten alderdian.</p>

140. Primo de Riveraren garaiko alkateak

- **Erref:** AB-229/009
- **Iraupena:** 0:03:46. **Hasi:** 00:25:10. **Bukatu:** 00:28:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Udala

Laburpena:

Primo de Riveraren garaian izandako alkateak aipatzen ditu. Alkate batek lehenengo aldiz soldata jaso zuen lehenaldia izan zen. Anekdotak batzuk kontatzen ditu.

141. Inazio Anitua alkatea

- **Erref:** AB-229/010
- **Iraupena:** 0:04:29. **Hasi:** 00:28:56. **Bukatu:** 00:33:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Udala

Laburpena:

Inazio Anitua, Candidoren ugazaba izandakoa, izan zen erreko ubidea egin

zuen. Soraluzetik ur gehiago ekarri eta elektraetxea ipini zuen, Eibarko argiteriarako. Eibarko Udalak Aldundiak ipinitako betoa zeukan eta hura kentzea zela lortu zuen kontatzen du.

142. Itsasontzi istripuagatik, sei hildako

- **Erref:** AB-230/003
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:00:53. **Bukatu:** 00:04:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Itsasontziz Ondarroara ere joan zitekeen Debatik. Itsasontzi batekin istripua izan eta sei eibartar hil ziren 1933an. Elizkizun handia egin zen. Beranduago topatu zuten gorpuari beranduago egin zitzaion elizkizuna. Hildakoetako bat Don Ziriako zen eta Eibarren garrantzia handiko pertsona zen.

143. Don Ziriako eta bere aita, medikuak

- **Erref:** AB-230/004
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:04:04. **Bukatu:** 00:06:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikiak eta sasimedikuak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Don Ziriako medikuen artean ezaguna zen. Pasadizo bat kontatzen du. Don Ziriakoren aita medikua zen eta esaera bat bazuen: "aires de Arrate y baños de Errotape". Eibar erdialdean errota zegoen. Don Ziriakoren umetako kontu bat aipatzen du.

144. Otxabiña teniente

- **Erref:** AB-230/006
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:06:45. **Bukatu:** 00:10:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Otxabiña tenientea. Irun eta Donostia galdutakoan hasi ziren gudarostea osatzen. Aurretik, sakabanatutako taldeak besterik ez ziren. Eibarren Gonzalez izeneko batek taldea osatu zuen eta izendapenak egin zituen.

145. Primo de Rivera Eibarren

- **Erref:** AB-230/008

- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:13:40. **Bukatu:** 00:15:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurea » 1923-1931: Primo de Rivera

Laburpena:

Julian Etxeberriak ingurukoak konbentzitu zituen Eibarren fusilak egiteko. Arma erakusketa egin eta Primo de Rivera etorri zen Eibarrera. Fusila ekarriko zenaren itxaropenez, Untzaga plazan jendetza bete zen diktadorearen berbak entzuteko, baina hark ez zuen Eibarrerako lanaz ezer aipatu.

146. 20ko hamarkadako krisialdiaren eragina

- **Erref:** AB-230/009
- **Iraupena:** 0:04:47. **Hasi:** 00:15:55. **Bukatu:** 00:20:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Krisi industrialia

Laburpena:

<p>Mundu mailako krisiagatik bukatu zen Primo de Riveraren diktadura, Candidoren ustez. Krisialdia zela nabaritu zuten kontatzen du. Espainian zein Alemanian eta Ipar Amerikan oso gogorra izan zen. Diru publikoa erabili zuten Ipar Amerikan langabeziari aurre egiteko.</p>

147. Lantegietako krisiak eta fusilak

- **Erref:** AB-230/010
- **Iraupena:** 0:03:54. **Hasi:** 00:20:42. **Bukatu:** 00:24:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialia

Laburpena:

Eibarren krisialdiak izaten ziren sarritan lantegietan. Lana falta zenean, beharginak lanik gabe geratzen ziren, inongo soldatarik gabe. Primo de Riverak eskaerak egin zituen Alfara, josteko makinak erosteko; armei lotutako eskaerarik ez zuen egin. Bati baino gehiago entzun zien errepublika etorriko zela. Gerra garaian, Julian Etxeberriari eskerrak, fusilak egiteari ekin zieten eibartarrek.

148. Primo de Riveraren garaian anarkistak jomugan

- **Erref:** AB-230/011
- **Iraupena:** 0:01:57. **Hasi:** 00:24:36. **Bukatu:** 00:26:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurea » 1923-1931: Primo de Rivera

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

Primo de Riverak krisialdia konponduko zuela espero zuen jendeak. Anarkistak gogor jarraitu zituzten diktaduran; fusilatu eta atxilotu egin zituzten asko. Sozialistak eta errerepublikanoak zainduta egon ziren baina lan politikoa egiteko baimena zeukaten.

149. Eibartar anarkista bat preso, Candido er

- **Erref:** AB-230/013
- **Iraupena:** 0:04:53. **Hasi:** 00:29:37. **Bukatu:** 00:34:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak

Laburpena:

Eibartar anarkista bat preso hartu zuten Primo de Riveraren diktaduran, poliziek tranpa jarrita, beste hogeit hamar lagunekin batera. Candido ere preso egon zen, komunistatzat hartu zutelako. Eibarren bazegoen mugimendua baina ez zegoen komunisten asanbladarik. Primo de Riveraren ondoren sortu zuten Eibarren alderdi komunistaren taldea, Candido tarteko, baina laga egin zuen, ez zegoelako armak hartzearen alde.

150. Eibarko alderdi komunista

- **Erref:** AB-230/014
- **Iraupena:** 0:04:01. **Hasi:** 00:34:30. **Bukatu:** 00:38:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak

Laburpena:

Eibarko alderdi komunistan Jose Andres Aranguren idazkari izendatu zuten, Errepublika garaian. Aurretik, Eibarko ugazabek errepublikaren beharra zegoela esaten hasi ziren baina errepublika garaian aldaketak egiten hasi zirenean, kontra azaldu ziren.

151. Candido alderdi komunistan eta kartzela

- **Erref:** AB-230/015
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:38:31. **Bukatu:** 00:42:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak

Laburpena:

1921ean Eibarren lehenengo aldiz komunistek irabazi zuten. Gazte sozialista gehienak komunismoaren alde agertu ziren. Liburuak irakurrita eta inguruko lagunengatik sartu zen politikan. Gutun batzuegatik arriskutsutzat hartu eta atxilotu zuten.

152. Gerrak animalia bihurtarazten du

- **Erref:** AB-230/020
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:54:10. **Bukatu:** 00:58:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerrak animalia bihurtarazten du. Eibarren hitzaldiak, filmak eta zikloak antolatzeke asmoa zeukan Candidok, gerra hasita zegoela, baina kulturarik ez zela behar erabaki zuten agintari militarrek. Gerran soldaduek, bereziki agintariek, dibertitu, ondo jan eta emakumez gozatzeko filosofia zabaldu zen.

153. Gerra garaian gutxierekin konpontzen zen

- **Erref:** AB-230/021
- **Iraupena:** 0:03:12. **Hasi:** 00:58:16. **Bukatu:** 01:01:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Candidok erabaki zuen gerra garaian ahalik eta gauza gutxienekin pasatzea, gerrak ahalegina eskatzen zuela uste zuelako. Etxekoek eskaerak egiten zizkieten komisarioa zelako eta bere aurrezkiak eman zizkien.

154. Eibartarrak monarkia bukatzeko gogotsu

- **Erref:** AB-231/007
- **Iraupena:** 0:01:21. **Hasi:** 00:21:06. **Bukatu:** 00:22:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera

Laburpena:

Primo de Riveraren diktadura egindako akatsegatik bukatu zen. Eibarren monarkiari bukaera emateko gogo zegoen.

155. Errepublikarrek hauteskundeak irabazi zituzten

- **Erref:** AB-231/008
- **Iraupena:** 0:03:09. **Hasi:** 00:22:27. **Bukatu:** 00:25:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Primo de Riveraren diktadura bukatu eta errepublika baino lehen, Candidori esan zion helduago batek gazteek futbolarekin besterik ez zutela pentsatzen. Eibarren ondo ikusi zen sozialistak eta errepublikanoak batera joatea. Espainia guztiko botoak gehituta, monarkikoei irabazi zuten baina jauntxoek menpekoen botoak ez zituzten onartu, behartutakoak izatearren.

156. Errepublikanoak garaile

- **Erref:** AB-231/009
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:25:36. **Bukatu:** 00:27:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1931ko hauteskundeetan egunean, Casa del Pueblon zegoen Candido lagunekin. Astelehena frontoian musika banda ari zen musika jotzen eta jendea errepublika goratzen hasi zen, jakinekoa baitzen Espainiako hiri nagusietan garaile izan zirela.

157. Errepublikaren proklamazioa zela gertatu zen

- **Erref:** AB-231/010
- **Iraupena:** 0:03:47. **Hasi:** 00:27:57. **Bukatu:** 00:31:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Astelehenean oraindik ez zegoen proklamaziorik baina eibartar gehienek uste zuten errepublika bazetorrela. Donostiatik enkargua etorri zen eta zinegotzi guztiak batu ziren udaletxean. Errepublika izendatu behar zela erabaki zuten. Donostiako gobernu militarretik mehatxuak egin zizkieten. Segundo Garcia izeneko batek ere proklamatu zuen errepublika, Ciudad Real inguruan. Kartel bat egin zuten "Plaza de la República" ipintzen zuena, Untzaga plazarako.</p>

158. Ospakizun handia Eibarren, errepublikarengatik

- **Erref:** AB-231/011
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:31:44. **Bukatu:** 00:33:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Errepublika proklamatu zen egunean, arratsaldean, Bartzelonan eta Madrilen altxamenduak egon ziren eta erregeak alde egin zuen. Hala, manifestazio handia egin zuten Eibarko kaleetan. Ospakizun handia egin zuten Eibarren.

159. Errepublikaren proklamazioa zergatik egin zen Eibarren

- **Erref:** AB-231/012
- **Iraupena:** 0:05:04. **Hasi:** 00:33:50. **Bukatu:** 00:38:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Toyosek Donostiatik jaso zuen enkarguari buruz berba egiten du. Donostiatik Bilbora zihoan arrain saltzaile batek eman zion oharra. Toribio Etxebarriarekin hizketaldi luzeak egin zituen eta hark uste du ez zela errepublika proklamatzeko agindurik etorri; interpretazioa izan zela uste zuen. Apaiz batek uste zuen pare bat eibartarren ideia izan zela, baina Candidok esan zion eibartarrek uste zutela ordurako errepublikan zeudela.

160. Abertzale errepublikazaleak Eibarren

- **Erref:** AB-231/014
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:40:55. **Bukatu:** 00:43:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:

Donostiako hitzarmenetik kanpo geratu izana akatsa izan zen EAJrentzat, Jose Antonio Agirrek aitortu zuenez. Abertzaleek ikurrina ipini nahi izan zuten Eibarko udaletxean baina sozialistek ez zieten onartu. Abertzale gehienak errepublikazaleak ziren Eibarren.

161. Estatutuari baietz

- **Erref:** AB-231/017
- **Iraupena:** 0:02:46. **Hasi:** 00:47:28. **Bukatu:** 00:50:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Estatutuari baietza emateko botoa eman zuen Candidok, nahiz eta komunistak alde ez agertu. Errepublika elizaren kontrako bidean zihoanez, Nafarroako abertzaleek erlijio kristaua babestu nahi zuten.

162. 1934ko iraultzan Toribio Etxebarria arduradun

- **Erref:** AB-231/020
- **Iraupena:** 0:05:00. **Hasi:** 00:56:11. **Bukatu:** 01:01:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Toribio Etxebarria ez zen iraultzailea; diziplinarengatik onartu zuen 1934ko iraultza. Alfan armak ezkutatu zituzten eta Toribio arduradun jarri zuten. Candidori berari gertatu zitzaiona kontatzen du. Iraultzaren aurreko hilabeteetan prestatu zuten. Ez zen jenderik prestatu iraultzarako, ez buruz eta ez fisikoz.</p>

163. 1934ko iraultzako bizipenak Eibarren

- **Erref:** AB-231/021
- **Iraupena:** 0:04:24. **Hasi:** 01:01:11. **Bukatu:** 01:05:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Guardia Zibilak Eibarren sartu zirenean, 1934ko iraultzan, Matxariraino iritsi ziren, inorekin topo egin gabe. Mugimendua ez zegoen prestatuta. Candido "Casa del Pueblo"ra joan zen eta handik udaletxera. Han topatu zuen Toribio Etxebarria eserita, zain. Halako batean, zarata handia entzun zuen Untzagan eta hara hurbildu zen. Agintari zirenak ez zituen ikusi, ibilaldi luzea egin arren.</p>

164. 1934ko iraultzako arduradunak Eibarren

- **Erref:** AB-231/022
- **Iraupena:** 0:04:23. **Hasi:** 01:05:35. **Bukatu:** 01:09:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

<p>Gasteiztik soldaduak etorri ziren eta tiroketak egon ziren. Etsitzeko prestatu zen Toribio Etxebarria, egoera ikusita. Iraultzako agintariak izendatzen ditu; ez zituen ikusi egun hartan, Toribio bakarrik egon zen udaletxean.</p>

165. Zergatik ez zen Bilbon iraultzarik izan

- **Erref:** AB-231/024
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 01:10:50. **Bukatu:** 01:13:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934an zortzi hildako egon ziren, Arrasaten ere hildakoak izan ziren baina Bilbon ez zen ezer gertatu. Touloussen jakin zuen Candidok zergatik, Bilbo inguruko bi mutilen kontakizuna entzunda.

166. 1934ko iraultzagatik zigortuta

- **Erref:** AB-231/025
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 01:13:27. **Bukatu:** 01:16:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Donostian ez zen askorik gertatu 1934ko iraultzan. Han ere tirabirak izan ziren, irten ez irten. Toribio egunean bertan joan zen Guardia Zibilengana, errendizioa ematera. Ondoren ere, tiroka ibili ziren, eta hildakoak eta zaurituak egon ziren. Hiru lagun heriotza zigorrera kondenatu zituzten eta Candidori hogeita bost urteko kartzela zigorra ezarri zioten.

167. 1934ko iraultzaren jarraipena

- **Erref:** AB-231/026
- **Iraupena:** 0:06:00. **Hasi:** 01:16:02. **Bukatu:** 01:22:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Iraultza bukatutzat eman zutenean, mendirantz alde egin zuen beste batzuekin. Hurrengo egunean iraultzarekin jarraitzea erabaki zuten. Kalamuan armak hartu eta hamar lagun inguru ibili ziren mendian batetik bestera. Beste batzuk ere ibili ziren. Gau guztia guardia zibilengandik ihesi pasatu zuten, baita ondorengo egunak ere. Abisua eman zioten arren, etxeratu egin zen eta hilabete inguru ezkutatuta egon zen.

168. Candidok bere burua eman zuen

- **Erref:** AB-231/027
- **Iraupena:** 0:03:33. **Hasi:** 01:22:02. **Bukatu:** 01:25:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Candidok ihes egiteko asmoa zeukan baina familiaren eskaeragatik, bere burua eman zuen udaletxean. Kolpeka hartu zuten. Enterratzailea gogorrago hartu zuten, bonbak hilobietan ezkutatu zituen eta.

169. 1934ko iraultzako hildakoak eta zigorrak

- **Erref:** AB-232/003
- **Iraupena:** 0:04:53. **Hasi:** 00:02:02. **Bukatu:** 00:06:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko iraultzaren ondorioz, bost hildako izan ziren Eibarren: Gonzalez, Lizarralde, Biteri, Landa eta Larrañaga. Armeria Eskolan izandako erresistentziagatik, hiru lagun heriotza zigorra eman zieten. Candido eta beste hamasei laguni hogeita bost urteko zigorra jarri zieten. Bakoitzaren heriotzaren berri ematen du.

170. 1934ko iraultzako hildakoen zehaztapenak

- **Erref:** AB-232/004
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:06:55. **Bukatu:** 00:10:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Beste bi hildako aipatzen omen ditu Querido izeneko batek: Vazquez eta Gerrikabeitia. Horietaz jarduten du. Bilboko guardia bat ere hil zuten egun hartan.

171. 1934ko iraultzaren arduradunak eta Toribioren errendizioa

- **Erref:** AB-232/005
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:10:29. **Bukatu:** 00:14:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Gasteiztik ejerzitokoak bidali zituzten eta Arrasaten altxatu zirenek, alde egin zuten mendira. Toribiok jakin zuenean ejerzitokoak etorri zirela Eibarrera, orduan, errenditza erabaki zuen. Egun hartan Toribiorekin izandako elkarrizketak aipatzen ditu. Iraultzaren arduradunak izendatzen ditu; Telleria alkatea eta Toribio ez ziren arduradun izan.

172. 1934ko iraultzan prestakuntzarik gabe

- **Erref:** AB-232/006
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:14:03. **Bukatu:** 00:17:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Errepublika ondo zihoala ikusi zuenean, politika kontuak albora lagatzea erabaki zuen, baina 1934ko iraultzaren berri izan zuenean, izena eman zuen parte hartzeko. Berari ez zioten talderen baten sartzeko deitu baina bere lagun batzuei bai. Tiroren batzuk egin zituzten mendian, proba egiteko. Buruz eta armaz prestatu gabe zeuden.

173. 1934ko iraultzako tiroketak

- **Erref:** AB-232/007
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 00:17:31. **Bukatu:** 00:20:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Candidok uste du zorokeria izan zela 1934ko iraultza, ez zutela ondo prestatu. Tiroketa gogorra izan zen udaletxean ere. Calbeton kalean ere tiroketa gertatu zen.

174. 1934ko iraultzako borrokak eta heriotza zigorrak

- **Erref:** AB-232/008
- **Iraupena:** 0:04:37. **Hasi:** 00:20:20. **Bukatu:** 00:24:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Eibartik Iruñeara preso zeramatela, Asturiasen egon ziren bi lagunekin topo egin zuen eta bizipenak trukatu zituzten. Guardia Zibilek beren kuartel pareko Txantoi lantegia hartu zuten, zaildu egin zen egoera iraultzaileentzat. Armeria Eskolakoa izan zen borroka gogor bakarra; Marcano eta Arozena zauritu egin zituzten. Haren ondorioz, hiru heriotza zigor ezarri zizkieten Prietori, Intxaurren eta Ibarriari.

175. Candidoren egonaldia kartzelan eta akusazio faltsua

- **Erref:** AB-232/009
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:24:57. **Bukatu:** 00:28:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Caballero gobernadorearekin gertatu zitzaiona kontatzen du. Candido kartzelan zegoela, arreba Caballerorengana joan zen eta kartzelara bisita egin zion. 1934ko iraultzan zer egin zuen galdetu zion. Candidoren kontrako akusazioa faltsua zen.

176. 1934ko iraultzako errendizioa

- **Erref:** AB-232/010
- **Iraupena:** 0:04:59. **Hasi:** 00:28:31. **Bukatu:** 00:33:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

1934ko iraultzako errendizioa zela izan zen kontaktzen du. Bakoitzak bere armak bere etxean edo lanlekuan gordeta zituen, baina jende askok ez zeukan armarik. Anekdota bat kontaktzen du.

177. Iraultza galduta, Errusiaraino joateko gogoz

- **Erref:** AB-232/012
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:33:53. **Bukatu:** 00:36:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko iraultzan egin zuen ibilbidea zehazten du. Iluntzean Bergaretxe aldean batu ziren berrogei lagun inguru gaua pasatzeko. Galduz gero, Errusiaraino ihesi joango zirela aipatu zuten.

178. 1934ko iraultzan mendira ihesi

- **Erref:** AB-232/014
- **Iraupena:** 0:04:33. **Hasi:** 00:39:13. **Bukatu:** 00:43:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Martin Queridok aipatu zien bere anai batekin bilera egin behar zutela eta lehenengo harekin aipatu beharra zeukatela. Hark eman zien egoeraren berri. Asturiasen iraultzarekin jarraitzen zutenez, haiei lagundu behar zietela erabaki zuten. Mendian ihesi ibili ziren, zakur zaunken arabera batera edo bestera joanez. Koinatu baten etxean gordeta egon zen hilabetez. Bera nola entregatu zen kontaktzen du.

179. Iraultzaren ondoren ihesi joandakoak

- **Erref:** AB-232/015
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:43:46. **Bukatu:** 00:45:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Arangurennek Errusiara alde egin zuen eta Toyos Frantziara joan zen. Beste asko harrapatu egin zituzten etxera agertu orduko.

180. Guardia zibilen tenienteari gertatutakoa

- **Erref:** AB-232/017
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:45:42. **Bukatu:** 00:48:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Guardia Zibilen tenienteak errepublikaren alde egin zuen, nahiz eta ideologiaz faxisten aldekoa izan. Preso hartu zuten Beasainen eta fusilatu egin zuten.

181. Egia iraultzako arduradun

- **Erref:** AB-232/018
- **Iraupena:** 0:04:36. **Hasi:** 00:48:40. **Bukatu:** 00:53:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko iraultzako arduradunetako bat Egia zen eta Eibarko Guardia Zibilen kapitainari deitu zion, Madrilen zegoela esanez. Iruñeako epaiketara eraman zuten eta Toribio akusatu zuen. Traidoretzat hartu zuten ingurukoek; Candidok makalaldi moduan ikusi zuen haren jarrera. Ondoren, faxistekin batera atxilotu eta preso hartu zuten. Candido protestan joan zenean, berari mehatxu egin zioten. Candidoren aldeko hitzak esan zituela epaiketan uste du.

182. Iraultzaren ondoriozko presoak

- **Erref:** AB-232/020
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:54:48. **Bukatu:** 00:56:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Eibartik zuzenean Iruñeara eraman zituzten preso. Presoen alde dirua batzeagatik preso hartu zituzten eibartar batzuk eta Hondarribira eraman zituzten. Lehenengo presoak kamioietan eraman zituzten eta Candido trenez. Eibarko kuartelean kolpatu egin zuten.

183. Kartzelako bizimodua

- **Erref:** AB-232/021
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:56:54. **Bukatu:** 00:59:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Iruñeako kartzelako bizimoduaren berri ematen du. Otordua zelakoa zen kontatzen du. Arropak etxera bidaltzen zituzten garbitzeko eta jatekoa ere ekartzen zieten. Hamabi-hamalau lagun ziren zeldan eta jasotako janaria elkarbanatu egiten zuten.

184. Kartzelako bizimodua eta zigorrak

- **Erref:** AB-232/023
- **Iraupena:** 0:04:11. **Hasi:** 01:00:14. **Bukatu:** 01:04:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Kartzelan hiru aldiz egon zen Candido: Primo de Riveraren garaian, Errepublika garaian eta frankismoan. Kartzelako zaindarien ondo hartzen zituzten baina akatsen bat eginez gero, zigortu egiten zituzten. Kantatzea debekatuta zegoen eta abesteagatik zigorra jaso zuen. Ofizial batek adarra jo zionekoa kontatzen du.

185. Kartzelako zigorrak eta Toribioren kontakizuna

- **Erref:** AB-232/026
- **Iraupena:** 0:04:40. **Hasi:** 01:05:56. **Bukatu:** 01:10:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Greba eginez gero, jo egingo zituztela uste zuen. Berak ez zuen zaindareekin bizipen txarrik izan baina badaki beste batzuei gertatu zaiela. Ariztimuñorena kontatzen du. Lehenengo joandakoan, bakartuta egoten ziren. Toribiok kontatu zuen zigor-zeldako bizipenen berri baina Candidok dio ez zituztela zeldan zigortzen. Toribiok zelda batean bakarrik egotea eskatu zuen eta onartu egin zioten.

186. Presoen aldeko batzordea

- **Erref:** AB-232/028
- **Iraupena:** 0:03:36. **Hasi:** 01:12:37. **Bukatu:** 01:16:13

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Barrios izeneko eibartar batek kartzelara enkarguak eramaten zizkien. Hari buruzko zehaztasunak kontatzen ditu. 1934ko presoen alde batzordea sortu zen eta hango kide zen Barrios. 1934koa oso gogorra izan zen Eibarko herriarentzat.

187. Hauteskundeak irabazi eta libre

- **Erref:** AB-232/030
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 01:21:03. **Bukatu:** 01:23:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1936ko hauteskundeak irabazi eta Eibarko preso asko egunean bertan askatu zituzten. Ezustean hartu zuten erabakia. Informazio asko izaten zuten kartzelan.

188. Kartzelatik etxera

- **Erref:** AB-232/031
- **Iraupena:** 0:04:58. **Hasi:** 01:23:40. **Bukatu:** 01:28:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Kartzelatik irtendakoan, herrian harrera ikaragarria egin zietela gogoan du Candidok. Zehaztasunak kontatzen ditu. Amak errieta egin zion etxeratutakoan, kartzelan oso ondo zegoela idazten ziolako beti Candidok. Debekatu egin zion etxekoei bisita egitea. Hurrengo egunean mendi ibilaldia egin zuen eta indartsu zegoela frogatu zion.

189. Kartzelatik idatzitakoak

- **Erref:** AB-232/032
- **Iraupena:** 0:03:22. **Hasi:** 01:28:38. **Bukatu:** 01:32:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Gerra garaian ere argaldu egin zen Candido eta pasarte barregarri bat kontatzen du. Kartzelan zegoela etxera idazteko baimena izaten zuen baina ezkutuan bidaltzen zituzten hainbat albiste eta kontu. Francoren garaian

kartzelan zegoenean, ipuin txikiak idazten zizkien ilobei. Zuzendariak gorrotoa hartu zion horregatik.

190. Kartzelako zuzendariarekin harremana

- **Erref:** AB-233/001
- **Iraupena:** 0:06:01. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:06:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Preso zegoela, kartzelako zuzendariak ez zuela begiko esan zioten. Bulegoan diruzain hartu zuten. Zuzendariaren seme-alaben lagun egin zen. Zuzendariak berak aitortu zion ondoren, gutunak irakurri ostean, inpresio txarra eman ziola Candidok, ez zuelako ulertzen zergatik ez zegoen izorratuta eta gaizki kartzelan. Candidok ez zuen nahi etxekoek bere egoera txarraren berri jakiterik, senideak sufrimendutik libratzeko.

191. Ihes egitea amets

- **Erref:** AB-233/002
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:06:01. **Bukatu:** 00:09:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Kartzelan ihes egiten zuela amesten zuen. Santanderren atxilotu zutenean, ihes egin nahi izan zuen baina ez zuen lortu; egurtu eta iraindu egin zuten.

192. Preso egon ostean, lanera

- **Erref:** AB-233/003
- **Iraupena:** 0:03:55. **Hasi:** 00:09:15. **Bukatu:** 00:13:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko iraultzatik bueltan, lana berreskuratu zuen. Bazeukan, hala ere, alternatiba pentsatuta. Lana berreskuratu ez zuen bakararra du gogoan, alemaniarren gidaria zena, Ibañez. Matxarian biltegi handia zeukaten.

193. 1934ko iraultzako baloraziorik ez

- **Erref:** AB-233/009
- **Iraupena:** 0:04:50. **Hasi:** 00:29:25. **Bukatu:** 00:34:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko iraultzan gertatutako koordinazio ezari buruz berba egiten du. Dolores Ibarruriri buruzko liburuan 1934ko iraultzaren balorazio bat egin zela aipatzen du baina gehiago ez.

194. "Salto al monton" jolasa

- **Erref:** AB-234/002
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:17:00. **Bukatu:** 00:18:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Salto al montón" umetako jolasa azaltzen du.

195. Harrapatze jolasak

- **Erref:** AB-234/003
- **Iraupena:** 0:03:06. **Hasi:** 00:18:54. **Bukatu:** 00:22:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Harrapatzen" umetako jolasak. Bi aldaera azaltzen ditu. Udaletxeko arkupeetan zela jolasten zuten azaltzen du.

196. Karrua joten jolasa

- **Erref:** AB-234/004
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 00:22:00. **Bukatu:** 00:22:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Karrua joten" jolasa azaltzen du. Txapelekin jolasten zen.

197. Tokera zela jolasten zuten

- **Erref:** AB-234/005
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:22:40. **Bukatu:** 00:24:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Tokera" jolasa azaltzen du. 10 zentimoko txanponekin jolasten zuten.

198. Zotz egiteko moduak

- **Erref:** AB-234/006
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:24:19. **Bukatu:** 00:26:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Suertera" jolasa edo zotz egiteko era azaltzen du. Hainbat modu azaltzen ditu: txapelekin, kantuekin, oinekin...

199. Buztinarekin egiten zuten jolasa

- **Erref:** AB-234/008
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:26:10. **Bukatu:** 00:27:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

"Ganar o perder" jolasa azaltzen du. Buztinarekin egiten zuten jolasean. Itzuli ere esaten dio.

200. Eibarko kooperatibak

- **Erref:** AB-234/009
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:27:14. **Bukatu:** 00:30:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Eibarren ze kooperatiba eta non zeuden azaltzen du. 1914tik 1918ra bitartean, kooperatiba sozialistak egon ziren, porrot egin zuten.

201. Abertzaleen kooperatiba eta batzokia

- **Erref:** AB-234/010
- **Iraupena:** 0:03:45. **Hasi:** 00:30:07. **Bukatu:** 00:33:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Nazionalistek ere kooperatiba ipini zuten, Bide Onera izenekoa, eta gerra

etorritakoan bukatu zen. Eraikin hartan karlisten zirkulua eta jostailuen biltegia ere egon ziren. Batzokia non zegoen esaten du. Karlisten etxea erosi egin zuten nazionalistek. Zein etxe den azaltzen du. Karlistak Bidebarrietara aldatu ziren. Anekdotak bat kontatzen du.

202. Sozialistek abertzaleenganako amorrua zuten

- **Erref:** AB-234/013
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:36:12. **Bukatu:** 00:40:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:

Sozialisten eta abertzaleen arteko istiluak aipatzen ditu. Bergaran eta Bilbon gertatutakoak kontatzen ditu. Abertzaleen kontrako amorrua handiagoa zen, indar berria zirelako.

203. Kartzelako entrenamendu politikoak

- **Erref:** AB-234/014
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:40:25. **Bukatu:** 00:42:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Kartzelan zegoela, entrenamendu politikoa egiten aritu zen presoekin. Garbi ikusten zuten abertzaleak izango zirela sozialisten aurkari politikoak.

204. Candido Muñoz botikaria

- **Erref:** AB-234/021
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:48:31. **Bukatu:** 00:51:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Apaiz botikariaren etxera joaten zen eta zurrumuru asko zabaltzen ziren Candido Muñozen etxetik. Hala, faxista fama hartu zuen eta harrika egiten zioten bere botikari. Botika non zegoen zehazten du.

205. Constantino Andres guardia zibila

- **Erref:** AB-234/022
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:51:35. **Bukatu:** 00:53:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Polizia
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Constantino Andres guardia zibila zen, Madrilgo gobernuaren aholkularia arma kontuetarako. Zelakoa zen kontaktzen du.

206. "Pioneros rojos" ume taldea

- **Erref:** AB-234/025
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:55:40. **Bukatu:** 00:58:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

"Pioneros rojos" izeneko ume taldea zegoen Eibarren, sozialisten seme-alabez osatuta. "Furia Roja" izeneko taldetxo bat ere bazegoen.

207. "Furia roja" gaztetxo taldea

- **Erref:** AB-234/026
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:58:17. **Bukatu:** 01:00:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

"Furia Roja"koek kirol lehiaketak antolatzen zituzten. Candidok entrenatzaile jardun zuen haientzat. Galdakaon gerran hil ziren hainbat daude lurperatuta, Furia Roja-koak.

208. Astelenan mitin jendetsuak

- **Erref:** AB-234/027
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 01:00:47. **Bukatu:** 01:01:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Astelena frontoian mitinak astero egoten ziren eta mila lagun inguru batzen zen.

209. Eibarko zezenzaleak

- **Erref:** AB-234/028

- **Iraupena:** 0:04:33. **Hasi:** 01:01:48. **Bukatu:** 01:06:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Zezenak

Laburpena:

Zezenketen aurkako talderen bat Eibarren egotea ez zaio harritzekoa egiten Candidori, sozialistei leporatzen baitzieten zezenketen kontra ez egitea. Orduko zezenzaleak aipatzen ditu.

210. Erretzen ikasi nahian

- **Erref:** AB-234/030
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 01:08:51. **Bukatu:** 01:12:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak

Laburpena:

Gogoan dauka udaletxeko ertz batean lagunekin lehenengo zigarroa erretzen saiatu zenekoa. Gaztetan pipa zotzak erretzen saiatu zen baina ez zuen ikasi. Erretzeak kalte egiten zion.

211. Pipak, pipa zotzak eta artobizarrak

- **Erref:** AB-234/031
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 01:12:31. **Bukatu:** 01:15:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak

Laburpena:

Neskek ez zuten jendaurrean erretzen baina ezkutuan bai. Bere amandreak pipa erretzen zuen. Aitarekin behin tabakoa zela eraman zion gogoratzen da. Igeltsuzko pipa zuria zeukan amamak. Artobizarrak zela erretzen ziren azaltzen du. Pipa zotzak zer diren azaltzen du.

212. Erretzaileei amorrua

- **Erref:** AB-234/032
- **Iraupena:** 0:03:50. **Hasi:** 01:15:41. **Bukatu:** 01:19:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak

Laburpena:

Erretzaileek gerra sasoiari gauza desatseginak egiten zituzten tabakoa lortzeagatik eta amorrua hartu zien Candidok. Santanderren eta Donostiako kartzelan gertatutako pasarte bi kontatzen ditu.

213. Gizartearen aldaketa harrigarriak

- **Erref:** AB-234/033
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 01:19:31. **Bukatu:** 01:22:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Gerra ostean, kartzelan sei urte eman eta gero, neska bat erretzen ikusi zuen eta puta zela pentsatu zuen. Moja bat bizikletan ikusi zuenean ere, harritu egin zela kontatzen du. Toulousen musika profanoa entzun zueneko kontatzen du.

214. Neskak erretzen eta tabernetan

- **Erref:** AB-234/034
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 01:22:23. **Bukatu:** 01:24:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Emakumeek ez zuten orokorrean jendaurrean erretzen. Bere guraso eta aurrekoen garaian, baserrietako nagusiek pipa erretzen zuten, emakumeek ere bai. Tabernetan ez ziren neskak sartzen; etxeetan batzen ziren. San Juanetan taldeko sartzen ziren batzuk.

215. Eibarko txikiteoa

- **Erref:** AB-234/035
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 01:24:08. **Bukatu:** 01:26:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

Txikiteoan ardo zuria edaten zuten goizean eta arratsaldean beltza. Ardo beltzak fama hobea hartu zuen eta zuriari laga egin zioten. Lanegunetan arratsaldez egiten zen bereziki txikiteoa.

216. Txikiteorako ohitura eta lekuak

- **Erref:** AB-234/036
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 01:26:53. **Bukatu:** 01:30:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

Txikiteorako ohitura beti ezagutu zuen eta uste du Bilbotik etorri zela. El Salgadoneko taberna zeukan bere kalean Candidok. Jabeak kanpotarrak ziren eta itxiak omen, baina janari ona izaten zutela dio. Anekdotak bat kontatzen du. Txikiteoan pasatzen zituzten tabernak aipatzen ditu. Txikiteoaren faseak azaltzen ditu.

217. Apaiza elizakoak ematera joaten zenekoa

- **Erref:** AB-235/003
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:00:54. **Bukatu:** 00:02:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

<p>Nor bait hiltorian zegoenean, apaiza joaten zitzaion etxera, laguntzailearekin, argitxo batekin eta kanpaitxo batekin. Batzuetan jendea joaten zen apaizaren atzetik, prozesioan moduan. Kanpai hotsagatik, umea ala heldua hil zen jakitzen zen.</p>

218. Komunikazioa kanpaiekin

- **Erref:** AB-235/004
- **Iraupena:** 0:03:23. **Hasi:** 00:02:12. **Bukatu:** 00:05:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Kanpaiak

Laburpena:

<p>Eguraldia ere kanpaiekin iragartzen zuten. Donostiatik telefonoz iragarpenera eman eta iluntzean kanpaien bidez jakinarazten zuten, kanpai kopuruaren arabera adieraziz. Kanpaien bitartez elizkizunen iragarpenak eta hildakoen berri ere ematen zen. Hiletetan musika tristea jartzen zuten eta elizako ateak zabal-zabalik egoten ziren giro ona bazen.</p>

219. Elizaren arau gogorrak

- **Erref:** AB-235/006
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:08:26. **Bukatu:** 00:11:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

<p>Elizak arau gogorrak zituen. Jantziak zaindu egin behar izaten ziren elizara joateko; andrek buruko zapia eraman behar izaten zuten. Mezetara jende asko joaten zen. Gizonak eta emakumeak banatuta egoten ziren, elizaren alde banatan. Pasarte bat kontatzen du.</p>

220. Eibartarren eskuzabaltasuna

- **Erref:** AB-235/009
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:17:27. **Bukatu:** 00:19:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Eibarren neurritz kanpoko borrokarik ez zela egon dio Candidok; bai oster, eskuzabaltasuna. Bizkaian meatzariak greba egin zutenean, batzuen seme-alabak Eibarrera etorri ziren eta bertan bizi izan ziren, familietan, greba bukatu arte. Batzuk gero ere geratu egin ziren. Berdin egin zen Madrilgo greba handi batean ere.

221. Elkartasunezko diru-bilketak

- **Erref:** AB-235/010
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:19:59. **Bukatu:** 00:23:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Ondarroan ezbehar bat izan zen eta marinel asko hil ziren. Eibarko bandakoak diru-batzen ibili ziren ondarrutarrei laguntzeko. Ospitalerako dirua biltzen ere ibiltzen ziren, eta presoeri eta grebalariei laguntzeko ere bai.

222. Eibartarrei buruzko usteak, ustel

- **Erref:** AB-235/011
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:23:02. **Bukatu:** 00:27:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Eibartarrei buruzko usteak apurtzen dituzten hainbat gertaera kontatzen ditu, hizkerari eta kristautasunari lotutakoak.

223. Eibar aitzindari eta harro

- **Erref:** AB-235/012
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:27:30. **Bukatu:** 00:29:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

Eibartarrak harroak direla esaten dute, eta izan ere badirela uste du Candidok. Eibarren eraikuntza garrantzitsuak egin izan direla dio, beste leku askotan baino lehenago.

224. Angindarra oso goiz

- **Erref:** AB-235/013
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 00:29:57. **Bukatu:** 00:31:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

Argindarra bizi osoan ezagutu zuen. Eibarren beste leku askotan baino lehen jarri omen zuten argindarra. Candidori aitak esaten zion lehenengo motorra berea izan zela, 1890 urte inguruan.

225. Hileta zibilak

- **Erref:** AB-235/015
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:32:24. **Bukatu:** 00:33:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

Mormorreko lurperatzeak ondasunik ez zeukatenentzat izaten ziren. Udala arduratzen zen. Lurperatze zibilentzat, bedeinkatu gabeko lur saila zegoen, hilerritik aparte. Errepublikako sasoian, eremu guztia bateratu zen. Marzelino Baskaran izan zen lehen apaiz laikoa Eibarren.

226. Apaiz laikoaren ordezk

- **Erref:** AB-235/017
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:34:08. **Bukatu:** 00:36:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

Hileta zibil batean apaiz laikoaren funtzioa bete zuen Candidok. Dardara batean egon zen, urduri. Beste hileta zibil batean ere aritu zen, ezagutzen ez zuen arren.

227. Frankismoan hileta zibilak

- **Erref:** AB-235/018
- **Iraupena:** 0:04:41. **Hasi:** 00:36:53. **Bukatu:** 00:41:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Candidoren anai bat hil zenean, Frantziatik etorri zen egun batzuetarako. Prieto izeneko bat hil zenean, apaiza eta moja bat hileta zibilean egon ziren. Harrituta geratu zen Candido. Frankismoan hasi ziren Eibarren hileta zibilekin baina hasieran kostatu egin zitzaizkien.

228. Marzelino eta Benigno Baskaran

- **Erref:** AB-235/019
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:41:34. **Bukatu:** 00:43:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

Hileta zibil batean apaiz laikoarena egiten ari zela, argazki bat ateratu zioten Candidori. Marzelino eta Benigno Baskaran zelakoak ziren esaten du.

229. Elizako erregistroa

- **Erref:** AB-235/021
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:45:21. **Bukatu:** 00:47:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Eliza arduratzen zen erregistro zibila egiteaz. Batzuetan izen desberdinak izaten zituzten elizako erregistroan eta epaitegikoan.

230. Urroz, Arozena eta Don Poli

- **Erref:** AB-235/024
- **Iraupena:** 0:05:09. **Hasi:** 00:51:26. **Bukatu:** 00:56:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Eugenio Urroz apaizari buruzkoak kontatzen ditu. Aurretik Arozena izeneko bat egon zen Eibarren. Don Poliri buruzko kontuak esaten ditu. Euskarazko dantza taldea sortu zuen, umeena. Ez zen parrokoa. Sindikatuen kontuetan ibili zen. Abertzaleek ez zuten oso ondo hartzen. Juanito Gisasola organista ona izan zen.

231. Umetan mendira joateko ohitura

- **Erref:** AB-239/003
- **Iraupena:** 0:04:04. **Hasi:** 00:23:10. **Bukatu:** 00:27:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Umetan mendira joaten ziren sagarretara, intxaurrak batzera, masusta bila. Urrak batzera ere joaten ziren. Zelan jaten zituzten. Mixpilak eta urrak, oso urriak dira hemen inguruan.

232. Umetan egiten zituzten ibilerak; jolasak

- **Erref:** AB-239/004
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:27:14. **Bukatu:** 00:29:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendizaletasuna

Laburpena:

Eztiagara (Eztixa), Kalamuara, Arratera, Galdaramiñora, Urkora...joaten ziren jai egunetan. Gaztetan, sarri joaten ziren mendira; beraien borrokatxoak egitera, txabolak egitera; indioetara ere jolasten zuten. Pelikuletatik ateratzen zituzten jolas mordo bat: "La moneda rota", "La máscara de los dientes blancos"...

233. O'Donell kalea

- **Erref:** AB-239/008
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:37:44. **Bukatu:** 00:38:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

O'Donel kalearen izenaren zergatia.

234. San Juanetan andraetxeetara etortzen ziren neskak

- **Erref:** AB-239/009
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:38:50. **Bukatu:** 00:39:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » San Juan

Laburpena:

Joakin alguazila Estazioaren kanpokaldean zain egoten zen, eta andretxeetako neskak zetozenean San Juanetan, berak eramaten zituen azterketa medikoa egitera.

235. Eibartarren nortasunaren inguruko kontuak

- **Erref:** AB-239/013
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:53:21. **Bukatu:** 00:56:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Candidok sasoi batean "dekalogo" bat egin zuen; eibartar batek, eibartar peto-petua izateko derrigorrezkoak dituen hainbat zaletasun. "Honexek badakixaz, eibartar peto-petua haiz".

236. Ehiztarako zaletasun handia Eibarren

- **Erref:** AB-239/014
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:56:51. **Bukatu:** 00:58:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Garai batean Eibarren ehiztari asko zeuden eta txakur ugari ibiltzen ziren kalean.

237. Neskatan-mutiletan Eibarren

- **Erref:** AB-239/015
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:58:18. **Bukatu:** 01:00:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Neskatan-mutiletan. Mutilak Eibarko nesken artean estimarik ez zutela eta horretaz keaxatzen ziren. Neskak, kanpoko mutilen bila joaten ziren. Nesken erantzuna zein izaten zen: merezita zutela hainbat arrazoiengatik.

238. Antzerkirako zaletasuna

- **Erref:** AB-239/016
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 01:00:50. **Bukatu:** 01:03:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

Eibarren antzerki talde bat egon zen; Cleto Unzeta zen zuzendaria. Casa del Puebloan beste talde bat ere bazegoen, eta koru txiki bat. Pagei-ko eskolan, abade batek ere antzerkiak prestatzen zituen. Dña Petra irakasleak ere neskatoen talde bat zuzentzen zuen eta Teatro Kruzetan emanaldi batzuk eskaini zituzten. Felisa Mendiguren.

239. Antzerkiak, dantzaldiak

- **Erref:** AB-239/018
- **Iraupena:** 0:03:09. **Hasi:** 01:07:07. **Bukatu:** 01:10:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Antzerkia
- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

"Marina" antzerkia. Astelena frontoian antzerkiak, dantzaldiak eta beste gauza asko egiten ziren. Candidoren aurreko belaunaldia, oso ona kantuan.

240. Musikarako zaletasuna: koruak, orfeoiak, musika bandak

- **Erref:** AB-239/019
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 01:10:16. **Bukatu:** 01:11:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

Casa del Puebloan, koru txiki bat zegoen eta sasoi batean orfeoi bat ere egon zen. Aurrerago, orfeoi bi eta musika banda bi ere egon ziren Eibarren (liberalak eta karlistak).

241. Goitarren eta behetarren arteko banaketa

- **Erref:** AB-239/020
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 01:11:34. **Bukatu:** 01:13:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa

Laburpena:

Goitarren eta behetarren arteko banaketaren zergatia. Banaketa hori batez ere politikan eta erlijioan ematen zen. Askok uste zuten liberalak pekatariak zirela.

242. Orfeoiak Eibarren

- **Erref:** AB-239/023
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 01:16:58. **Bukatu:** 01:19:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

Orfeoiari sari bat eman zioteneko anekdota. "Orduan denporetan bazeren harramarrak, baiña ez ziran heltzen ikubilletaraiñok!".

243. Umetako kontuak: antzerkiak egiten zituzten kalean

- **Erref:** AB-239/025
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 01:23:41. **Bukatu:** 01:25:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

Arraindegi kalean ere antzerkia egiten zuten umetan. Sarrera, orratza izaten zen.

244. Kiputzanekoa, frontoia eta zinea

- **Erref:** AB-239/026
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 01:25:23. **Bukatu:** 01:26:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Kiputzanekoa, frontoia eta zinea. Kafea ere bazegoen bertan. Eibarkon futbol taldeen izenak.

245. Zineak Eibarren; antzokiak

- **Erref:** AB-239/027
- **Iraupena:** 0:04:08. **Hasi:** 01:26:41. **Bukatu:** 01:30:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak
- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Ezagutu zuen lehenengo zinea, Teatro Kruzeta izan zen. "El día de los caballeros". Alfonso XIII pabiloia; Salteen Teatro. Eibarko lehenengo antzokia zein izango zen. "Noche"-neko kafea.

246. Errepublika garaiko giro politikoa Eibarren

- **Erref:** AB-240/001
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Eibarren jendea bero-bero zegoen; zerbait egiteko gogoarekin zeuden guztiak. Errepublika aurreratu bat ekartzearen aldekoak ziren. Orduantxe sortu zen "Pioneros Rojos" taldea. "Casa del Pueblo"n Salud y Cultura izeneko proiektu bat jarri zuten martxan. Abian jarri zituzten ekimenak, kulturaren zabalkundearen aldekoak ziren. Furia Roja-ko gazte batzuk "Olinpiada Obrera de Amberes"-era joateko entrenatzen hasi ziren. Idealismo handia. "Gero etorri zan etorri zana...".

247. Altxamendu militarra Afrikan; Gerra Zibilaren lehenengo orduak

- **Erref:** AB-240/002
- **Iraupena:** 0:03:43. **Hasi:** 00:02:25. **Bukatu:** 00:06:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Ejerzitoaren altxamendua Afrikan. Hemengo egoera zein zen. Gipuzkoako Gobernadoreak Gasteizen zer gertatzen zen ikustea nahi zuen eta Eibartik 3-4 mutil Gasteizera bidali zituen. Bilbo eta Donostiatik jende asko etorri zen; armak lortu (pistolak, karabinak) eta jendearen artean banatu zituzten. Untzagako plaza jendez gainezka. Ejerzitoan egondako gizonezkoei, boluntario aurkezteko deia.

248. Gerra zibila Eibarren: giroa; erabakiak...

- **Erref:** AB-240/003
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:06:08. **Bukatu:** 00:09:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Berriz ere Toribiorekin batera udaleko bulegoetan lanean. Soraluzetik dei bat jaso zuten, Real Fábrica de Cañones lantegiarekin zer egin behar zuten jakiteko; eibartarren bat bertara bidaltzea nahi zuten. Toribiok bere liburuan aipatzen duen "Cañón antiaéreo, el arma psicológica" zeuden prestatzen. Kanoiak, beranduago jakin zuen bezala, ez zuen ezertarako balio.

249. Gerra zibila Euskal Herrian; hasierako mugimenduak

- **Erref:** AB-240/004
- **Iraupena:** 0:04:34. **Hasi:** 00:09:00. **Bukatu:** 00:13:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Militarren altxamendua Donostian. Eibartik eta inguruko herrietatik soldadu batzuk Gasteizera bidali zituzten eta beste guztiak Donostiara joan ziren. Kanoia ere irten zen; artilleroekin atera zuten eta herri guztietan jendea txaloka. Kanoiaren inguruko kontuak (zer falta zitzaion, ...).

250. Gerra garaian epaitegiko idazkari izendatu zuten

- **Erref:** AB-240/005
- **Iraupena:** 0:05:28. **Hasi:** 00:13:34. **Bukatu:** 00:19:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Udalean bulego-lanak egiten hasi zen, baina berehala epaitegiko idazkari izendatu zuten. Marcelino Baskaran, epaile lanak zituen bere gain. Marcelino eta Candido, ezkontzen aurkakoak ziren eta ezkontzera joaten zen bikote bakoitzari demaseko hitzaldia botatzen omen zioten. Ezkontza zibilak. Errepublikara garaiko legeak; mugimendu kultural eta sozialak.

251. Gerra zibila Euskal Herrian

- **Erref:** AB-240/006
- **Iraupena:** 0:06:04. **Hasi:** 00:19:02. **Bukatu:** 00:25:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Errepublika garaiko mugimendu kultural, sozial eta politikoak. Orduko lorpen guztiak, bertan behera geratu ziren. Gerrako frontea Karakate eta Arrate inguruan gelditu zen irailan. Elgeta, Ondarroa, Akondia, Ilordo... Bilbotik armak iritsi ziren, fusilak. Candido eta lagun bat joan ziren fusilen bila Deustora. 40 fusil inguru jaso zituzten eta erdia Otxandioko frontean eta besteak Durangon utzi zituzten. Oso arma gutxi zeuden Eibarko frontean (3-4 fusil, karabina batzuk, pistolatxoak...). Ez zeuden gerrarako prestatuta. "Arma-

psikologikoak". Kanoiaren inguruko kontuak; Beasainen egin zuten froga bat eta funtzionatzen zuela ikusi zuten. Amos Ruiz. Toribioarekin kontaktuan etengabe. Noiz ohartu zen gerrak luze joko zuela. "Hemen gogorra doia".

252. Soraluzen egindako kanoiaren inguruko azalpenak

- **Erref:** AB-240/007
- **Iraupena:** 0:05:59. **Hasi:** 00:25:06. **Bukatu:** 00:31:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Kanoiaren inguruko kontuak. Soraluzeko "Real Fábrica de Cañones"-eko ingeniaria, zein aldetakoa zen. Sabotaia egon zen?. Kanoia herriz-herri eraman zuten, jendeari animoak ematen.

253. Gerra zibila Euskal Herrian: jendearen jarrera; frentea

- **Erref:** AB-240/008
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:31:05. **Bukatu:** 00:33:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Gerra zibila. Lehenengo momentuetan jendearen animoa oso handia zen. Untzagako Plaza jendez gainezka. Bizkaitik jende ugari etorri zen, baita Donostia eta Asturias ingurutik. Armak banatu zituzten eta boluntarioek Gasteizerako bidea hartu zuten; ondoren Donostiaruntz joan ziren. Candidok, Donostiara egin zuen bidaia nahiko "barregarria" izan zela kontatzen du: kanoia kamioian; plataforma beste kamioi batean; bera auto deskaptable txiki batean, pistolarekin eta zutik. "Ez zekaun ezebez eta zeozer egin bihar. Halantxe juan giñazen Donostiara". Nazionalek Donostia hartu zuten. Orio eta Zumarraga inguruko mendietatik, atzeraka-atzeraka, Karakate ingurura, Arratera heldu ziren. "Ocupando mejores posiciones beti, e?".

254. Gerra zibila Euskal Herrian: Amuategi batailoien lehen urratsak

- **Erref:** AB-240/009
- **Iraupena:** 0:05:01. **Hasi:** 00:33:48. **Bukatu:** 00:38:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Orduan hasi ziren Amuategi Batailoia formatzen. Bizkaian ere hasi ziren batailoiak sortzen. Eibarren jende mordoa batu zen, bertakoak eta hartuta zeuden herrietatik zetozenak. Eibarren sortu zen Batailoian, ez zeuden eibartarrak bakarrik. Erreenteri, Donostia, Deba, Mutriku, Mendaro eta Soraluzetik etorritako jendea biltzen zuen. Plazentziatarrak eta beraien

Compañía Placentina. Amuategia, Juventudes Socialistas Unificadas-eko Batailoia zan. Batailoia inguruko kontuak. Kuartela, Isasiko ikastetxean ipini zuten eta konbentuko zati batzuk ere hartu ziren.

255. Amuategi batailoia sorerria, antolaketa...

- **Erref:** AB-240/010
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:38:49. **Bukatu:** 00:40:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa

Laburpena:

Batailoien antolamendua. Udalak ez zuen indarrik. Frente Popularra etorri zen. Komisario desberdinak: garraio; hezkuntza... Komite Zentral bat zegoen eta harek ematen zituen aginduak. Arma banatzearen kontua, 1934ko iraultzan gertatu zen bezala, "espontaneua" izan zan. Jendea Banco de Pruebas-era joan, hango kajak hartu eta Untzagara eraman zituen. Arma-lantegietako almagetan zeuden arma, Untzagara eraman zituzten. Arma banatu eta taldeak sortzen hasi ziren, gero Gasteizerako bidea hartuko zuen kolumna hori osotzeko. Ondorengo egunetan berrantolaketa ugari egon ziren; komandante, kapitana, tenienteen aukeraketa. Tirso Azanza.

256. Gerra zibila: I. Prietoren hitzak; kanpoko herrialdeen laguntza eza

- **Erref:** AB-240/011
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:40:26. **Bukatu:** 00:42:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Gerra hasi zenean, jendeak laster amaituko zela pentsatu zuen. Indalecio Prietok lehenengo egunetan idatzitakoa irakurri zuenean (trankil hartzeko; beharbada nazioarteko gerra bat etorriko zela...) Candidok garbi zuen ez zela egun gutxiko kontua izango. Brigada Internazionalak. Kanpoko indarrak. Kanpotik ez zen beste laguntzarik etorri.

257. Amuategi batailoia antolaketa; Eibarko kaleak hutsik

- **Erref:** AB-240/012
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:42:57. **Bukatu:** 00:46:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa

Laburpena:

Amuategi batailoia ez zen gerrarako bakarrik antolatu. Zineak, konferentziak,

musika banda bat ere antolatu zen (Millan Urkola zuzendari). Astero egoten zen kontzerturen bat Untzagan. Lan egiten zuenari, 10 pztako jorنال ematen zitzaion. Rialtoan kafe bat ipini zuten frontetik zetorren jendearentzat. Ateneo moduko bat ipintzea ere nahi izan zuten, baina ez zieten utzi (gerrarako buru eta bihotz gogorrek behar zirela...). Liburutegi on bat ere egin zen. Herrian ez zen bestelako mugimendurik ikusten, fabrikak itxita...

258. Gerra zibila: jendea ihesi, lantegietako makinak herritik atera...

- **Erref:** AB-240/013
- **Iraupena:** 0:03:48. **Hasi:** 00:46:14. **Bukatu:** 00:50:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Donostiatik soldaduak bueltan etorri zirenean, uniformeaz jantzita, jendeak faszistak zirela pentsatu eta ihes egiten zuen: "Hegaztada tremendo bat egon zan hemen, e?". Frontea Arraten, Karakaten gelditu zenean, lantegietako makinak Deustora eramatea erabaki zen. Lan horren ardura eman zitzaion gizonari, "tragamaquinas" gaitzizena jarri zioten. Eibartik irtetzeko agindua eman zen; eta irtetzen ez zirenak, etxeetan gorde beharra zuten. Klaseak hutsik; eskolarik ez...

259. Gerra zibila eta II Mundu Gerra

- **Erref:** AB-240/015
- **Iraupena:** 0:07:26. **Hasi:** 00:54:36. **Bukatu:** 01:02:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

1938an Santanderren kartzelan zegoela zer idatzi zuen kontatzen du: Gerraren logika. II. Mundu Gerra iritsiko zela garbi ikusten zuen, baina hain gogorra izango zenik ez zuen uste. Hasieratik bazekien gerra zibila galduko zutela, baina gudariei ezin ezer esan. Anekdotak. Kanpoko herrialdeek laguntzarik eman nahi ez; erabaki horrek zirela eta sentitu zuten etsipena. Bizkaia; Otxandioko ofentsibak.

260. Gerra Zibila: kartzela, fusilamentuak...

- **Erref:** AB-240/016
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 01:02:02. **Bukatu:** 01:05:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Asturiasko frontean Candidok anaiari esandakoa. Candidoren burutapenak: kartzela; fusilamentua; beste herrialde batzuen parte-hartzea...

261. Nazioartearen parte-hartzearen inguruko gogoetak

- **Erref:** AB-240/017
- **Iraupena:** 0:04:09. **Hasi:** 01:05:00. **Bukatu:** 01:09:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Candido oso ezkorra bazen ere, jendea, orokorrean, oso baikorra zen gerraren amaieraren inguruan. Valencia; Vinaroz. Gerra zibilarekiko ezkorra izan arren, nazioarteko gerrarekin beraien garaipena etorriko zela uste zuen. Indalecio Prieto.

262. 1934ko iraultza, 1936ko gerra zibila: antolaketa eza

- **Erref:** AB-240/018
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 01:09:09. **Bukatu:** 01:11:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa

Laburpena:

<p>Herriko jendea ez zegoen batere antolatuta ez 1934ko iraultzarako ezta Gerra Zibilerako ere. Asturias; Eibar... Ez zuten diziplinarik; armamenturik, ezer. Militarrenganako konfidantzarik ez; baina batzuk Errepublikaren aldekoak ziren eta gogor defendatu zuten. Beasaingo kanposantuan gertatutako anekdota.</p>

263. 1934ko iraultza, 1936ko gerra zibila: idealismo handiko jendea

- **Erref:** AB-240/019
- **Iraupena:** 0:07:39. **Hasi:** 01:11:25. **Bukatu:** 01:19:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Idealismo handiko jendea. 24 orduetan gazte asko gerrara joateko prest; batailoiak antolatu... Gazteek iraultza bat egitea posible zela uste zuten (Candido 1934ko iraultzaz dihardu hasieran). 1936an komunistak, sozialistak, errepublikarrak... Politikarekiko jarrera gazteengan. 1934ko iraultza nolakoa izan zen; oraindik ez du ulertzen nola irten ziren kalera amaitu gabe zeuden pistolekin, antolaketa gabe... Rusiako urriko iraultza.

264. Gizakiaren natura

- **Erref:** AB-240/020
- **Iraupena:** 0:03:58. **Hasi:** 01:19:04. **Bukatu:** 01:23:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Candidok teoria bat du gizakiaren naturaren inguruan. Guztiok dugu gure barruan alderdi ona eta txarra. Animaliak gara. Bizitzarekiko, gizakiarekiko ikuspegia. "...y sin embargo se mueve." (Galileoren esaera).

265. Gizakiaren natura eta morala

- **Erref:** AB-240/021
- **Iraupena:** 0:04:26. **Hasi:** 01:23:02. **Bukatu:** 01:27:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Gizakiaren natura; bere ikuspegia. Morala guk sortutako zerbait da. Gerra bat sortzen denean, orduan konturatzen gara bene-benetan nolakoak garen. Asturiasko frentean bizi izandako pasartea.

266. Heriotz zigorra eta Alderdi Komunista

- **Erref:** AB-240/023
- **Iraupena:** 0:04:46. **Hasi:** 01:28:29. **Bukatu:** 01:33:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia
- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Heriotz zigorrarekin egon zeneko kontakizunak. Gerra garaian sartu zen Partido Komunista-n. Partiduko jendeak zer esan zion bere bizitza salbatzeko. Candidok bere ideologia azkeneko momenturainok defenditzeko asmoa.

267. Futbolaren lehen urteak Eibarren: Otola-erdikua

- **Erref:** AB-241/001
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Futbola

Laburpena:

Futbol taldeak Eibarren: Izarra, Arin-sport, Eibar-Club, Los Trece, 42.. 1916an inauguratu zen Otaola-erdiko futbol-zelaia. Candido bertan egon zen egun hartan. "Los Bandidos" izeneko talde bat etorri zen Bilbotik: Ibarretxe portero ezaguna (kanta bat ere gogoratzen du), Solaun, Acedo, Belaustegigoitia (internazionala)... Arin-Sport eta Eibar-Club ziren talde indartsuenak. Izarra gelditu zen azkenean bakarrik maila altuenean.

268. Futbolaren lehen urteak Eibarren

- **Erref:** AB-241/002
- **Iraupena:** 0:03:45. **Hasi:** 00:02:50. **Bukatu:** 00:06:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Futbola

Laburpena:

Garai batean Eibarren 4 futbol jokalaria internazional egon ziren: Gabilondo, Ciriaco Errasti, Roberto Etxeberria eta Mugerza. Internazional egin ziren sasoiari, Eibarko herriak oraindik ez zuen futbol zelairik. Bergarara, Arrasatera edo Elgoibarrera joan behar izaten ziren jolastera. Otaola-erdiko zelaia 1916an inauguratu zen eta 1919 ingururako, ez zuten partidurik jokatzen bertan. 1921 inguruan, Unión Deportiva sortu zen.

269. Futbolaren lehen urteak Eibarren: Izarra, Sport-arin...

- **Erref:** AB-241/003
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:06:35. **Bukatu:** 00:07:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Futbola

Laburpena:

Sport-arin, Eibar-club, Izarra ziren talde garrantzitsuenak. Lehenengo laguntalde bat besterik ez ziren, baina gero jendea gehitzen joan zen, sozio gisa. Lokalak non zituzten.

270. Fraileak Eibarren; futbolaren lehen urteak Eibarren

- **Erref:** AB-241/004
- **Iraupena:** 0:04:38. **Hasi:** 00:07:51. **Bukatu:** 00:12:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Futbola

Laburpena:

Eibarrera etorri ziren lehenengo fraileak, frantsesak izan ziren (gerra aurretik etorritakoak). 1914an Frantziara joan ziren denak soldadu boluntario moduan. Futbolera Arraindegi kalean egiten zuten. "Untzagia zan danondako kanpofoballa!". Pedro Orbea, Félix Orbea, Zabala eta Olaizola.

271. Eskopeta egin, baina ehizan sekula ez

- **Erref:** AB-241/006
- **Iraupena:** 0:04:00. **Hasi:** 00:18:14. **Bukatu:** 00:22:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Candidok berarentzat eskopeta bat egin zuen, hamabiko txikia. Lizentzia lortu, munizioa erosi, baina tiro bakar bat ere ez zuen jaurti.

272. Urki inguruko baserriak, ermita, zelaiak...

- **Erref:** AB-241/008
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:26:03. **Bukatu:** 00:27:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:

Urki zelakoa zen kontaktzen du. Zelai handi bat zegoen ermitaren ondoan. Autopista egiteko inguru guztia apurtu zuten, baserriak bota...

273. Zezenbide inguruko bolatokia eta taberna

- **Erref:** AB-241/009
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:27:11. **Bukatu:** 00:29:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Aisia » Taberna giroa » Jokoak
- Aisia » Taberna giroa » Putetxeak

Laburpena:

Zezen-plaza inguruko bolatokia. Handik gertu Petra eta Mariaren andra-etxeak zeuden. Bolatokiak itxura luzekina zuen eta "submarinua" esaten zioten. Ardoa, gaseosak, "sisalkoa" (gaseosaren antzerakoa...) saltzen zituzten. Taberna eta bolatokia.

274. Oilar-borrokak Eibarren; Gabonetako kontuak: jatekoa

- **Erref:** AB-241/010
- **Iraupena:** 0:07:45. **Hasi:** 00:29:30. **Bukatu:** 00:37:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Eliza giroko ospakizunak
- Erljioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Gabonak

Laburpena:

<p>Bolatokian, oilar-borrokak egiten ziren jai egunetan. Garai batean

zaletasun handia egon zen Eibarren. Diru asko jokatzeko zela uste du. Eibartar askok sail txikietan oilarrak hazten zituzten. Indi-oilarrak kanpotik ekartzen zituzten; Gabonetan etxe askotan jaten ziren. Gabonetan zer jaten zen: intxaur-saltsa, bisigua; marraskiloak.</p></div>
<div data-bbox="289 151 894 168" data-label="Section-Header">
<h2>275. Ermuko baserriar batek taloa ekartzen zuen Eibarrera</h2>
</div>
<div data-bbox="328 182 763 228" data-label="List-Group">

• **Erref:** AB-241/011
• **Iraupena:** 0:03:09. **Hasi:** 00:37:15. **Bukatu:** 00:40:24
• **Multimedia:** bideoa online ikusgai

</div>
<div data-bbox="289 239 364 255" data-label="Section-Header">
<h3>Gaia(k):</h3>
</div>
<div data-bbox="328 267 604 281" data-label="List-Group">

• Baserria » Baserriko lanak » Artoa

</div>
<div data-bbox="289 293 392 309" data-label="Section-Header">
<h3>Laburpena:</h3>
</div>
<div data-bbox="289 309 856 340" data-label="Text">
<p><p>Egunero Ermutik emakume bat etortzen zen Eibarrera taloak saltzen. Gurdi txiki batekin etortzen zen.</p></p>
</div>
<div data-bbox="289 363 873 380" data-label="Section-Header">
<h2>276. Hainbat talde kalerik kale ibiltzen ziren dirua batzen</h2>
</div>
<div data-bbox="328 394 763 440" data-label="List-Group">

• **Erref:** AB-241/013
• **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:51:01. **Bukatu:** 00:55:29
• **Multimedia:** bideoa online ikusgai

</div>
<div data-bbox="289 452 364 467" data-label="Section-Header">
<h3>Gaia(k):</h3>
</div>
<div data-bbox="328 479 875 525" data-label="List-Group">

• Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
• Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
• Aisia » Kultura » Dantza

</div>
<div data-bbox="289 538 392 553" data-label="Section-Header">
<h3>Laburpena:</h3>
</div>
<div data-bbox="289 554 884 633" data-label="Text">
<p><p>Kanpotik ere etortzen ziren diru-batzen. Aragoitik etorritako taldeak oso ondo antolatuta zeuden. Dantzak, kantak kalerik kale. Eibarrek orduan izen handia zuen inguruan. Politika, ekonomia, industrian... herri "aitzindaria" zen. Alemaniatik ere kalerik kale dirua batzen etortzen ziren. Eibarko Musika Bandak ere kalejirak eta diru-batzeak egiten zituen ospitalerako.</p></p>
</div>
<div data-bbox="289 656 869 688" data-label="Section-Header">
<h2>277. Euskara eta erdara; erdaraz hitzegiten norekin ikasi zuen</h2>
</div>
<div data-bbox="328 702 763 749" data-label="List-Group">

• **Erref:** AB-241/015
• **Iraupena:** 0:03:49. **Hasi:** 01:01:08. **Bukatu:** 01:04:57
• **Multimedia:** bideoa online ikusgai

</div>
<div data-bbox="289 761 364 776" data-label="Section-Header">
<h3>Gaia(k):</h3>
</div>
<div data-bbox="328 788 569 803" data-label="List-Group">

• Euskara » Euskararen egoera

</div>
<div data-bbox="289 814 392 830" data-label="Section-Header">
<h3>Laburpena:</h3>
</div>
<div data-bbox="289 830 874 894" data-label="Text">
<p>Euskara-erdara. Bere garaian ez zegoen ohiturarik kanpora joateko erdara ikastera. Berak etxean ikasi zuen, amarekin. Ama Elorrikoa izan arren, urte askotan Madriden eta Gasteizen egon zen lanean eta oso ondo ikasi zuen erdaraz hitzegiten.</p>
</div>
</html>

278. Irakurzaletasuna zela-eta, lagunek ia taldetik bota zuten

- **Erref:** AB-241/016
- **Iraupena:** 0:03:55. **Hasi:** 01:04:57. **Bukatu:** 01:08:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Aisia » Kultura » Irakurtzea

Laburpena:

Irakurzaletasuna. Larunbat eta igandetan nobelak irakurtzen gelditzen zen.

279. Baserriko tresnak: gurdiak eta narrak

- **Erref:** AB-241/018
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 01:09:52. **Bukatu:** 01:12:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

12 urte edo gutxiago zituenean, Arrajola inguruan baserriar bat ikusi zuen idi parearekin. Gurdi arrunta eraman beharrean, "narra" zeraman.

280. Casa del Pueblo-a 1916an ireki zen

- **Erref:** AB-241/021
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 01:18:14. **Bukatu:** 01:20:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Artistak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

<p>1916an Casa del Puebloa egin zen. Inauguratu zenean, hitzaldiak egon ziren. Mitin internazionala izan zen: Aquilino Amuategik euskaraz, Indalecio Prietok erdaraz eta frantziako Sindikato Metalurgikoko idazkari nagusiak, frantsesez hitz egin zuten.</p>

281. Eibarko sozialista zaharrak: Amuategi, Gisasola...

- **Erref:** AB-241/022
- **Iraupena:** 0:07:24. **Hasi:** 01:20:42. **Bukatu:** 01:28:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

1917ko greban, Aquilino Amuategik ihes egin behar izan zuen. Gaixotu eta urte batzuetara hil egin zen. Zelakoa zen azaltzen du: indar handiko gizona,

argia... "Txikillana" gaitzizena nondik zetorkion. José Gisasolak euskaraz egiten zituen bertsoak. Beste torero batzuk Eibarren (Pedrucho..). Lasturrera joaten ziren toreatzera. Zuloagaren kuadroa.

282. Akilino Amuategi sozialista; beste sozialista ezagun batzuk

- **Erref:** AB-241/023
- **Iraupena:** 0:03:51. **Hasi:** 01:28:06. **Bukatu:** 01:31:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Aquilino Amuategiren izaera. Meabe, Madinabeitiaren lagun handia.

283. Izarak garbitu eta Aldatzera eramaten zituzten lehortzera

- **Erref:** AB-243/002
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:03:11. **Bukatu:** 00:05:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

Garbitasun kontuak. Arraindegi kaleko emakumeek izarak garbitu eta Aldatzera eramaten zituzten. Han tontor bezalako bat zegoen eta bertan izarak zabal-zabal egin eta eguzkitan sikatzen edukitzen zituzten. Ohe-erropak emakume batek garbitzen zituen.

284. Umetan okindegian lanean, fotak banatzen

- **Erref:** AB-243/003
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:05:18. **Bukatu:** 00:06:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak
- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Amak okindegian lan egiten zuen aitarekin. Cándido goizero-goizero fotak banatzera joaten zen. Etxeetan inor ez bazegoen, aldaban lagatzen zituen. Ez zegoen beste inork hartzeko arriskurik.

285. Futbolaren hastapenak Eibarren

- **Erref:** AB-243/005
- **Iraupena:** 0:06:44. **Hasi:** 00:19:27. **Bukatu:** 00:26:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Futbola

Laburpena:

<p>Jaio zenetik eta 21 urtera arte, futboleant jokatzen zuten. Umetan, putzarekin. Arraindegi kalean jolasten zuten. "Untzagia, bai alde batian eta bai bestian, horrek ziran gure kanpo-foballok!". Zezen-plazaren gainekaldean zegoen zelai batean sarri jolasten zuten, eta "Campo de la Casualidad" izena eman zioten. Eibarko lehenengo futbol taldeak: Izarra, Sport-Arin... Unión Deportiva hasi zenean, tren espezialak bete-bete eginda joaten ziren animatzera. Real Unión-en kontra ere jokatzen zuten.</p>

286. Casino de la Amistad y Musical Bretón

- **Erref:** AB-243/008
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:32:04. **Bukatu:** 00:35:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa
- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak

Laburpena:

Café Marcelo. Casino de la Amistad y Musical Bretón. Candido idazkari izan zen. "Eskuadra Zaharra" esaten zioten bertan egoten zen lagun-taldeari. Liberalak ziren (Txantoiak, Alberdi "Mattin Zaharra"...). Marcelo Alberdi, konzejal errepublikarra eta kafearen jabea. Parean, Centro Republicano. Unamuno, Casa del Pueblo-ko lagun taldearekin egon zen.

287. Ideologia asko, baina denak lagun

- **Erref:** AB-243/009
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:35:33. **Bukatu:** 00:37:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa
- Politika » Jarrera politikoak

Laburpena:

Candidoren lagun taldean pentsakera guztietako jendea zegoen. Casino Amistadera joaten hasi zirenean, Candido marxismo iraultzailearen aldekoa zen. Primo de Riverak birritan sartu zuen preso. Komunisten ideiekin bat zetorren, baina ekintzetan ez zen komunista.

288. Candido Muñoz botikaria

- **Erref:** AB-243/010
- **Iraupena:** 0:08:29. **Hasi:** 00:37:34. **Bukatu:** 00:46:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Arraindegi kaleko botikarioa, Candido Muñoz zen. Haren anai bat, erlojugilea izan zen eta eliza aurrean izan zuen denda. Botikarioa, "Irunesia"rekin ezkondu zen. Emakume ikusgarria (eguzkia egiten zuenean, aterkinarekin irtetzen zen pasiora...). Tertuliak egiten zituzten: botikarioa, abadea (D. Antonio Aranguren)...Errepublika garaiko gertaerak; manifestazioak.

289. Toribio Etxebarriarekin Iruñan preso (1934an); Marcanok egindako marrazkiak

- **Erref:** AB-243/012
- **Iraupena:** 0:04:11. **Hasi:** 00:47:50. **Bukatu:** 00:52:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

Kartzelan Toribio Etxebarria ongi ezagutu zuen, 1934ko iraultzaren ostean. Toribio, Benigno Baskaran, Jerónimo Más, eta besteren bat bakarkako zeldetan egon ziren preso. Marcanok egindako marrazkiak: batean, guztiak pasiatzen agertzen dira; bestean, eibartar guztiak zelda barruan. Candidok lehenengoa ezagutzen du: lehenengo hilaran Toribio eta Gorrotxa liburuekin pasioan. Bigarrenengo hilaran, sozialista gazte batzuek: Benito Regil, Mendoza, Martin "Querido". Hirugarrenengo hilaran, komunista batzuk: José Pérez Peral, Ibáñez... Kartzelan, kooperatiba moduko bat egin zuten, baina beraien zeldan bakarrik.

290. Ostirala, "kaskajuen eguna"

- **Erref:** AB-243/017
- **Iraupena:** 0:03:18. **Hasi:** 01:15:34. **Bukatu:** 01:18:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Kantei buruzko azalpenak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

"Arragueta kalia" eta "Urkuzuko iturrirra" kanta ezagunak. Ostiralero Candido eta lagunak eliza aurrera heltzen zirenean, frakak gora jaso, txamarrari buelta eman, txapela bestekaldera ipini...eta saltoka ibiltzen ziren "hoy es el día de los cascarines..!" esanaz, eta Urkizuko iturrira joaten ziren ura edatera.

291. Lehenengo oporrak Mundakan

- **Erref:** AB-244/009
- **Iraupena:** 0:10:52. **Hasi:** 00:24:44. **Bukatu:** 00:35:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Oporrak

Laburpena:

Lehenengo oporrak ondo gogoratzen ditu. Mundakara joan ziren eta gorputzean kolore ederrarekin itzuli ziren Eibarrera. Mundakara joan zirenean, herria banatu egin zen; harramarrek egon ziren: batzuentzat, kanpoko jendea joatea komeni zen, merkataritzari bizitasuna emateko. Beste batzuentzat bertako bizimodua garestitzen zuten kanpotik etorritakoek. "Dirua fazil, zaratia be fazil..".

292. Lehenengo kamioia Errastin U.S.-a

- **Erref:** AB-245/003
- **Iraupena:** 0:05:54. **Hasi:** 00:07:40. **Bukatu:** 00:13:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Autoak

Laburpena:

Lehelengo kamioia, Errastin U.S bat zen; 1914ko gerran Ameriketatik Europara ekarritako kamioietako bat. Gurrpil trinkoak zituen eta zarata handia ateratzen zuten. Harrobitik harriak ekartzeko erabiltzen zuten. Harrobitik ekarritako harriak saskietan ipini, bizkarrean hartu eta obretara eramaten zituzten. Bertan, etxearen kanpoaldetik eskailera behin-behineko bat ipini, eta pisuak egin ahala harria igotzen zuten. Grabadoresetako tailerra egin zutenean, orduan ikusi zituzten lehenengo aldiz adreilu handiak. Gerotxoago, saskian eraman beharrian, polea batekin eta sokaz, harria edo adreilua jasotzen zuten. Poliki-poliki makinaria sartzan hasi zen: gurrpil handi batekin... soka zilindro baten lotzen zen. Masa ere, palarekin eta arrasteluekin egiten zen, lurrean bueltaka-bueltaka. Baldeetan sartu eta gero polearekin, etxeetara igo.

293. Borrasca, motorrak konpontzen zituen alemana

- **Erref:** AB-245/007
- **Iraupena:** 0:01:21. **Hasi:** 00:20:57. **Bukatu:** 00:22:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak

Laburpena:

Borrasca, gizon aleman bat zen, eta motorrak konpontzen ibiltzen zen tailerretan. Izen hori umeak beldurtzeko erabiltzen zuten. Edale handia zen. Mutiko gazte bat hartu zuen berari lanean laguntzeko, "Durango", eta oso elektrikari ona izatera heldu zen.

294. Pitxargaineko erro beroa

- **Erref:** AB-245/009
- **Iraupena:** 0:03:20. **Hasi:** 00:23:31. **Bukatu:** 00:26:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikiak eta sasimedikak

Laburpena:

Pitxargainera joaten ziren erro beroa hartzera. Esaera bat zegoan, erro beroa ona zela umeendako. Pitxargainen, Isasin...hartzen zuten. Ahuntzarena izaten zen gehienetan. Ardantzan beste ahuntz bat zegoen, eta hara ere joaten ziren. Ume asko joaten ziren. Baina D. Ciriaco eta D. Niceto Muguruzak, erro beroa hartzea ez zela ona esan zuten; gaixo batzuk ekartzen zituela eta irakin egin behar zela. Handik aurrera erro beroa edateari utzi zioten.

295. Umeak Arrateko santutegiko barkutik ekarriak

- **Erref:** AB-245/010
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:26:51. **Bukatu:** 00:29:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erljioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Beste batzuk

Laburpena:

Umeak Arrateko santutegitik zetozela esaten zieten, han bertan dagoen barkutik. Umetan (8-10 urte) bertara joan zireneko egun bat gogoan dauka. Arratera, Azitainditik joaten ziren. Bide-erdi inguruan, itsaso zati bat ikusten zen eta han ibiltzen ziren beraien jolasekin.

296. Katgoria handiko jendea: Indianokoak

- **Erref:** AB-245/013
- **Iraupena:** 0:04:54. **Hasi:** 00:35:53. **Bukatu:** 00:40:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

<p>Isolatuta bizi ziren. Candidok gogoratzen du umetan ez ziotela uzten atetik 3-4 metrotara ibiltzen. Poliki-poliki lortu zuten bertara joaten lagatzea. Bi gizon eta bi andre ezagutu zituen bertan. Bat, Heraclio Etxeberriakin ezkondu zen. Beste bat (Iraolagoitia), Orbeanekuakin ezkondu zen. Indianokoak, Iraolagoitiarrak ziren. Palazioa, ortuak eta harrizko armarrizugarri bat zuten.</p>

297. Katgoria handiko jendea: Orbeatarrak

- **Erref:** AB-245/014
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:40:47. **Bukatu:** 00:42:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Orbeatarrek herriarekin erlazio gehiago zuten. Casino Conservadorera ere joaten ziren. Orbeatarren artean desberdintasunak zeuden: Pepe Orbea, txikiteoan ibiltzen zen herriko jendearekin; Gonzalez Orbea osterara, 3-4 lagunekin bakarrik erlazionatzen zen.

298. "Ondamendi" tabernako gibela

- **Erref:** AB-245/018
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:55:32. **Bukatu:** 00:58:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

"Matadero" (hiltegi) ondoan taberna bat zegoan "Ondamendi" izenekoan. Gibelik onena bertan jaten zen; sukaldari oso ona zeukan, "Che" toreroan familiakoa.

299. Rementeria gramola tailerra

- **Erref:** AB-245/025
- **Iraupena:** 0:03:44. **Hasi:** 01:22:31. **Bukatu:** 01:26:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak

Laburpena:

1914ko gerra ostean ezagutu zuen. Rementeriak, beste lagun batekin, tailer bat ipini zuen Berrizen, eta gramolak egiten hasi ziren. Marianeko kafean, disko asko zeuden. Gustura entzuten zuen bertako musika. Fomentoan ere bazegoen gramola bat. Nagusiei, eta euren ere bai, inpresio handia egin zien lehenengoetan musika entzuteak.

300. "La meca de la pelota" izan zen Eibar

- **Erref:** AB-246/004
- **Iraupena:** 0:04:07. **Hasi:** 00:06:56. **Bukatu:** 00:11:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

Sasoi batean, Eibarren bakarrik egoten ziren pilota partiduak; San Joanetan, egunean partidu bi. Gero Gernikan ere hasi ziren pilota partiduak; eta lantzean behin Bergaran. Pilota kontuan, Eibar zen zentroa. Garai horretan Atano eta Gallastegi ziren pilotari ezagunenak. Atanok indarrarekin, bizitasunarekin eta piloteo desberdin batekin jotzen zuen. Postura gogorak egiten ziren Eibarren. Durangotik, Bilbotik...etortzen zen jendea posturak egitera. Eibarren, pilota gauza serioa zen.

301. Gallastegi, baserritik Astelena frontoira

- **Erref:** AB-246/005
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:11:03. **Bukatu:** 00:13:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Gallastegi baserritik Astelena frontoira joaten zen. Frontoian, Onaindia egoten zen egunero (Gernikarra izatez; okina). Pilotari afizionatua zen. Gallastegiri hasieran asko lagundu zion. Pilotarien kasuan ez zen egon enpresarik.

302. Raketisten fama txarra

- **Erref:** AB-246/006
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:13:36. **Bukatu:** 00:16:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Raketistak

Laburpena:

Bartzelona, Madrilera, Valentziara joaten ziren asko. Marino (pilotari izandakoa) izan zen laguntzen ibili zena. Raketista asko irten ziren. Ezagunenak, Toni Salaberria eta Partxua baserrikoa. Orokorrean raketistek ez zuten fama onik. Askoren ustez andreak ez ziren lan-munduan ibili beharko, baserrian nahi zutena; baserria aurrera ateratzea nahi bazuten ere, ondo; baina kalia, ez.

303. Emakumeak lan-munduan Eibarren

- **Erref:** AB-246/007
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:16:28. **Bukatu:** 00:17:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

Poliki-poliki hasi ziren damaskinatuan lanean. Gero pieza txikiak egiten hasi ziren. Tailerretan ere hasi ziren lanean. Premia, gerra-ostean izan zen.

304. Baserria vs. Kalea

- **Erref:** AB-246/014
- **Iraupena:** 0:10:13. **Hasi:** 00:33:34. **Bukatu:** 00:43:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea

Laburpena:

Joko-egunak heltzen zirenean, taberna guztiak bete-beteta egoten ziren. Bestela baserritarrak ez ziren herrira jaisten. Alejandro Arizmendiarrietarekin askotan komentatu zuen kontu hau. Berarentzat baserritarrak, kaletarrak baino pertsona hobek eta filosofikoagoak ziren. Baserritarrendako, kaletarrak kaskarinak. Kaletarrak ez dauka pentsatzeko denborarik, beragandik kanpora bizi da. Eta baserritarrak aldiz, pentsatzeko denbora gehiago dauka eta errealitatea den bezalakoa ikusten du. Azken finean, bizimodu eta pentsamendu desberdinak dituztelako.

305. Boxeoa: borrokalaririk ez, baina afizioa bai

- **Erref:** AB-246/017
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:58:23. **Bukatu:** 01:01:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Boxeoa

Laburpena:

Bruno, kategoria txikietan ibilitakoa. Juanito "kolorezkua", Martin "Querido" ere afizionatuak. Astelena frontoian gimnasio bat zegoen. Bertan lucha greco-romana egiten zuten, Abdón Alberdi "Mattin" eta Patxi "Bolante" ibiltzen ziren. Patxi "Bolante"-k behin otso baten kontra egin zuen borrokan zezen-plazan.

306. Eibarko "boy scout"-ak

- **Erref:** AB-248/002
- **Iraupena:** 0:04:36. **Hasi:** 00:08:01. **Bukatu:** 00:12:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Eibarren Boy Scoutak zeuden; Burgostik etorritako batek sortu zuen taldea. Jantzia zehatz deskribatzen du. Entrenamenduak egiten zituzten eta igande eta jai-egunetan mendira joaten ziren. Diziiplina militarra zeukatela uste du.

307. Udako eta neguko denboraldiko aisialdia

- **Erref:** AB-248/004
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:15:52. **Bukatu:** 00:19:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Udako denboraldian, San Juanetatik Arrateetara bitartean, musika banda egoten zen Untzagan gauetz egunetan, domeketan eta jai-egunetan. Neguko denboraldian zinema ematen zuten. Azitainen eta Arraten soltean eta elkarri helduta dantza egiteko aukera izaten zen eta musikariari ordaindu egiten zieten. Udaletxetik gertu organotxoa jotzen zuten, elkarri helduta dantzatzeko.

308. Kale saltzaileak eta karameleroak

- **Erref:** AB-248/005
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:19:27. **Bukatu:** 00:22:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

"Hiru txiki" izeneko saltzaileak goxokiak eta oihalak saltzen zituen. Eibarren zeuden karameleroak aipatzen ditu.

309. Kakahueteak eta barkilloak saltzen

- **Erref:** AB-248/007
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:22:27. **Bukatu:** 00:24:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Kakahueteak, barkilloak... denetarik saltzen zuten kalean. Lana eta dirua zegoen Eibarren eta jende asko etortzen zen gauzak saltzera.

310. Zirko ibiltaria Untzagan

- **Erref:** AB-248/008
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:24:37. **Bukatu:** 00:26:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:

Zirko ibiltaria egoten zen Untzagan. Pailazoen saioa, akrobaziak, animaliekin ikuskizunak... egiten zituzten.

311. Egoitza politikoen kokalekuak

- **Erref:** AB-248/010
- **Iraupena:** 0:05:41. **Hasi:** 00:27:21. **Bukatu:** 00:33:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:

Sozialisten, liberalen, kontserbadoreen, abertzaleen eta karlisten egoitzak zehazki non zeuden kontatzen du.

312. Sozialisten egoitza

- **Erref:** AB-248/011

- **Iraupena:** 0:03:22. **Hasi:** 00:33:02. **Bukatu:** 00:36:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Buruneko lokalera nondik sartzen zen azaltzen du. Sozialisten egoitza zein urtetan eta non zegoen azaltzen du. Anekdota bat kontatzen du.

313. Eskola partikularrak sozialisten egoitzan

- **Erref:** AB-248/012
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:36:24. **Bukatu:** 00:38:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

Mediavilla maisuak eskola partikularrak ematen zituen sozialisten egoitzan.

314. Errepublikarren eta katolikoek egoitzak

- **Erref:** AB-248/013
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:38:13. **Bukatu:** 00:40:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:

Errepublikarrak Txirixo kalean zeuden. Joera askotarikoak zeuden. Katolikoek Maria Angela kalean egoitza eduki zutela uste du.

315. Hiru kasinoak

- **Erref:** AB-248/015
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:44:44. **Bukatu:** 00:47:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Beste lokal batzuk

Laburpena:

Hiru kasino zeuden. Amistad izenekoa zen ezagunena baina denborarekin Artista izenekoa nagusitu zen.

316. Errusiara joateko dirua batzen

- **Erref:** AB-248/020
- **Iraupena:** 0:03:26. **Hasi:** 00:59:37. **Bukatu:** 01:03:03

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Komunistak

Laburpena:

"Amigos de la URSS"-entzat dirua batzen ibili zen batean eta bestean. Pertsona bat Errusiara bidaltzeko zen dirua, ikus zezan zelakoa zen hango bizimodua.

317. Frantzian Eibarko berri

- **Erref:** AB-249/003
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 00:02:11. **Bukatu:** 00:05:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

<p>50eko hamarkadan Frantzian zegoen Candido eta izaten zuen Eibarko lan gorakadaren berri. Anekdotak batzuk kontatzen ditu.</p>

318. Gerraostean, Eibarren lanak gora

- **Erref:** AB-249/004
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:05:00. **Bukatu:** 00:07:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

1940 eta 1942 bitartean, Candido kartzelan zegoen. Pixkaka lana igotzen joan zen eta piezak bukatu gabe ere eramaten zituzten. Edozeinek lantegia ipintzeko aukera izaten zuen.

319. Kartzelatik irtenda, Guardia Zibilak segika

- **Erref:** AB-249/005
- **Iraupena:** 0:06:45. **Hasi:** 00:07:06. **Bukatu:** 00:13:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Kartzelatik irtendakoan, batera eta bestera joan zen, ez baitzegoen politikoki gustora. Guardia Zibilekin izandako pasarte bat kontatzen du.

320. Beste gerra baten zain

- **Erref:** AB-249/006

- **Iraupena:** 0:04:40. **Hasi:** 00:13:51. **Bukatu:** 00:18:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Kartzelatik irten eta berriz ere kartzelaratzeko arriskua sumatu zuenean, ihes egitea erabaki zuen eta Frantziara joan zen. Beste gerra bat etorriko zela espero zuen.

321. Gerraostean sozialistak antolatuta

- **Erref:** AB-249/007
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:18:31. **Bukatu:** 00:20:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Gerraostean sozialistak antolatu egin ziren batean eta bestean. Frantziatik kartzelara bisitan etorri zitzaion eibartar bat. Espainiako alderdi sozialistak Eibarko ahalegin ekonomikoaren onura jasotzen zuela dio. Arriskuagatik alde egin zuen Frantziara.

322. Kartzelako informazio sarea

- **Erref:** AB-249/008
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:20:52. **Bukatu:** 00:22:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Kartzelan antolatuta egon ziren; patioan batu eta elkarri albisteak ematen zizkieten. Gerrako parteak jasotzen zituztelakoan, emakume batek idatzitako oharrak hartzen zituzten, presoiei animoak eman nahian idatzitakoak.

323. Preso langile Eibarren

- **Erref:** AB-249/009
- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:22:10. **Bukatu:** 00:24:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Kartzelan zegoela, Eibarrera lanera etortzea eskatu zuen, preso langile moduan. 1943ko maiatzean etorri zen Eibarrera. Zapatak konpontzen ere aritu ziren preso zela.

324. Ihes egiteko beharra

- **Erref:** AB-249/010
- **Iraupena:** 0:07:02. **Hasi:** 00:24:58. **Bukatu:** 00:32:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Atxiloketa batzuen ostean, lortu zuen Eibarrera lanera joatea, jakinik ihes egin beharko zuela. Espaniakoaren ostean, Europako gerra etorriko zela bazekien Candidok.

325. Preso langilea, erreka lanak egiten

- **Erref:** AB-249/011
- **Iraupena:** 0:03:09. **Hasi:** 00:32:00. **Bukatu:** 00:35:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerra garaian preso zegoela, Eibarrera etorri zen, berak hala eskatuta. Maiatzaren 10ean heldu zen. Errekan lanean aritu zen, zangak eta tunelak egiten.

326. Presoek estalitako erreka

- **Erref:** AB-249/012
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 00:35:09. **Bukatu:** 00:38:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Eibarko erreka presoek estalitakoa da, zati batean behintzat. Egurrezko euskarriak prestatzen, hormak egiten eta erreka garbitzen aritu ziren. Etxebarrieta inguruan aritu zen. Eibarren zeuden presoek ihes egin zuten eta berriz kartzelaratu zituzten.

327. Presoei lagundu nahi eta ezin

- **Erref:** AB-249/013
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:38:06. **Bukatu:** 00:40:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Eibarren zeuden presoiei lagundu nahi izan zien, ihesaldi on bat prestatzeko baina ez zuten itxaron eta harrapatu eta kartzelaratu egin zituzten.

328. Eibarko anarkistak

- **Erref:** AB-249/014
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:40:00. **Bukatu:** 00:41:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Gerra aurrean bazegoen CNT (confederación nacional del trabajo) taldea, anarkistena, Eibarren.

329. Preso langileen bizimodua egunerokoan

- **Erref:** AB-249/015
- **Iraupena:** 0:03:47. **Hasi:** 00:41:08. **Bukatu:** 00:44:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Eibarren preso langile moduan egon zenean, La Salleko eskola dagoen lekuan, jauregi hartan egiten zituzten jatorduak eta loaldiak. Lana ondo eginez gero, dirua ere ematen zieten. Kartzelatik zergatik joan zen Eibarrera azaltzen du. Dirua zeukanez, ospakizunetarako aukera izaten zuen.

330. Ego errekan eta Maltzagan igerian

- **Erref:** AB-249/019
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:49:46. **Bukatu:** 00:53:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekek eta uretako jolasak

Laburpena:

Umetan igerian egiten zuten errekan. Leku zehatzak izendatzen ditu. Maltzagan ibiltzen ziren gustoren. Hiru leku zituzten salto egiteko. Zelakoak ziren lekuok azaltzen du zehaztasunez.

331. Maltzagako tren geltokia

- **Erref:** AB-249/020
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:53:03. **Bukatu:** 00:55:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak

Laburpena:

<p>Tren geltoki garrantzitsua zen Maltzaga. Jatetxe moduko bat zegoen.</p>

332. "Txikito de Lekeitio" eta Onaindia pilotariak

- **Erref:** AB-249/023
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:59:21. **Bukatu:** 01:01:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

"Txikito de Lekeitio" izeneko pilotaria eta zestan ibiltzen zen Onaindia aipatzen ditu. Frontoi zaharrea entrenatzen ikusten zituen pilotariak.

333. Pasieran, kartetan eta dominoan

- **Erref:** AB-249/025
- **Iraupena:** 0:03:43. **Hasi:** 01:03:35. **Bukatu:** 01:07:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Ez zen txikiteoan asko ibiltzen. Nahiago izaten zuen jaiegunetan irakurri eta pasieran ibili. Kartetan aritzen ziren julepera kafetegian, eta dominoan ere bai.

334. Organotxoarekin dantzan

- **Erref:** AB-249/027
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 01:08:20. **Bukatu:** 01:09:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

San Juan bezperetan organotxoa jartzen zuten dantzarako. Elkarri helduta dantzatzeko izaten zen.

335. Musika aparatu berezia

- **Erref:** AB-249/028
- **Iraupena:** 0:02:29. **Hasi:** 01:09:46. **Bukatu:** 01:12:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak

Laburpena:

Alfonso XIII pabiloian aparatu berezi bat zegoen, musika jotzen zuena. Zelakoa zen kontaktzen du. Untzagara begira zegoen. Jendea zinemara erakartzeko erabiltzen zuten.

336. Zeruko gorriunearekin beldurtuta

- **Erref:** AB-249/029
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 01:12:15. **Bukatu:** 01:15:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Iluntze batean, borobil gorri handi bat ikusi zuten. Beldurtu egin ziren. Lainoetan labegaraiko suaren islada zela konturatu ziren.

337. Elorrioko izebaren ipuinak

- **Erref:** AB-249/031
- **Iraupena:** 0:02:54. **Hasi:** 01:17:06. **Bukatu:** 01:20:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

Oporretan Elorriora joaten ziren, ama bertakoa zelako. Han, izeba batek sorginen eta lamien ipuinak kontaktzen zizkien. Ipuin zatiak kontaktzen ditu.

338. Garabia zaldiko-maldiko modura

- **Erref:** AB-249/033
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 01:21:23. **Bukatu:** 01:24:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Gazte talde handia batzen ziren. Anekdota bat kontaktzen du. Estaziño kalean garabi bat zegoen eta kakoari helduta, bueltaka ibiltzen ziren. Istripu larria izan zuen batek eta orduan beldurtu ziren.

339. Trenaren gainetik eta azpitik

- **Erref:** AB-249/034
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 01:24:08. **Bukatu:** 01:26:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Trenak estaziotik irtendakoan, trenaren gainera igotzen ziren korrika eta tunelaren ondora heldutakoan, jeitsi egiten ziren. Beste norabidean ere egiten zuten. Tunelean zuloak eginda zeuden urarentzat, eta hantxe sartuta, trenak gaineratik pasatzen zitzairen.

340. XX. mende hasierako mugimenduak

- **Erref:** AB-250/002
- **Iraupena:** 0:04:44. **Hasi:** 00:02:14. **Bukatu:** 00:06:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1914-1923: Monarkia
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

1912an Eibarren ikusitakoaren ostean, begiak zabaldu zituen. 1936ra bitartean mugimendu eta aldaketa asko gertatu ziren. Uste zuten errepublikak gora egingo zuela, kontraktasunein aurre eginda. Errepublika garaian anarkisten eta komunisten altxamendu asko egon ziren, baina gero hainbati damutu egin zitzairen.

341. Gizartea ez zegoen errepublikarako prest

- **Erref:** AB-250/003
- **Iraupena:** 0:03:44. **Hasi:** 00:06:58. **Bukatu:** 00:10:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Erregimen aldaketa erraza izango zela uste zuten baina gerora ohartu ziren ezetz, gizartea ez zegoela prestatuta. Candidok uste du norbera barrutik aldatzen ez bada ez dagoela ingurua aldatzerik.

342. Sozialistak, komunistak eta anarkistak eztabaidan

- **Erref:** AB-250/004
- **Iraupena:** 0:03:50. **Hasi:** 00:10:42. **Bukatu:** 00:14:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Errepublika alderdi guztiek onartu balute eta pixkaka joan, hobe izango zela uste du Candidok. Sozialistek, komunistek eta anarkistek eztabaidak izaten zituzten, ez baitziren ados jartzen.

343. Errepublikazaleen azaleko eztabaida

- **Erref:** AB-250/005
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:14:32. **Bukatu:** 00:16:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

1931ko udal agintariak moderatuak ziren. Candidoren moduan pentsatzen zutenak hogeit bat lagun ziren. Anarkistek dena berehala egin nahi zutela uste du. Eztabaidak izaten zituzten baina teoria handirik gabe.

344. Toribio Etxebarria, umetatik ezagun

- **Erref:** AB-250/006
- **Iraupena:** 0:04:41. **Hasi:** 00:16:40. **Bukatu:** 00:21:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Toribio Etxebarria umetatik ezagutzen zuen. Eskolara joandakoan, pasatzen ikusten zuen, baita Arratera bidean irakurtzen ere. Ezagutu kartzelan egin zuen; eskuz idatzitako liburua kartzelako patioan irakurtzen zien. Ordurako Eibarren oso ezaguna zen.</p>

345. Toribio Etxebarria, jakin-min handiko gizona

- **Erref:** AB-250/007
- **Iraupena:** 0:07:01. **Hasi:** 00:21:21. **Bukatu:** 00:28:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Sarri eta leku askotan ikusten zuen Toribio Etxebarria irakurtzen. Txindurriak ikustea gustatzen omen zitzaion Toribiori; jakin-min handiko gizona zen. Eskuindarrekin Madrilen izandako harremanaren berri eman zion Toribiok.</p>

346. Toribio eta Madrileko eskuindarrak

- **Erref:** AB-250/008
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:28:22. **Bukatu:** 00:31:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Indalecio Prietok Toribio aukeratu omen zuen konfiantzazkoa eta argia zelako. Toribiok Madrilgo harremanen berri eman zion, batez ere eskuindarrek zituzten jokabideen berri.

347. March kontrabandista famatuarenak

- **Erref:** AB-250/010
- **Iraupena:** 0:05:58. **Hasi:** 00:35:42. **Bukatu:** 00:41:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1923-1931: Primo de Rivera
- Ekonomia eta industria » Kontrabandoa

Laburpena:

March kontrabandista famatuaren kontuak azaltzen ditu; dio, 400 milioi pezeta izango zituela Marchek uste zuela Toribiok. Diktadorek ere gauza onak egiten dituztela irizten dio. Primo de Riveraren aurrerapideak azaltzen ditu.

348. Faxismoaren zabalpena zela lortu zuten

- **Erref:** AB-250/011
- **Iraupena:** 0:03:46. **Hasi:** 00:41:40. **Bukatu:** 00:45:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Gobernu bat bota nahi dutenean, eskaintza handiak egiten dizkietela agintariei esaten du Candidok. Alemanian faxismoa hasterako, lau milioi langabetu zeudela dio. Langabetuak lanean jarriz, faxismoaren gorakada lortu zutela uste du.

349. Iraultzak noiz gertatzen diren

- **Erref:** AB-250/012
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:45:26. **Bukatu:** 00:47:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak

Laburpena:

Gizarteak orokorrean politikari baino ekonomiari eta bizimoduari gehiago begiratzen diola dio. Herri aberatsetan langileak ez direla iraultza sortzeko beste asaldatzen uste du.

350. Hitlerren berri

- **Erref:** AB-250/014
- **Iraupena:** 0:05:34. **Hasi:** 00:51:58. **Bukatu:** 00:57:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Iritziak

Laburpena:

1934-35 inguruan, Hitlerrek lantegi bati loreak ez jartzeagatik isuna jarri zionekoa kontatzen du. Eibarren entzuten omen zuten Hitlerren berri, baina ez omen zekiten hainbestearainokoa zenik.

351. 1914ko gerra zergatik sortu zen

- **Erref:** AB-250/015
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:57:32. **Bukatu:** 00:59:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Hitlerrek lortu omen zuen herri osoa biltzea bere gogoia bete zezaten. 1914ko gerra zergatik sortu zen azaltzen du.

352. Alemaniarrak Eibarren

- **Erref:** AB-250/016
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:59:22. **Bukatu:** 01:01:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana

Laburpena:

Alemanak lanera eta gazteleraz ikastera etortzen ziren Eibarrera. 1914ko gerratik ihesi etorritako bi alemaniarrek arma lantegia jarri zuten. Gogor fama izan omen zuten.

353. Azaldia izeneko taberna

- **Erref:** AB-250/018
- **Iraupena:** 0:06:18. **Hasi:** 01:04:27. **Bukatu:** 01:10:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Aisia » Taberna giroa

Laburpena:

Azaldia izeneko tabernari buruzkoak aipatzen ditu. Accion Vasca egon zen

lehenengo pisuan. Etxearen jabea zein zen kontatzen du. Azaldia esaten zioten baina Azaldegi omen zen.

354. ANV eta EAJren arteko aldeak

- **Erref:** AB-250/019
- **Iraupena:** 0:04:19. **Hasi:** 01:10:45. **Bukatu:** 01:15:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:

Accion Vascakoak ez ziren kopuruz asko baina ezagunak ziren. EAJrekiko desberdintasunak aipatzen ditu. ANVk errepublikarrekin harremanak onartzen zituen, baina ez hainbeste elizarekin.

355. Jendea bizi zen udaletxean

- **Erref:** AB-251/003
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:03:22. **Bukatu:** 00:05:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

Udaletxeko eraikinean jendea bizi zen; irakaslea eta idazkaria.

356. Eskola udaletxean

- **Erref:** AB-251/004
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:05:00. **Bukatu:** 00:06:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

Udaletxean zegoen eskola. Ezkerraldean lehenengo pisuan Don Antonio de la Torre eta bigarren pisuan Eusebio Barrios. Eskumako aldean zegoenari Aurora Peña esaten zioten (senarra zen Peña) eta bigarren pisuan Petra. Zortitik hamalau urtera artekoa izaten zen. Hasieran gustora joaten zen baina gero sarri kale egiten zuen.

357. Nola ligatzen zuten

- **Erref:** AB-251/006
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:10:06. **Bukatu:** 00:12:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Mutil bati neskaren bat gustatzen bazitzaion, neska haren lagun bati jakinarazten zioten, berak esan ziezaion. Mutil batek sarri dantza eskatuz gero, gustuko zuen seinale zen. Neskei kostatu egiten zitzaion mutil batekin harremana utziz gero beste bikote bat topatzea.

358. Nobiotan, bi neskarekin irten behar

- **Erref:** AB-251/007
- **Iraupena:** 0:03:58. **Hasi:** 00:12:02. **Bukatu:** 00:16:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Nobioarekin irtetzeko, beste neska bat lagun hartuta irteten ziren. Berak gonbitak jaso izan zituen, baita berak egin ere inoiz. Anekdotak bat kontatzen du.

359. Bikote hasiberrien ohiturak

- **Erref:** AB-251/008
- **Iraupena:** 0:04:02. **Hasi:** 00:16:00. **Bukatu:** 00:20:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Gertatzen zen neska bati esatera joan, mutil batek gustuko zuela eta azkenean, esana egitera joandakoa geratzea neskarekin. Bikotea osatutakoan zeuden ohiturak kontatzen ditu. Anekdotak batzuk kontatzen ditu.

360. Laztanka ezkutuan

- **Erref:** AB-251/009
- **Iraupena:** 0:05:44. **Hasi:** 00:20:02. **Bukatu:** 00:25:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Untzagako plaza erdian laztanka hasi ziren bi gazte behin eta eskandalua sortu zen. Gehienetan ezkutuka ibili behar izaten zuten. Neskei esaten zieten eibartarrekin ez zutela nahi eta haiek azalpena eman zieten, zergatik aukeratzen zituzten beste herri batzuetakoak.

361. Neska laguntzea

- **Erref:** AB-251/011
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:26:57. **Bukatu:** 00:29:49

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Erromerietan neska laguntzera joaten ziren. Gallastegi bertsolarien koadrillakoak erromeria guztietara joaten ziren eta ondoren neskei baserriraino laguntzen zieten. Kalean Untzagatik etxeraino ere laguntzen zitzaaien neskei.

362. San Juanetako kirol probak

- **Erref:** AB-251/013
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:30:16. **Bukatu:** 00:33:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Herri-kirolak
- Aisia » Jai-giroa » San Juan

Laburpena:

San Juanetan lasterketak egiten ziren. Futbol zelaia egin aurretik, bertan egiten zituzten. Jokoak Untzaga plazan egiten ziren. Ehun metrokoa eta alturako saltoa ere egiten zituzten. Bizikleta lasterketak egiten zituzten eta uztaiekin zinta batzuk harrapatu behar izaten zituzten. San Andres eskola dagoen lekutik irteten zen bizikleta lasterketa. Untzagan jolas txikiak egiten zituzten: zaku lasterketak, lapiko apurketak...

363. Eibarko hiru hotelak

- **Erref:** AB-251/015
- **Iraupena:** 0:03:31. **Hasi:** 00:34:24. **Bukatu:** 00:37:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Hotelak eta pentsioak

Laburpena:

Comercio izeneko hotela Estaziño kalean zegoen eta nork eraiki zuen eta nolakoa zen aipatzen du. Beste hotel txiki bat zegoen, Bueno izeneko batek jarritakoa. Muñoa hotela izeneko beste bat ere egon zen.

364. Muñoa hoteleko kontuak

- **Erref:** AB-251/016
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:37:55. **Bukatu:** 00:41:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Hotelak eta pentsioak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Muñoa hotelekoek taxiak eta gidariak zituzten. Kafetegia, garajea eta denetarik zeukaten. Oso hotel ona zela dio. Eibartar batzuentzat akatsa zeukan: Guardia Zibilak hara joaten zirela kafea hartzera. Anekdotak bat kontatzen du.

365. Guardia zibilak eta eibartarrak

- **Erref:** AB-251/017
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:41:29. **Bukatu:** 00:43:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Polizia
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana

Laburpena:

Gerra aurrean, harreman oso gutxi zeukaten Guardia Zibilek herritarrekin; errepublikaren garaian gehiago. Armeria Eskolara bidaltzen zituztenekin harremantzen ziren. Guardia Zibil izateari laga eta behargin izatera pasatu ziren batzuk.

366. Ehizarako zaletasuna Eibarren

- **Erref:** AB-251/019
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:43:54. **Bukatu:** 00:45:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

Ehizarako zaletasun handia zegoen Eibarren. Abuztuan autobusak antolatzen zituzten eta Burgos aldera joaten ziren.

367. 1934an lehen aldiz oporrak

- **Erref:** AB-251/021
- **Iraupena:** 0:03:15. **Hasi:** 00:47:30. **Bukatu:** 00:50:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Oporrak

Laburpena:

1934an lehenengo oporrak izan zituzten. Hamar egun ian zituztela gogoan du. Sei lagun Mundakara joan zirela akordatzen da. Denek ez bazen, askok oporrak hartu zituztela dio.

368. Mundakako oporrak

- **Erref:** AB-251/022
- **Iraupena:** 0:04:48. **Hasi:** 00:50:45. **Bukatu:** 00:55:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Oporrak

Laburpena:

Mundakan lehenengo oporrek pasatu zituen lagunekin. Hondartzara joan, txikiteoa egin, bazkaldu, herririk herri ibili... Merkea eta ederra izan zela dio.

369. Mundakarrak eztabaidan udatiarrengatik

- **Erref:** AB-251/023
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:55:33. **Bukatu:** 00:59:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Oporrak

Laburpena:

Mundakan oporretan zeudela, herria bereizi egin zen beraien erruz. Kanpotarrak onerako ziren ala ez, eztabaida sortu zen. Dotore jantzita joan ziren. Argazkiak ateratzen eta jolasean ibiltzen ziren hondartzara bidean eta hondartzan. Txikiteoan ere kantuz aritzen ziren.

370. Telefono zaharra eta automatikoa

- **Erref:** AB-251/026
- **Iraupena:** 0:04:20. **Hasi:** 01:01:51. **Bukatu:** 01:06:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak

Laburpena:

Telefonoa lantegi handietan egoten zen. Primo de Riveraren garaian zabalpen handia izan zuen telefono automatikoak (aurretik zentralera deitu behar izaten zuten). Lantegi askotan eta hainbat etxetan zegoen gerra aurrean.

371. Telefono zentrala

- **Erref:** AB-251/027
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 01:06:11. **Bukatu:** 01:08:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak

Laburpena:

Telefonoaren zentrala non zegoen zehazten du. Primo de Riveraren garaitik ohikoa zen telefonoz deitzea.

372. Armeria Eskolaren hasiera

- **Erref:** AB-251/029
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 01:08:34. **Bukatu:** 01:10:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak

Laburpena:

Armeria Eskola Goenagak jarri zuen martxan. Pentsatu zuen eskola bat behar zuela Eibarrek armagintzaz ikasteko. Orduan zertzuk ikasten zituzten kontatzen du.

373. Eibarko beharginen ospe ona

- **Erref:** AB-251/032
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 01:19:01. **Bukatu:** 01:21:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Candidoren anaiak lanpostu ona lortu zuen hasieratik. Cacho izeneko bat Cadizera joan zen eta ondoren, Gerrako ministerioan kargu garrantzitsua izan zuen. Eibarko beharginan eskatu zituen Indalecio Prietok hegazkinetarako. Ospe ona zeukaten Eibarko langileek.</p>

374. Indalecio Prietok deituta abiaziora

- **Erref:** AB-251/034
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 01:25:53. **Bukatu:** 01:27:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Indalecio Prietok deituta, abiaziora eibartar asko joan ziren. Batzuk izendatzen ditu.

375. Hileta zibilen hastapenak

- **Erref:** AB-251/036
- **Iraupena:** 0:04:16. **Hasi:** 01:28:44. **Bukatu:** 01:33:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak

Laburpena:

<p>Erregea birritan Eibarren izana dela gogoan dauka. Toribio Etxebarria eta Marzelino Baskaran ezagutu zituen gehien. Candido umea zela, dagoeneko hasita zeuden hileta zibilak. Bolada batean asko egin ziren.</p>

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com